MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO

TEISĖS FAKULTETO

BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

JUSTINAS BIELIAUSKAS

(BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGIJA)

NEATSARGUMO NUSIKALSTAMUMO LIETUVOJE KRIMINOLOGINĖ ANALIZĖ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:

dr. Artūras Petkus

Vilnius, 2016

TURINYS

ĮVADAS 5

I. NEATSARGUMO NUSIKALSTAMUMO TEORINĖ SAMPRATA IR STRUKTŪRA 8

1. Neatsargumo samprata 8

1.1. Lietuvos baudžiamojoje teisėje vyraujanti neatsargumo samprata 8

1.2. Užsienyje vyraujanti neatsargumo samprata 15

2. Neatsargumo nusikalstamumo struktūra 20

2.1. Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimų bendra charakteristika 20

2.2. Darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimų bendra charakteristika 27

2.3. Priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimų bendra charakteristika 32

II. NEATSARGUMO NUSIKALSTAMUMO LIETUVOJE STATISTINIAI DUOMENYS 36

1. Neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje statistinių duomenų analizė 36

1.1. Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimų, įvykusių 2000-2015 metais, statistinė analizė 36

1.2. Darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimų, įvykusių 2000 - 2015 metais, statistinė analizė 41

1.3. Priešgaisrinės saugos taisyklių pažeidimų, įvykusių 2000-2015 metais, statistinė analizė 44

2. Neatsargumo nusikalstamumo kaitą Lietuvoje įtakojantys veiksniai 48

2.1. Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimus įtakojantys veiksniai ir jų prevencija 48

2.2. Darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimus įtakojantys veiksniai ir jų prevencija 52

2.3. Priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimus įtakojantys veiksniai ir jų prevencija 55

III. NEATSARGUMO NUSIKALSTAMUMO LIETUVOJE BŪKLĖS TYRIMAS 59

1. Tyrimo metodika 59

2. Tyrimo rezultatų analizė 61

2.1. Kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimų Lietuvoje būklės tyrimo rezultatų analizė 61

2.2. Darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimų Lietuvoje būklės tyrimo rezultatų analizė 65

2.3. Priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimų Lietuvoje būklės tyrimo rezultatų analizė 67

3. Tyrimo apibendrinimas 70

IŠVADOS 73

PASIŪLYMAI 76

LITERATŪRA 77

DIAGRAMŲ SĄRAŠAS 89

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS 90

PRIEDAI 91

ANOTACIJA 94

ANNOTATION 94

SANTRAUKA 95

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA 96

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 97

ĮVADAS

Kad ir kaip to nenorėtume, tačiau nusikalstamumas šiame greitai besivystančiame pasaulyje yra neatsiejama mūsų gyvenimo dalis. Turbūt kiekvienas, ar bent didžioji dalis žmonių, yra vienaip ar kitaip savo gyvenime susidūrę su nusikalstamumu. Nusikalstamumas yra valstybei ir visuomenei pavojingas istoriškai kintantis save kuriantis sąlyginai savarankiškas socialinis teisinis reiškinys, nulemtas visuomenėje vykstančių socialinių procesų ir reiškinių, reikalaujantis nuolatinės kontrolės.[1] Nusikalstamumo sampratų yra labai daug ir labai įvairių, todėl ši sąvoka šiame darbe plačiau nebus plėtojama.

Nusikalstamos veikos, padaromos dėl neatsargumo, pasižymi savita specifika, nors už tokias veikas yra numatyta baudžiamoji atsakomybė, tačiau asmenys, darydami šias veikas, tiesiogiai nesiekia sukelti tokius padarinius, kurie kyla dėl jų veiksmų, šios veikos padaromos dėl asmenų neatsargumo arba lengvabūdiškumo. Dėl tokios neatsargumo nusikalstamumo specifikos tampa svarbu moksliškai ištirti ir nustatyti bendrąsias šių nusikalstamų veikų priežastis. Analizuojant nusikalstamumo statistiką Lietuvoje kyla išvada, kad nusikaltimams, padaromiems dėl neatsargumo, kaupiant ir sisteminant statistinius duomenis yra neskiriama pakankamai dėmesio. Oficialiojoje nusikalstamų veikų statistikoje nemaža dalis neatsargumo nusikaltimų atskirai nėra nagrinėjama, o tik pateikiama grafoje „kiti nusikaltimai“ kartu su įvairiomis tyčinėmis nusikalstamomis veikomis, tai sukelia problemų siekiant nustatyti neatsargumo mastą.

Tiriama problema. Per metus Lietuvoje vien avarijose žūsta apie 250 asmenų (2015 m. – 241 asmuo[2]), kai tuo tarpu vidutiniškai nužudoma apie 200 asmenų. Skirtumas tarp šių rodiklių yra akivaizdus. Kaip matyti iš šių duomenų, nusikaltimai, padaromi dėl neatsargumo, sukelia daugiau skaudžių, kartais net negrįžtamų, padarinių nei tokios nusikalstamos veikos kaip nužudymai. Tame ir slypi šios temos problematika, kodėl atrodytų mažiau pavojingos nusikalstamos veikos sukelia daugiau

[1] Galinaitytė, J., Rudzkis, T. Šiuolaikinio nusikalstamumo sampratos problema. *Jurisprudencija.* 2005, 70(62): 134-140.

[2] Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos informacija. *Praėjusiais metais šalies keliuose žuvo beveik dešimtadaliu mažiau eismo dalyvių, per pusę sumažintas žuvusių nepilnamečių skaičius*. [interaktyvus]. Vilnius, 2016-01-04 [žiūrėta 2016-01-06]. <http://www.policija.lt/index.php?id=36577>.

labai skaudžių ir didesnį atgarsį visuomenėje sukeliančių pasekmių nei pačios pavojingiausios nusikalstamos veikos (nužudymai ir pan.). Tokioje situacijoje atrodytų, kad baudžiamojo įstatymo kūrėjai baudžiamajame įstatyme numatė pernelyg švelnias bausmes už nusikalstamų veikų, padaromų dėl neatsargumo, padarymą. Tačiau šioje situacijoje svarbesnis klausimas yra, ar griežtesnės bausmės padėtų sumažinti nusikalstamų veikų, padaromų dėl neatsargumo, mastą. Nors neatsargumo nusikalstamumo mastą gali reguliuoti kiekvienas asmuo savo kasdieninėse situacijose (vairuodamas automobilį, būdamas pėsčiasis, dirbdamas darbą) būdamas dėmesingesnis, akylesnis, galvojantis apie galimas savo veiksmų pasekmes, tačiau tokio požiūrio žmonėms trūksta. Tai yra uždavinys valstybės įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijoms bei teisėsaugos institucijoms, kurioms reikia savo priimamais sprendimais ir vykdomais darbais siekti pakeisti asmenų mastymą, priimti teisingus sprendimus, kurie leistų mažinti nusikaltimų, padaromų dėl neatsargumo, mastą.

Temos aktualumas. Oficialioji registruotų nusikalstamų veikų statistika rodo, kad neatsargūs nusikaltimai sudaro nedidelę dalį (3-5 %) visoje nusikalstamų veikų sistemoje, tačiau labai dažnai šie nusikaltimai sukelia labai skaudžias pasekmes (žūsta žmonės, sunkiai sutrikdoma sveikata, padaroma didelė finansinė žala). Ypač pastaruoju metu šie nusikaltimai sukelia didelį atgarsį visuomenėje, kyla įvairių diskusijų, kokių priemonių reikėtų imtis, siekiant sumažinti tokių nusikalstamų veikų skaičių. Todėl būtent dabar, atsižvelgiant į nusikaltimų, padaromų dėl neatsargumo, specifiką, reikia stengtis nustatyti šių nusikaltimų priežastis ir imtis priemonių, kurios leistų sumažinti neatsargių nusikaltimų mastą šalyje.

Mokslinis naujumas. Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo ši tema nagrinėta J. Bluvšteino, E. Bieliūno, V. Justickio ir kt. mokslininkų redaguotame 1994 m. vadovėlyje „Kriminologija“. Paskutinį kartą ši tema nagrinėta 2010 m. Mykolo Romerio universiteto dėstytojų kolektyvo išleistame vadovėlyje „Kriminologija: vadovėlis“. Šiame vadovėlyje buvo aptarta ir apibendrinta neatsargių nusikalstamų veikų statistika iki 2007 metų. Taigi, ši tema Lietuvoje yra ganėtinai nauja ir mažai nagrinėta, kadangi paskutinį kartą akademiniu lygmeniu ji buvo analizuota 2010 metais.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Šio darbo tikslas yra apibendrinus neatsargumo nusikalstamumo mastą ir priežastis, naudojantis (analizuojant) statistiniais duomenimis, pateikti pasiūlymus dėl neatsargių nusikaltimų prevencijos priemonių taikymo ir galiojančios sistemos tobulinimo. Šio darbo

uždaviniai yra tokie: 1) atlikti neatsargios kaltės sampratos, vyraujančios Lietuvos bei kitų šalių baudžiamojoje teisėje, teorinę analizę; 2) aptarti neatsargumo nusikalstamumo struktūrą ir atskiras ją sudarančias nusikalstamas veikas; 3) apžvelgti ir apibendrinti neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje statistinius duomenis; 4) nustatyti neatsargumo nusikalstamumo kiekybinius pokyčius įtakojančius veiksnius.

Tyrimo objektas – neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje mastai, pokyčiai ir jų priežastys.

Tyrimo metodika ir jo organizavimas. Remiantis *mokslinės ir teisinės literatūros analizės metodo* pagalba aiškinama neatsargumo nusikalstamumo samprata, struktūra ir ją sudarančios atskiros nusikalstamos veikos. *Statistinių duomenų analizės metodo* pagalba nustatoma neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje mastas ir jo pokyčiai. *Empirinio tyrimo (interviu metodu)* pagalba bus apklausti savo sričių specialistai, kurių pateikti atsakymai leis nustatyti pagrindines nusikalstamų veikų padaromų dėl neatsargumo, padarymo priežastis, dažniausiai kylančius padarinius bei prevencijos priemones, kurios, respondentų manymu, leistų sumažinti nusikalstamų veikų, padaromų dėl neatsargumo, mastą. *Apibendrinimo metodo* pagalba aiškinama, kas įtakoja neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje kaitą ir padaromos išvados.

Darbo struktūra. Darbas susideda iš keturių pagrindinių dalių. Pirmoje dalyje analizuojama neatsargumo nusikalstamumo samprata, struktūra. Antroje dalyje analizuojami neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje statistiniai duomenys, jų pokyčiai ir juos įtakojantys veiksniai. Trečioje dalyje aptariama neatsargumo nusikalstamumo prevencija. Ketvirtoje dalyje apibendrinamas darbas ir pateikiamos išvados.

Ginamieji teiginiai: 1) neatsargumo nusikalstamumas Lietuvoje didžiąja dalimi yra sąlygojamas žemo pragyvenimo lygio bei didelio alkoholio vartojimo masto; 2) represinės priemonės reaguojant į neatsargumo nusikalstamumo mastą duoda tik laikiną poveikį.

I. NEATSARGUMO NUSIKALSTAMUMO TEORINĖ SAMPRATA IR STRUKTŪRA

1. Neatsargumo samprata

1.1. Lietuvos baudžiamojoje teisėje vyraujanti neatsargumo samprata

Kalbant apie neatsargumą pirmiausia reikėtų apibrėžti kaip Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje yra suprantama kaltė. Kaltė – tai asmens, padariusio pavojingą veiką, vidinis (psichinis) santykis su objektyviaisiais nusikalstamos veikos sudėties požymiais.[3] Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – BK) skiriamos dvi kaltės formos, t. y. tyčinė ir neatsargi kaltė. BK 15 straipsnyje nurodyta, kad nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra tyčinis, jeigu jis padarytas tiesiogine ar netiesiogine tyčia. Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas tiesiogine tyčia jeigu jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir norėjo taip veikti arba jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti baudžiamajame kodekse numatyti padariniai, ir jų norėjo. Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas netiesiogine tyčia, jeigu jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti baudžiamajame kodekse numatyti padariniai, ir nors jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti[4]. Toliau darbe bus kalbama tik apie neatsargią kaltę.

Kaip jau minėta anksčiau, BK 16 straipsnyje yra nurodyta neatsargaus nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sąvoka. Šiame straipsnyje nurodoma, kad neatsargus nusikaltimas yra padaromas dėl nusikalstamo pasitikėjimo arba dėl nusikalstamo nerūpestingumo. Anksčiau galiojusiame 1961 m. baudžiamajame kodekse taip pat buvo pateikiama nusikaltimo, padaryto dėl neatsargumo, apibrėžimas. Minėto kodekso 10 straipsnyje buvo nurodoma, kad nusikaltimas laikomas padarytu dėl neatsargumo, jeigu jį padaręs asmuo numatė, kad jo veikimas arba neveikimas gali sukelti pavojingas visuomenei pasekmes, bet lengvabūdiškai tikėjosi, kad jų bus išvengta. Nusikaltimas laikomas padarytu dėl neatsargumo ir tuo atveju, kai jį padaręs asmuo nenumatė, kad gali kilti tokios

[3] Bikelis, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje.* Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas, 2007.

[4] Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios.* 2000, Nr. 89.

pasekmės, nors turėjo ir galėjo jas numatyti[5]. Šie apibrėžimai rodo, kad neatsargaus nusikaltimo sąvoka yra tokia pati tiek šiuo metu galiojančiame baudžiamajame kodekse, tiek ir anksčiau galiojusiame 1961 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamajame kodekse.

Baudžiamosios teisės literatūroje neatsargi kaltė yra įvardijama kaip mažiau pavojinga ir reikšminga kaltės forma lyginant su tyčine kalte[6]. Neatsargiai padarytas veikas dažniausiai sąlygoja neatsakingas asmenų požiūris į įstatymo saugomas vertybes, asmenų nedrausmingumas, neatidumas, rūpestingo požiūrio į bendrai suvokiamas atsargumo, saugumo taisykles stoka. Asmuo, veikdamas neatsargiai, numato tik menką neigiamų savo veikos padarinių kilimo galimybę arba visai jos nenumato, nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turi ir gali tai numatyti. Žala kyla dėl to, kad asmuo, veikdamas neatsargiai, sąmoningai nenukreipia savo veikos prieš teisinius gėrius, bet parodo jiems nepakankamai dėmesio. Kaip teigia N. Kuznecova, menkas neapskaičiavimas, nedėmesingumas gali sukelti žymiai didesnius neigiamus padarinius negu tyčinių veikų atveju. Skirtingai nei tyčiniuose nusikaltimuose, neatsargiuose nusikaltimuose dažnai nėra adekvatumo tarp to, ko siekia asmuo, darydamas veiką, ir jo sukeltų pasekmių[7]. Šiai nuomonei pritaria ir Lietuvos baudžiamosios teisės ir kriminologijos mokslininkai J. Bluvšteinas ir V. Piesliakas, teigdami, kad neatsargioms nusikalstamoms veikoms sudarant tik mažą dalį visų Lietuvoje registruojamų nusikalstamų veikų, jų padariniai dažnai būna labai liūdni, tokių veikų pasėkoje sužalojama, žūsta daug daugiau žmonių, sunaikinama daug daugiau turto negu dėl tyčinių veikų[8].

Nusikalstamas pasitikėjimas yra viena iš dviejų neatsargaus nusikaltimo padarymo formų. BK 16 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad: „Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas dėl nusikalstamo pasitikėjimo, jeigu jį padaręs asmuo numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi jų išvengti". Nusikalstamo pasitikėjimo, kaip ir tyčios, apibrėžimo pagrindą sudaro intelektualinio ir valinio kaltės momentų

[5] Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 1961, Nr. 18-148.

[6] Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 398.

[7] Kuznecova, N. F. *Problemy kriminologicheskoj determinacini*. Moskva, 1984, p. 72.

[8] Piesliakas, V.,*op. cit.*, p. 398.

santykiai. Įstatymų leidėjas, apibrėždamas intelektualinį nusikalstamo pasitikėjimo momentą, neakcentuoja kaltininko psichinio santykio su pavojinga veika, tačiau logiškai galima suprasti, kad nusikalstamo pasitikėjimo atveju kaltininkas suvokia rizikingą veikos pobūdį, nes tikisi išvengti pasekmių. Nusikalstamo pasitikėjimo intelektualinis momentas, kuris apibūdina asmens psichinį santykį su priežastinio ryšio vystymusi, iš dalies sutampa su tyčios intelektualiniu momentu, nes abiem atvejais asmuo numato, kad dėl jo veikos gali kilti pavojingi padariniai. Esminis skirtumas tarp tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo intelektualinių momentų yra pavojingų padarinių numatymo pobūdis. Tyčios atveju asmuo numato, kad pavojingi padariniai yra neišvengiami arba labai tikėtini, o esant nusikalstamam pasitikėjimui – mažai tikėtini. Iš to išplaukia, kad nusikalstamo pasitikėjimo atveju asmuo, remdamasis tam tikromis aplinkybėmis, gali sukelti tam tikrus pavojingus padarinius, tačiau tikisi, kad tomis aplinkybėmis minėti padariniai nekils. Eglė Riaubaitė savo darbe „Tyčinės ir neatsargios kaltės atribojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai“ nurodo, kad tokį skirtingą veikos pobūdžio suvokimą lemia tai, kad esant tiesioginei ir netiesioginei tyčiai asmuo suvokia daromos veikos pavojingą pobūdį, prieštaravimą teisės ir moralės normoms, veikos padaromą socialinę žalą. Tai reiškia, kad asmuo, net ir būdamas nesusipažinęs su BK specialiojoje dalyje įtvirtintomis nusikalstamų veikų sudėtimis, suvokia, kad jis daro nusikalstamą veiką. Tuo tarpu esant nusikalstamam pasitikėjimui asmuo suvokia daromos veikos pavojingą pobūdį. Tai reiškia, kad asmuo savo veikos padarinius suvokia ne kaip pagrindinį veikos tikslą, o kaip šalutinį, labai mažai tikėtiną rezultatą, kurio jis tikisi išvengti, todėl galinčius kilti padarinius numato kaip labai mažai tikėtinus[9]. Norint išsiaiškinti, kodėl asmuo dėl nusikalstamo pasitikėjimo pavojingų padarinių kilimą numato kaip mažai tikėtiną, reikia išsiaiškinti valinį nusikalstamo pasitikėjimo kaltės momento turinį.

Baudžiamajame įstatyme valinis nusikalstamo pasitikėjimo momentas apibūdinamas žodžiais „lengvabūdiškai tikėjosi išvengti pavojingų padarinių“. Remiantis šia formuluote, galima teigti, kad esant šiai neatsargios kaltės rūšiai kaltininkas pavojingų padarinių nenori. Kaip ir anksčiau minėtas nusikalstamo pasitikėjimo intelektualinis momentas, taip ir valinis momentas yra glaudžiai susijęs su netiesioginės tyčios valiniu momentu, kai kaltininkas taip pat nenori pavojingų padarinių kilimo. Esminis skirtumas yra toks, kad esant netiesioginei tyčiai pavojingų padarinių kilimo nenoras nėra

[9] Riaubaitė, E. Tyčinės ir neatsargios kaltės atribojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Jurisprudencija*. 2008, Nr. 11(113), p. 94.

pagrįstas jokiais objektyviais duomenimis ar skaičiavimais, o esant nusikalstamam pasitikėjimui padarinių nenoras yra susijęs su tikėjimu, kad padariniai nekils. Nusikalstamo pasitikėjimo atveju, tikėjimas, kad padariniai nekils, turi remtis apskaičiavimais, objektyviomis aplinkybėmis ar jėgomis, kurios, nusikalstamą veiką darančio asmens požiūriu, turėtų padėti išvengti numatomų pavojingos veikos padarinių. Būtent toks tikėjimas padarinius leidžia numatyti kaip mažai tikėtinus.

Kaip teigia prof. A. P. Kozlov „asmens vertinimas sąmonėje pereina keletą etapų: 1) asmuo įvertinęs situaciją iš baudžiamosios teisės pozicijų; 2) įvertina aplinkybes, kurios, jo manymu, gali padėti išvengti galinčių kilti padarinių; 3) pripažįsta, kad nusikalstamas rezultatas neįvyks. Tuo tarpu aplinkybėms, kuriomis pasikliauja kaltininkas, būdingi šie požymiai: visų pirma, jos egzistuoja objektyviai ir nėra kaltininko vaizduotės vaisius; antra, jos egzistuoja nusikalstamos veikos darymo metu; trečia, šios aplinkybės gali padėti išvengti nepageidaujamo nusikalstamo rezultato[10]. Tokios pačios pozicijos laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris senato nutarime „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylos“ 26 p. nurodo, kad nusikalstamo pasitikėjimo atveju kaltininkas supranta, kad jo poelgis rizikingas, tačiau tikisi gyvybės atėmimo išvengti. Toks tikėjimas turi būti paremtas aplinkybėmis, kurios kaltininko manymu turi užkirsti kelią kito žmogaus gyvybės atėmimui. Šios aplinkybės turi būti objektyvaus pobūdžio. Tikėjimas abstrakčiomis aplinkybėmis – pranašystėmis, sėkme ar pan., kurios neturi objektyvaus pagrindo ir iš esmės negali užkirsti kelio žalingiems padariniams atsirasti, nelaikomas tikėjimu kaip nusikalstamo pasitikėjimo kaltės elementu[11].

Nusikalstamam pasitikėjimui nustatyti nepakanka nustatyti, kad asmuo pasitikėjo objektyviomis aplinkybėmis. Remiantis BK formuluojamu nusikalstamo pasitikėjimo valinio momento apibrėžimu „lengvabūdiškas pasitikėjimas“ būtina nustatyti, kad tikėjimas objektyviomis aplinkybėmis buvo būtent lengvabūdiškas. Kaip teigia V. Piesliakas „tai labai svarbus, jei ne svarbiausias šios kaltės rūšies elementas. Asmuo pripažįstamas kaltas ne vien dėl rizikingo elgesio, pavojingų padarinių numatymo, bet dėl to, kad jis būtent lengvabūdiškai pasitikėjo tam tikru veiksniu ir dėl to ėmėsi

[10] Riaubaitė, E., *supra* note 9, p. 95.

[11] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 “Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose”. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

rizikingos veikos“[12]. Apie pasitikėjimo lengvabūdiškumą galima spręsti remiantis tuo, kad asmuo situaciją įvertino nepakankamai atidžiai, pervertino aplinkybes, kuriomis jis pasitikėjo ir kurios, objektyviai vertinant, buvo nepakankamos norint išvengti padarinių.

Nusikalstamas nerūpestingumas yra kita neatsargaus nusikaltimo padarymo forma. BK 16 straipsnio 3 dalyje nurodoma, kad „Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas dėl nusikalstamo nerūpestingumo, jeigu jį padaręs asmuo nenumatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti“[13]. Įstatymų leidėjas nusikalstamo nerūpestingumo apibrėžime neaptarė santykio su daroma pavojinga veika. Apibrėžime yra aptarta tik kaltininko psichinis santykis su priežastinio ryšio vystymusi, nurodant, kad asmuo nenumatė, jog dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti baudžiamajame kodekse numatyti padariniai. Remiantis loginiu įstatymo aiškinimo būdu, galima drąsiai teigti, kad jeigu asmuo nenumatė pavojingų padarinių kilimo galimybės, tai reiškia, jog jis ir nesuvokė daromos veikos pavojingo pobūdžio. Nusikalstamo nerūpestingumo intelektualinis momentas yra išskirtinis šios neatsargios kaltės rūšies bruožas, atribojantis jį nuo kitų kaltės formų. Esant tyčiai asmuo suvokia daromos veikos pavojingumą, esant nusikalstamam pasitikėjimui – veikos rizikingumą, o nusikalstamo nerūpestingumo atveju asmuo nenumato nei galinčių kilti padarinių pavojingumo, nei rizikos[14]. Iš to išplaukia, kad asmuo nesuvokdamas daromos veikos pavojingo pobūdžio, esamą situaciją suvokia tik dalinai, suvokiamos ne visos daromos veikos aplinkybės. Asmuo nesuvokia socialinės savo daromos veikos reikšmės, nesuvokia, kad daroma veika yra žalinga. Nevisiškas veikos pobūdžio suvokimas sąlygoja tai, kad asmuo nenumato, jog dėl jo poelgio kils įstatymo numatyti pavojingi padariniai.

Baudžiamajame įstatyme apibrėžiant nusikalstamą nerūpestingumą, nėra apibūdintas šios neatsargios kaltės rūšies valinis momentas – norėjo ar nenorėjo kaltininkas atsiradusių padarinių. Tačiau remiantis kaltininko psichiniu santykiu su priežastinio ryšio vystymusi, nurodoma, kad kaltininkas nenumatė pavojingų padarinių kilimo, todėl galima teigti, kad jis šių padarinių ir negalėjo

[12] Piesliakas, V., *supra* note 6, p. 411.

[13] Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios.* 2000, Nr. 89.

[14] *Ibid.*, p. 413.

norėti[15]. Baudžiamajame įstatyme suformuluotame nusikalstamo nerūpestingumo apibrėžime kertiniais tampa žodžiai „galėjo ir turėjo“, kurie parodo, kad nors asmuo ir nesuvokė savo veikos pavojingo pobūdžio, tačiau, pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes, galėjo ir turėjo tai numatyti. „Žodžiu „turėjo“ nusakytas objektyvus kaltės dėl nusikalstamo nerūpestingumo kriterijus. Žodis „turėjo“ nurodo asmens pareigą suvokti daromos veikos pavojingumą ir rizikingumą, pareigą būti atidžiam“, teigia V. Piesliakas[16]. Tai reiškia, kad norint pripažinti, jog veika buvo padaryta dėl nusikalstamo nerūpestingumo, būtina nustatyti, kad asmuo turėjo pareigą būti dėmesingas ir atidus, tačiau šios pareigos nevykdė. Kita vertus, jeigu asmuo neturėjo tokios pareigos, ši kaltė negali būti jam inkriminuota. Pagal V. Piesliaką minėta pareiga gali būti įtvirtinta norminiame akte, taip pat gali kilti iš profesijos ar darbo santykių. Su šia nuomone sutinka ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas senato nutarime „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 26 p. nurodydamas, kad turėjimas numatyti padarinius yra objektyvus nusikalstamumo kriterijus, kuris nustato pareigos būti atsargiam darant atitinkamas veikas buvimą. Pasak LAT senato, tokia pareiga gali išplaukti iš įstatymo, tarnybos pareigų, profesijos, ankstesnės veiklos, gyvenimo patyrimo ir pan[17]. Pažymėtina, kad atsargumo taisyklės gali būti privalomos ir visiems, ir atskiroms asmenų grupėms. Šios taisyklės nuolat keičiasi ir yra papildomos, todėl praktiškai neįmanoma pateikti jų sąrašo. Tačiau kiekvienas žmogus, prieš imdamasis tam tikros veiklos, privalo išsiaiškinti, ar ja nebus padaryta žala kito asmens, valstybės arba visuomenės interesams[18]. Norint pripažinti asmenį nusikalstamai nerūpestingai sukėlus pavojingus padarinius, objektyvaus kriterijaus nepakanka, reikia nustatyti ir subjektyvųjį šios kaltės kriterijų. Subjektyvusis nusikalstamo nerūpestingumo kriterijus yra pagrįstas individualių asmens savybių įvertinimu. Apie tai sprendžiama įvertinant kaltininko asmenines savybes – patirtį, kompetenciją, išsilavinimą, sveikatos būklę ir t. t. Baudžiamojo įstatymo reikalavimas nusikalstamo nerūpestingumo atveju, be įpareigojimo numatyti pavojingas pasekmes, nustatyti ir realią jų numatymo galimybę,

[15] Riaubaitė, E., *supra* note 9, p. 95.

[16] Piesliakas, V., *supra* note 6, p. 416.

[17] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 “Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose”. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

[18] Pavilonis, V., *et. al. Baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas. 2001, p. 211.

panaikina objektyvaus pakaltinimo galimybę[19]. Tai reiškia, kad tik nustačius, jog asmuo turėjo pareigą ir realią galimybę numatyti savo veikos pasekmes, asmuo gali būti kaltinamas nusikalstamos veikos padarymu esant nusikalstamam nerūpestingumui.

Kaip teigia G. Švedas, nusikalstamas nerūpestingumas turi būti atskirtas nuo kazuso. Kazusas yra atvejis, kai tam tikra asmens veika sukelia pavojingas pasekmes, tačiau asmuo negalėjo ir neprivalėjo jų numatyti. Kazuso atveju pavojingos pasekmės sukeliamos nekaltai, todėl neįmanoma nustatyti įstatyme numatytų nusikaltimo sudėties požymių, kurie sudarytų baudžiamosios atsakomybės teisinį pagrindą[20].

[19] Pavilonis, V., *et. al.*, *supra* note 17, p. 212.

[20] *Ibid.*

1.2. Užsienyje vyraujanti neatsargumo samprata

Kaip ir Lietuvos, taip ir užsienio šalių baudžiamosios teisės teorijoje yra numatyta atsakomybė už nusikaltimus, padaromus dėl neatsargumo. Įstatymų leidėjų nuomone netyčinė kaltė egzistuoja esant neatsargumui arba nerūpestingumui.

Nerūpestingumas yra problemiškas pagrindas baudžiamajai atsakomybei kilti. Daugelis vakarų teisės sistemos valstybių baudžia už neatsargumą kaip ir už tyčinius nusikaltimus. Tačiau teoretikai nėra tokie įsitikinę, ar ši praktika teisinga. Nors neatsargus elgesys kelia grėsmę visuomenės interesams, tačiau aplaidumas, atrodo, turėtų būti menkesnis pagrindas baudžiamajai atsakomybei kilti. Kiekviena baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė yra apsaugota nuo tyčinio pažeidimo ir tik nedaugelis – gyvybė, kūno vientisumas, kartais nuosavybė – yra saugomi nuo netyčia sukeltos rizikos. Nors kiekvienas nusikaltimas gali būti padaromas tyčia, vyraujanti nuostata vakarų teisės sistemose yra ta, kad už neatsargumą yra baudžiama tik tada, kai tai numatyta baudžiamajame įstatyme. Dauguma bendrosios teisės teismų apsisaugo prieš bausdami už neatsargumą, reikalaudami jį pagrįsti kažkuo daugiau negu tiesiog paprastu aplaidumu. Visi šie apribojimai atspindi prielaidą, kad tyčinis elgesys yra baudžiamosios teisės esmė, o aplaidus rizikavimas yra teorija, nustumta į baudžiamosios atsakomybės pakraščius.[21]

Neatsargumas užsienio šalių baudžiamosios teisės teorijoje dažnai vaidinamas netiesiogine tyčia, papročių teisės sistemoje (angl. *common law*) – nutrūktgalviškumu (angl. *recklessness*), tai yra nusikalstamas lengvabūdiškumas. Šiuo atveju asmuo supranta, jog jo elgesys yra rizikingas ir gali padaryti žalos, tačiau sąmoningai to nepaiso. Čia išryškėja esminis netiesioginės tyčios skirtumas nuo tyčios: tyčios atveju kaltininkas rezultato nori ir jį laiko tikru, o netiesioginės tyčios atveju rezultatas yra numatomas tik kaip galimas ir jo nesiekiama. Ši sąvoka naudojama daugelio šalių teisės sistemose. Portugalijos baudžiamojo kodekso 14-3 straipsnyje kalbama apie „veikos padarymą <...> kaip galimą elgesio pasekmę“ ir minimas „kaltininkas, kuris veikia prisitaikydamas“. Prancūzijos baudžiamojo kodekso 121-3 straipsnyje pabrėžiamas „sąmoningas pavojaus sukėlimas kitam asmeniui“ – tai akivaizdi netiesioginės tyčios sąvoka. Tuo tarpu 1981 m. Anglijos Lordų Rūmai išplėtė neatsargumo

[21] Fletcher, G. The Theory Of Criminal Negligence: A Comparative Analysis. *University of Pennsylvania Law Review*. 1971, 19. p. 402.

sąvoką – neatsargumas nebėra vien nusikalstamas rizikavimas žinant, kad rizika egzistuoja, – tai yra ir nesusimąstymas, ar rizikai tikrai egzistuoja.[22]

Neatsargumas gali pasireikšti dvejopai: pirma, kai kaltininko elgesys realios žalos nepadarė, tik buvo sukelta grėsmė, pavyzdžiui, pagal 1994 m. Prancūzijos baudžiamąjį kodeksą, pavojaus sukėlimas yra bendras daugelio nusikaltimų, kuriems būdinga akivaizdi rizika, požymis. Pagal šio kodekso 223-1 straipsnį baudžiama „Už aiškų iš įstatymo ar kito teisės akto kylančios pareigos paisyti saugumo arba atsargumo nesilaikymą ir dėl to tiesiogiai sudaromą mirties arba sužeidimų, sukeliančių sužalojimus ar nuolatinį nedarbingumą, tiesioginę riziką kitam asmeniui“.[23] Šis straipsnis taikomas baudžiant Kelių eismo kodekso pažeidėjus, kai jų padaryti pažeidimai yra ypač sunkūs. Panašiai toks kaltininko elgesys, kuris realios žalos nepadarė, tik buvo sukelta grėsmė, apibūdinamas ir Vokietijos baudžiamajame kodekse. 315-c straipsnis kalba apie pavojaus kelių eismui sudarymą: „Kelių eismo dalyvis, kuris, šiurkščiai pažeisdamas eismo taisykles ir negerbdamas kitų, a) nesilaiko pirmenybiškumo taisyklės, b) neteisingai lenkia <...>, c) neleistinai važiuoja pėsčiųjų keliu, d) per greitai važiuoja esant prastam matomumui <...>.“[24] Antra, kai kaltininko veiksmais buvo padaryta žala. Nuo senų laikų daugelyje valstybių įstatymai numato griežtesnę bausmę kai eismo įvykį sukelia neblaivus vairuotojas ir dėl to asmenys žūsta ar yra sužalojami.[25]

Antra netyčinės kaltės forma – nerūpestingumas, apibūdinamas kaip atsargumo pareigos nesilaikymas, kai nusikaltęs asmuo nesiėmė visų atsargumo priemonių, kurių reikėjo imtis. Labai svarbu pažymėti, kad tokia veika nusikaltimu bus pripažinta tik tada, jeigu asmuo turėjo galimybę numatyti rezultatą. Esant nerūpestingumo atvejui galima daryti prielaidą, kad rezultato buvo galima išvengti pasinaudojus esamoje situacijoje tinkamomis atsargumo priemonėmis. Daugelyje teisės sistemų yra skiriamos dvi nerūpestingumo formos. Pirma, sąmoningas nerūpestingumas arba numatyta kaltė, kai nusikalstamą veiką įvykdęs asmuo numatė, kad gali sukelti pasekmes, bet nesiėmė būtinų priemonių, kurios sutrukdytų pasekmėms atsirasti, nes manė, jog rezultatas neatsiras dėl priemonių,

[22] Pradel, J. *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas. 2001. p. 245.

[23] *Ibid.,* p. 246.

[24] *Ibid.*

[25] *Ibid.*

kurių jis jau ėmėsi arba kurių jis tuoj pat imsis.[26] Galima teigti, jog nepateisinamos rizikos sąmoningas ėmimasis yra neatsargumas, o nepateisinamos rizikos ėmimasis dėl neatidumo yra nerūpestingumas.[27] Antra, nesąmoningas nerūpestingumas, kai nusikalstamą veiką atliekantis asmuo pavojaus buvimo neidentifikuoja, realiai egzistuojančios rizikos nesuvokia, nors jei tokioje situacijoje būtų dėmesingas, būtų tai supratęs. Austrijos baudžiamojo kodekso 6 straipsnyje nurodoma, kad nerūpestingai veikia tas, kuris nepaiso būtinumo veikti rūpestingai, kaip ir turėtų elgtis tokiomis aplinkybėmis. Graikijos baudžiamojo kodekso 28 straipsnyje numatyta, kad nusikaltimą dėl neatsargumo padaro tas, kuris, neskirdamas tokio dėmesio, kokį turėjo ir galėjo skirti esamomis aplinkybėmis, nenumatė savo veika pasiekto baudžiamojo rezultato arba, jeigu ir numatė, tai tikėjosi, kad jis neatsiras. Lenkijos baudžiamojo kodekso 7 straipsnio 2 dalis numato, kad nusikaltimas yra netyčinis ir tada, kai jį darantis asmuo numato galimybę padaryti draudžiamą veiką, bet klaidingai tikisi jos išvengti ir tada, kai tokios galimybės nenumato, nors turėjo ir galėjo numatyti.[28]

Norint inkriminuoti neatsargumą kyla problema, kokiu kriterijumi remtis, norint nustatyti nerūpestingumą. Ar nerūpestingumas turi būti vertinamas tik aplinkybių požiūriu, remiantis abstrakčiu stropios ir rūpestingos šeimos galvos tipu (objektyvioji sistema), ar turi būti remiamasi tokiais asmens duomenimis kaip amžius ar kultūra (dvigubo standarto sistema)? Teorijoje pirmenybė yra teikiama dvigubo standarto sistemai, tačiau įvairių šalių praktikoje yra taikoma ir objektyvioji sistema. Pavyzdžiui, Kanados Aukščiausiasis Teismas vadovaujasi objektyviu požiūriu į kai kuriuos reglamentinius nusikaltimus, o tiksliau – į vadinamuosius griežtos atsakomybės nusikaltimus: preziumuojama, kad teisiamasis yra kaltas, išskyrus tuos atvejus, kai jis gali įrodyti, jog ėmėsi visų būtinų atsargumo priemonių. Tai reiškia patikrinimą to, ko tokiomis aplinkybėmis būtų ėmęsis atsakingai mąstantis asmuo. O, pavyzdžiui, ankščiau minėtuose Graikijos baudžiamojo kodekso 28 straipsnyje ir Austrijos baudžiamojo kodekso 6 straipsnyje yra įteisinta dvigubo standarto sistema. Antroji problema yra susijusi su nepageidaujamomis tyčinio nusikaltimo pasekmėmis. Pavyzdžiui, asmuo suduoda vieną smūgį kitam asmeniui, kuris griūva aukštielninkas ir užsimuša. Tokiu atveju

[26] Pradel, J., s*upra* note 21, p. 249

[27] Smith, J. C., Hogan, B., *Criminal Law*, London: Butrerworth, 6th ed., 1988, p. 68.

[28] Pradel, J., *op.cit.*, p. 249.

pasiekiamas didesnis rezultatas nei norėta. Tokiose situacijose skirtingų šalių praktika yra skirtinga. Prancūzijoje nenumatytos žalos atsiradimas automatiškai užtraukia skirtinos bausmės padidinimą, nes preziumuojama, kad asmuo nenuginčijamai žinojo arba bent galėjo spėti atsirasiant sunkesnes pasekmes. Vokietijoje bausmės sugriežtinimas siejamas su nusikalstamą veiką padariusio asmens neatsargumo konstatavimu. Vokietijos baudžiamojo kodekso 18 straipsnyje nurodoma, kad „kai už nusikaltimui priskiriamą tam tikrą pasekmę įstatymas numato sunkesnę bausmę, tokia bausmė nusikaltimą padariusiam asmeniui bus taikoma <...> tik tuo atveju, jeigu tokios pasekmės atžvilgiu jis elgėsi mažų mažiausiai nerūpestingai“.[29]

Nagrinėjamoje užsienio literatūroje išskiriama ypatinga neatsargios kaltės forma – klaida dėl veikos sudėties. Vokietijos baudžiamojo kodekso 16 straipsnyje nurodoma, jeigu kaltininkas, darydamas veiką, nesuvokia aplinkybės, priklausančios įstatyme numatytai veikos sudėčiai, tai jis veikia netyčia. Klaida dėl veikos sudėties pašalina objektyviai esamos veikos aplinkybės priskyrimo tyčiai galimybę, nepriklausomai nuo to, ar šios klaidos buvo įmanoma išvengti, ar ne, ir nuo to, ar ši klaida atsirado dėl nežinojimo, ar dėl klaidingo situacijos faktinio ar teisinio supratimo. Jeigu nebuvo jokios galimybės išvengti klaidos, asmuo baudžiamas už neatsargų poelgį.[30] Taip pat kaip Vokietijos, taip ir Anglijos teisėje, klaidos galimybė yra numatoma, tačiau klaidos neišvengiamumo sąlyga yra ypač griežta. Ją nustatė *Privy Council* sprendime *Lim Cin Aik* kuriame nurodyta, kad kaltinamasis negalėjo žinoti neskelbto ministerijos sprendimo, atšaukiančio jo imigraciją ir todėl negalėjo pasirinkti deramo elgesio modelio. Apibendrinant galima teigti, kad klaidos galimybė gali būti pateisinama tiek objektyviomis, tiek subjektyviomis aplinkybėmis, tačiau jos turi būti ypač svarios aiškinantis kaltininko psichinį santykį su padarytos nusikalstamos veikos sudėtimi.[31]

Išanalizavus neatsargumo sampratą, vyraujančią Lietuvoje ir užsienyje, matyti, kad tiek Lietuvoje, tiek užsienyje neatsargumo esmę atskleidžia asmens psichinis santykis su daroma nusikalstama veika. Siekiant atskleisti neatsargios kaltės turinį būtina nustatyti kaip asmuo suvokė savo daromų veiksmų pobūdį ir galimas pasekmes. Esant tokiai situacijai problema kyla siekiant atriboti

[29] Pradel, J. *supra* note 21, p. 251.

[30] Wessels, J. *Baudžiamoji teisė. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas. 2003. p. 91.

[31] Boklander, M. *Principles of German Criminla Law.* Oregon: Oxford and Portland. 2009, p. 121.

neatsargią kaltę nuo netiesioginės tyčios. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje kaltės turinys atskleidžiamas ne vien tik paties kaltininko prisipažinimu padarius nusikalstamą veiką, išaiškinimu, kaip jis suvokė bei įvertino savo daromų veiksmų ar neveikimo pobūdį, padarinius, kokios paskatos nulėmė nusikalstamos veikos padarymą ir kokių padarinių šia veika buvo siekiama. Kaltės forma, rūšis, jos turinys – subjektyvieji (vidiniai–psichiniai) nusikalstamos veikos požymiai, be nurodytų aplinkybių, nustatomi tiriant, įvertinant ir išorinius (objektyviuosius) nusikalstamos veikos požymius: atliktus veiksmus, jų pobūdį, intensyvumą, būdą, situaciją, kuriai esant šie veiksmai buvo padaryti, ir pan. Taigi apie kaltę – psichinį kaltininko santykį su veika bei jos padariniais – gali būti sprendžiama ir pagal kaltininko elgesį.[32]

[32] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-501/2012.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2014 m. sausio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-1/2014.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-27-746/2015.

2. Neatsargumo nusikalstamumo struktūra

2.1. Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimų bendra charakteristika

Kelių eismo sauga – svarbi visuomenės problema. Kasmet Europos keliuose įvyksta daugiau negu 1 mln. eismo įvykių, kurių metu žūsta apie 26 000 žmonių, bei dar apie 1,4 mln. Žmonių sužeidžiama (2014 m. duomenimis).[33] 2012 metais Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos užsakymu buvo atliktas sociologinis tyrimas „Lietuvos Respublikos gyventojų patirtis, elgesys bei nuostatos eismo atžvilgiu“, kurio metu paaiškėjo, kad respondentai svarbiausiomis eismo įvykių priežastimis įvardijo vairavimą apsvaigus nuo alkoholio ir narkotinių medžiagų, nurodyto leistino greičio nesilaikymą, sąmoningą kelių eismo taisyklių nesilaikymą.[34] Baltijos šalių gyventojų nuomone, pagrindinės eismo įvykių priežastys yra vairuotojo kompetencija, alkoholio ir narkotikų poveikis, susidėvėjusios padangos, prasta kelių kokybė (Baltijos šalių gyventojų nuomonės tyrimo „GoodYear“ padangų barometras 2014“ duomenimis).[35] Kiekvienas eismo įvykis sukelia žalos ne tik jo dalyviams, bet ir valstybei. Dėl eismo įvykių Lietuvos valstybė kiekvienais metais patiria didelių ekonominių nuostolių. Eismo įvykių žalą tiesiogiai įtakoja žuvusių ir sužeistų eismo dalyvių skaičius. Šiai žalai apskaičiuoti yra taikoma nuostolių dėl eismo įvykių apskaičiavimo metodika, kurios pagrindu yra išvedama vieno įskaitinio eismo įvykio kaina materialinė žala valstybei. 2014 metais Lietuvos ekonomika patyrė 368,97 mln. eurų nuostolius.[36] Matant, kokią žalą kiekvienais metais patiria valstybė, kiek kasmet visuomenė netenka žmonių, žinant tai, kad „eismo įvykiai – tai ne stichinės nelaimės;

---

[33] European Commission Directorate General for Mobility and Transport. *Road Safety evolution in EU* [interaktyvus]. February 2016 [žiūrėta 2016-02-08] <http://ec.europa.eu/transport/road_safety/pdf/observatory/historical_evol.pdf>.

[34] Sociologinis tyrimas. *Lietuvos Respublikos gyventojų patirtis, elgesys bei nuostatos eismo atžvilgiu* [interaktyvus]. Vilnius, 2012, [žiūrėta 2016-02-16] <http://sumin.lrv.lt/uploads/sumin/documents/files/Veikla/Veiklos_sritys/Saugus_eismas/Kita_informacija/LR%20SM_GfK_prezentacija_III%20etapas.pdf>.

[35] BNS spaudos centras. *Daugiausia eismo įvykių kyla dėl vairavimo įgūdžių ir žinių stokos* [interaktyvus]. Vilnius, 2014, [žiūrėta 2016-02-16]< http://sc.bns.lt/view/item.php?id=166395>.

[36] Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos. *Įskaitinių eismo įvykių statistika Lietuvoje, 2011-2014 metai* [interaktyvus]. Vilnius, 2015, p. 104 [žiūrėta 2016-02-16] < http://www.lakd.lt/files/avariju_statistika/statistika_2011-2014.pdf>.

visos jos yra žmogaus veiklos rezultatas“[37], kyla klausimas, ar viskas eismo saugumo srityje yra daroma teisingai ir ką būtų galima daryti kitaip, kad ši statistika pasikeistų į gerąją pusę.

Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas, kuris sukelia eismo įvykį, pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, gali užtraukti tiek baudžiamąją, tiek administracinę atsakomybę. Įstatymų leidėjas, nustatydamas atsakomybę už šių veikų padarymą, atsakomybės rūšį atribojo pagal tris kriterijus: pagal kilusių padarinių rūšį, pagal šių padarinių dydį ir pagal asmens apsvaigimą nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų.[38]

Administraciniai teisės pažeidimai, dėl kelių transporto priemonę vairuojančio asmens padarytų Kelių eismo taisyklių pažeidimų, siejami tik su padaryta veika, nesiejant jos su kilusiais padariniais, pavyzdžiui Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ATPK) 124 straipsnis numato atsakomybę už nustatyto greičio viršijimą, ATPK 124^1 straipsnis – už kelio ženklių reikalavimų nesilaikymą, ATPK 124^2 straipsnis – už chuliganišką vairavimą ir t. t.[39] Kadangi šios veikos nesukelia BK 281 straipsnyje numatytų padarinių, todėl jos užtraukia tik administracinę atsakomybę. Atitinkamai baudžiamoji atsakomybė už kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimą pagal BK 281 straipsnį kyla tik tuomet, kai dėl šių veikų atsiranda pastarajame straipsnyje numatyti sunkūs padariniai.

Kitas svarbus administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atriboji kriterijus yra padarinių dydis. ATPK 127 straipsnyje įtvirtinta atsakomybė už kelių eismo taisyklių pažeidimą, sukėlusį nežymų sveikatos sutrikdymą arba turto sugadinimą, o BK 281 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimą, sukėlusį nesunkų, sunkų sveikatos sutrikdymą, didelės vertės turto sugadinimą ir gyvybės

[37] Babachinaitė, G. *et. al*. *Kriminologija. Vadovėlis.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 655.

[38] Piesliakas V., *supra* note 6, p. 150.

[39] Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Vyriausybės žinios*. 1985, Nr. 1-1.

atėmimą. Pažymėtina, kad požymis „didelė turtinė žala“ yra vertinamasis ir kiekvienu konkrečiu atveju nustatomas pagal esamas aplinkybes.[40]

Trečiasis administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimo kriterijus yra asmens apsvaigimas nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitokių psichiką veikiančių medžiagų. Pagal BK 281 straipsnio 2 dalį atsako asmuo, kuris, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitokių psichiką veikiančių medžiagų, sukėlė eismo įvykį, kurio metu buvo padaryta didelė turtinė žala. Jeigu tokią veiką padaro neapsvaigęs asmuo, tuomet už šią veiką kyla administracinė atsakomybė pagal ATPK 127 straipsnį, nepaisant to, kokio dydžio žala buvo sukelta. Išsiaiškinus administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atskyrimo kriterijus, toliau bus kalbama tik apie baudžiamąją atsakomybę užtraukiančius kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimus.

Kaip aukščiau minėta, kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas, kaip nusikalstama veika, yra numatyta BK 281 straipsnyje. Šiame straipsnyje įtvirtintą nusikalstamą veiką galima apibrėžti kaip veiką, padaromą dėl neatsargumo, pasireiškiančią kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimu ir sukeliančią nusikalstamus padarinius: nesunkiai ar sunkiai sutrikdoma kito žmogaus sveikata, žmogui atimama gyvybė, padaroma didelė turtinė žala. Pagal šį straipsnį asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn galima tik tada, kai jo veiksmuose yra šio nusikaltimo sudėties požymiai.

Pagrindinė šio straipsnio saugoma vertybė yra transporto eismo saugumas. Baudžiamasis įstatymas šios sąvokas neapibrėžia. Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 2 straipsnio 15 punktas apibrėžia eismo saugumo sąvoką. Pagal šį įstatymą, „Eismo saugumas – visuma kelių eismo ypatybių, rodančių, kiek eismo dalyviai yra apsaugoti nuo eismo įvykių ir jų padarinių“.[41] Ši saugoma vertybė skiria kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimą nuo neatsargaus gyvybės atėmimo, sunkaus ar nesunkaus sveikatos sutrikdymo dėl

[40] Abramavičius A. *et al*. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213-330 straipsniai).* Vilnius: VĮ Registrų centras. 2010. p. 433.

[41] Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 128-5213.

neatsargumo, turto sugadinimo ar sunaikinimo dėl neatsargumo. Papildomos šio straipsnio saugomos vertybės yra žmogaus gyvybė, sveikata ir nuosavybė.[42]

Kitas šios nusikalstamos veikos objektyvusis požymis yra pavojinga veika. Šios veikos pavojingumą nulemia asmenų naudojamos transporto priemonės, kurios yra laikomos padidinto pavojaus šaltiniu. Asmenys, naudodamiesi savo transporto priemonėmis ir dalyvaudami eisme, kiekvieną kartą rizikuoja patekti į eismo įvykį. Formuluotė „pažeidė kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisykles“ apibūdina šią pavojingą veiką. BK 281 straipsnyje nenurodoma, kokią konkrečią normą pažeidė kaltininkas. Konkrečios normos, kuri buvo pažeista, reikia ieškoti 2008 m. liepos 16 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 768 patvirtintose Kelių eismo taisyklėse (toliau – KET).[43]

BK 281 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėtis yra materiali, tai reiškia, kad atsakomybei pagal šį straipsnį kilti yra būtini šiame straipsnyje numatyti padariniai, t. y. nesunkiai ar sunkiai sutrikdyta žmogaus sveikata, atimta gyvybė ar sugadintas didelės vertės turtas. Kalbant apie pavojingus padarinius, yra svarbu pažymėti, kad jų atsiradimas turi būti priežastiniame ryšyje ne tik su kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimu, bet ir su įvykusiu eismo įvykiu.

Šios kategorijos baudžiamosiose bylose priežastinio ryšio nustatymas yra sudėtingas, nes priklauso nuo daugelio sąlygų, tarpinių situacijos veiksnių ir įvykio vystymosi. Pagrindinis ypatumas nustatant priežastinį ryšį šiuose pažeidimuose yra tas, kad padarinių kilimas dažnai yra siejamas su keliomis priežastimis ar sąlygomis ir būtina nustatyti, kuri priežastis buvo pagrindinė šiems padariniams kilti. Šiam tikslui yra naudojami du priežastinio ryšio nustatymo etapai. Pirmiausiai nustatoma būtinoji padarinių kilimo sąlyga (lot. *conditio sine qua non*) – ar asmens padaryta veika buvo būtina padariniams kilti.[44] Tačiau išvadai, kad priežastinis ryšys, tarp nusikalstamos veikos ir padarinių, yra, nepakanka nustatyti vien tik būtinąją padarinių kilimo sąlygą, būtina nustatyti, ar

[42] Abramavičius A. *et al*. *supra* note 39, p. 430.

[43] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 16 d. nutarimas Nr. 768 „Dėl kelių eismo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 7-263.

[44] Piesliakas V. *supra* note 6, p. 284.

konkreti veika buvo šių padarinių priežastis. Antrasis etapas yra priežastinio ryšio pobūdžio nustatymas. Priežastinio ryšio pobūdis gali būti dėsningas arba atsitiktinis. Tik nustatytas dėsningasis priežastinis ryšys leidžia daryti išvadą, kad veikoje yra objektyviųjų požymių, o nustačius atsitiktinį priežastinį ryšį, teigtina nesant priežastinio ryšio baudžiamuoju teisiniu požiūriu, nes baudžiamojoje teisėje priežastinis ryšys siejamas tik su dėsninguoju priežastiniu ryšiu.[45]

Toliau analizuojant kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimus yra labai svarbu aptarti specialaus subjekto požymius. BK 281 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos subjektas gali būti asmuo, sulaukęs 16 metų.[46] Šios nusikalstamos veikos specialųjį subjektą charakterizuojantis požymis yra „tas, kas vairuodamas transporto priemonę“. Norint atskleisti specialiojo subjekto ypatybes būtina atskleisti sąvokas „vairuodamas“ ir „transporto priemonė“.

Lietuvių kalbos žodyne pateikiama žodžio vairuoti prasmė – valdyti, vairu reguliuoti judėjimo kryptį.[47] Vairuotojas Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 2 straipsnio 82 punkte apibūdinamas kaip „asmuo vairuojantis transporto priemonę. Vairuotojams prilyginami asmenys, dalyvaujantys eisme pagal šiame įstatyme nustatytus papildomus reikalavimus (vadeliotojai, raiteliai, asmenys, varantys keliu gyvulius ar paukščius), taip pat asmenys, kurie moko vairuoti“.[48] Sąvokos „transporto priemonės“ išaiškinimas yra pateiktas BK 281 straipsnio 9 dalyje, kur nurodoma, kad „šiame straipsnyje nurodytos kelių transporto priemonės yra visų rūšių automobiliai, traktoriai, kitos savaeigės mašinos, troleibusai, motociklai ir kitos mechaninės transporto priemonės“.[49] Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 2 straipsnio 34 punkte yra nurodoma sąvoka „motorinė transporto priemonė – variklį turinti transporto priemonė, išskyrus skirtas judėti ne keliais

[45] *Ibid.,* p. 291.

[46] Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios.* 2000, Nr. 89.

[47] Naktinienė, G. (vyr. red.) *Lietuvių kalbos žodynas: elektroninis variantas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008.

[48] Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 128-5213.

[49] Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios.* 2000, Nr. 89.

bėgines transporto priemones, traktorius ir savaeiges mašinas“.[50] Kaip matyti iš nurodytų sąvokų, baudžiamąja teisine prasme reikėtų vartoti platesnę sąvoką, kuri pateikta baudžiamajame įstatyme.

Taigi įvertinus BK 281 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos specialaus subjekto ypatybes, apibendrintai galima teigti, kad šios veikos subjektas yra asmuo sulaukęs 16 metų amžiaus, turintis vairuotojo pažymėjimą, todėl galima preziumuoti, kad žinantis arba išmanantis kelių eismo taisykles, todėl dalyvaudamas eisme turi pareigą būti atidus, atsargus, atsakingas.

Aptariant šios nusikalstamos veikos subjektyviąją pusę, atsižvelgiant į darbo temą, reikšmingiausias šios nusikalstamos veikos subjektyvusis požymis yra kaltė. Pažymėtina, kad baudžiamosios teisės teorijoje subjektyvieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai parodo asmens vidinę – psichinę, savo elgesį suvokiančią, nukreipiančią, pateisinančią ir kontroliuojančią pusę.[51] BK 281 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta, kad pagal šio straipsnio 1-6 dalis atsakomybė kyla tik tada, kai jose numatytos veikos padaromos dėl neatsargumo.[52] Jeigu šios veikos būtų padaromos tyčia, atsižvelgiant į tyčios kryptingumą ir kilusius padarinius, jos būtų kvalifikuojamos kaip nusikaltimai žmogaus gyvybei, sveikatai ir t.t.

Kaip jau anksčiau minėta, neatsargus nusikaltimas gali būti padaromas dėl nusikalstamo pasitikėjimo arba nusikalstamo nerūpestingumo. Konkrečiu atveju, esant nusikalstamam pasitikėjimui, kaltininkas numato, kad jo padarytas kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonės eksploatavimo taisyklių pažeidimas gali sukelti eismo įvykį, dėl kurio gali būti sutrikdyta kito žmogaus sveikata, žmogui atimta gyvybė ar padaryta didelė turtinė žala, tačiau lengvabūdiškai tikisi tokių padarinių išvengti. Kaltininko psichinio santykio intelektualinis momentas su šia nusikalstama veika pasireiškia tuo, kad kaltininkas sąmoningai pažeidžia kelių eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisykles, suvokdamas, kad toks jo elgesys draudžiamas ir kelia pavojų kitiems asmenims. Valinis šio santykio momentas pasireiškia tuo, jog asmuo pažeisdamas kelių eismo taisykles pavojingų padarinių nesiekia, nenori, tačiau tiki, jog jų neatsiras. Tikėjimas pasireiškia abstrakčiomis

[50] Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 128-5213.

[51] Piesliakas V., *supra* note 6, p. 319.

[52] Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios.* 2000, Nr. 89.

aplinkybėmis, kurios neturi objektyvaus pagrindo užkirsti kelią pavojingų padarinių atsiradimui. Esant nusikalstamam nerūpestingumui asmuo, vairuodamas transporto priemonę ir pažeisdamas kelių eismo taisykles, nesuvokia, kad dėl šio pažeidimo gali įvykti eismo įvykis, dėl kurio gali kilti pavojingi padariniai, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes gali ir turi tai numatyti. Šiuo atveju intelektualinis momentas pasireiškia tuo, kad kaltininkas nesuvokia daromos veikos pavojingo pobūdžio, nes nevisiškai suvokia daromos veikos faktines aplinkybes ir šio poelgio socialinę reikšmė. Valinis nusikalstamo nerūpestingumo momentas šiuo atveju reiškia, kad asmuo nenorėjo, jog dėl jo veikos kiltų pavojingi padariniai, tačiau jis turėjo ir galėjo juos numatyti. Pareiga numatyti savo veikos padarinius kyla iš kelių eismo taisyklių, o galėjimas juos numatyti yra sąlygojamas asmeninės patirties, esamos situacijos ir kt.

Apibendrinant išnagrinėtą nusikalstamą veiką galima teigti, kad atrodytų menkas KET pažeidimas, esant tam tikroms faktinėms aplinkybėms ir nepakankamam dėmesingumui ar rūpestingumui, dėl kurio įvyksta eismo įvykis, gali tapti itin skaudžiu nusikaltimu, užtraukiančiu kaltininkui baudžiamąją atsakomybę. Faktas, kad vairuotojas, dalyvaudamas eisme valdo padidinto pavojingumo įrenginį (automobilį, motociklą), arba pėsčiasis ar dviratininkas, dalyvaudamas eisme yra lygiaverčiai eismo dalyviai kartu su vairuotojais, reikalauja visų eismo dalyvių sąmoningumo, ypatingo rūpestingumo, dėmesingumo ir pagarbos vienas kitam, kad būtų išvengta skaudžių padarinių.

2.2. Darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimų bendra charakteristika

Toliau bus nagrinėjama kita dėl neatsargumo padaromų nusikalstamų veikų rūšis – darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimai. Kasmet Lietuvoje įvyksta vidutiniškai 234 sunkūs ir mirtini nelaimingi atsitikimai darbe, kurių metu sunkiai sužeidžiama vidutiniškai 155 žmonės, o žūsta 78 žmonės (2000 – 2015 metų duomenimis). Praėjusiais metais beveik trečdalis visų sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe įvyko atliekant statybos, statybos remonto darbus. Taip pat vienais iš pavojingiausių jau kelintus metus išlieka sandėliavimo, transportavimo, pakrovimo, iškrovimo, medienos apdorojimo darbai. Sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe 2015 metais tyrimai rodo, kad trečdalis šių nelaimių atsitiko žmogui nukritus iš aukštai.[53] Nors lyginant su kitomis nusikalstamomis veikomis, dėl šios nusikalstamos veikos žuvusių asmenų skaičius ir nėra labai didelis, tačiau šios žūtys yra labai skaudžios nes, šių mirčių buvo galima išvengti ėmusis elementarių apsaugos priemonių. Kaip teigia Valstybinės darbo inspekcijos Nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų skyriaus vedėjas Saulius Balčiūnas „saugant sveikatą ir gyvybę darbe dažnai nė nereikia ypatingų kaštų. Nelaimę dažnai gali prišaukti tiesiog neapgalvotas paties darbuotojo elgesys ir tai, kad įmonėje nekontroliuojama, kaip darbuotojai laikosi jiems privalomų darbų saugos ir sveikatos instrukcijų reikalavimų“.[54]

Darbo įstatymų, darbo higienos norminių aktų, darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimai pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus gali užtraukti tiek administracinę, tiek baudžiamąją atsakomybę. Įstatymų leidėjas, nustatydamas atsakomybę už šių veikų padarymą, atsakomybės rūšį atriboja pagal padarinių kilimą. Administracinė atsakomybė kyla pažeidus darbo įstatymų, darbų saugos ir darbo higienos norminių aktų reikalavimus. Ji nesietina su konkrečiu įvykiu, dėl kurio kyla BK 176 straipsnyje numatyti padariniai. Atitinkamai baudžiamoji atsakomybė už darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimus kyla tik tada, kai dėl šių pažeidimų įvyksta

[53] Valstybinės darbo inspekcijos informacija apie įvykius darbe, kurių metu buvo sunkiai pakenkta darbuotojų sveikatai arba darbuotojai mirė, 2015 m. [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2016-01-29] <http://www.vdi.lt/PdfUploads/NAinfo2015.pdf >.

[54] Kai nelaimę darbe sukelia nelemta smulkmena. *Alfa.lt* [interaktyvus]. Vilnius, 2015, [žiūrėta 2016-02-08] <http://www.alfa.lt/straipsnis/49809597/kai-nelaime-darbe-sukelia-nelemta-smulkmena>.

nelaimingas atsitikimas, dėl kurio atsiranda BK 176 straipsnyje 1 dalyje numatyti sunkūs padariniai. Baudžiamoji atsakomybė taip pat kyla jeigu ir neatsirado BK 176 straipsnio 1 dalyje numatyti padariniai, tačiau buvo iškilęs pavojus jiems atsirasti. Toks pavojus šiuo atveju laikytinas darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimo padariniais. Pavojus turi būti toks, kad padarinių kilimo galimybė buvo labai didelė, tačiau jų pavyko išvengti tik dėl atsitiktinumo arba šį pažeidimą laiku pašalinus.[55] Nuo 2016m. balandžio 1 d. bus panaikinta BK 176 straipsnio 2 dalis ir baudžiamoji atsakomybė kils tik tuomet, kai atsiras BK numatyti padariniai. Išsiaiškinus administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atskyrimo kriterijus, toliau bus kalbama tik apie baudžiamąją atsakomybę užtraukiančius darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimus.

Darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimas, kaip nusikalstama veika, yra įtvirtinta BK 176 straipsnyje.[56] Darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimas yra veika padaroma tyčia arba dėl neatsargumo, pasireiškianti darbo įstatymų, darbų saugos, sveikatos apsaugos darbe, darbo higienos norminių aktų ir kitų teisės aktų reikalavimų pažeidimu, dėl kurio įvyksta nelaimingas atsitikimas arba kyla didelis pavojus jam įvykti ir dėl to žmonės žūsta arba yra sužalojami, kyla avarijos ar atsiranda kitokių sunkių padarinių. Pagal šį straipsnį asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn galima tik tada, kai jo veiksmuose yra šio nusikaltimo sudėties požymiai.

Pagrindinė BK 176 straipsnio saugoma vertybė yra – teisė į tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, ši teisė yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnyje,[57] darbo kodekso 260 straipsnyje, darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 3 straipsnyje. Pagal Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymą, „darbuotojų sauga ir sveikata – visos prevencinės priemonės, skirtos darbuotojų darbingumui, sveikatai ir gyvybei darbe išsaugoti, kurios naudojamos ar planuojamos visuose įmonės veiklos etapuose, kad darbuotojai būtų apsaugoti nuo profesinės rizikos arba ji būtų kiek įmanoma sumažinta“.[58] Kitas šios nusikalstamos veikos objektyvusis požymis yra pavojinga veika. Ši veika pasireiškia darbų saugos ar sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimu.

[55] Girdenis, T., Gutauskas, A., Kujalis, P. *Baudžiamoji teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, p. 183.

[56] Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios.* 2000, Nr. 89.

[57] Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios. 1992. Nr. 33-1014.

[58] Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas. *Valstybinės žinios*. 2003, Nr. 70-3170.

Šios normos dispozicija, kaip ir BK 281 straipsnio dispozicija, yra blanketinė. Veika yra susijusi su kitų įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų, kurie nustato darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimus, pažeidimu. Pagrindinis aktas, nustatantis darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimus, yra Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas. Šio įstatymo nuostatas detalizuoja ir jo įgyvendinimo tvarką reglamentuoja daugybė kitų Vyriausybės, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Valstybinės darbo inspekcijos priimtų poįstatyminių teisės aktų.[59]

Kadangi BK 176 straipsnyje numatytos veikos sudėtis yra materiali, todėl atsakomybei kilti yra būtini pavojingi padariniai, t. y. įvyko nelaimingas atsitikimas žmonėms, avarija, kitokie sunkūs padariniai, ir priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2 straipsnio 21 punkte nelaimingas atsitikimas darbe yra apibrėžiamas kaip „įvykis darbe, įskaitant eismo įvykį, atliekant darbo funkcijas arba būnant darbo vietoje, dėl kurio darbuotojas patiria žalą sveikatai ir netenka darbingumo nors vienai dienai arba dėl kurio darbuotojas miršta, nustatyta tvarka ištirtas ir pripažintas nelaimingu atsitikimu darbe.“ To paties straipsnio 1 punkte avarija apibrėžiama kaip „nenumatytas įvykis dėl darbo priemonių gedimo, darbo ar technologinių procesų pažeidimo ar kitų nenumatytų aplinkybių, sukėlęs pavojų žmonėms, aplinkai ir padaręs ar galėjęs padaryti žalą darbuotojų sveikatai ir/ar aplinkai“.[60] Kitokių sunkių padarinių turinys yra išaiškinamas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentare, kur nurodoma, kad „Kitokie sunkūs padariniai – didelė materialinė žala, masinis darbuotojų atleidimas iš darbo, verslo kontaktų nutraukimas ir pan. Tokie padariniai turi grėsti būtent darbo santykių srityje ir nebūti susiję su pašaliniais asmenimis, įmonei priklausančiu turtu ir pan.“.[61]

Nagrinėjamos veikos priežastinio ryšio specifikai būdinga tai, kad yra būtina nustatyti, jog minėtus padarinius sukėlė būtent darbų saugos ar sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimas, o ne kiti veiksniai. Tokiais atvejais, kai nelaimingą atsitikimą darbe lemia ne vienas, o keli veiksniai ar

[59] Girdenis T., Gutauskas A., Kujalis P., *supra* note 54, p. 180.

[60] Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas. *Valstybinės žinios*. 2003, Nr. 70-3170.

[61] Abramavičius A. *et al., Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai).* Vilnius: VĮ Registrų centras. 2010. p. 275.

įtakoja keli asmenys, išvadai, kad priežastinis ryšys, tarp nusikalstamos veikos ir padarinių, yra, nepakanka nustatyti vien tik būtinąją padarinių kilimo sąlygą, būtina nustatyti, ar konkreti veika buvo šių padarinių priežastis. Tam reikalingas priežastinio ryšio pobūdžio nustatymas. Priežastinio ryšio pobūdis gali būti dėsningas arba atsitiktinis. Tik nustatytas dėsningasis priežastinis ryšys leidžia daryti išvadą, kad veikoje yra objektyviųjų požymių.[62]

Darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimų, kaip BK 176 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos subjektas turi specialiųjų požymių. Subjektu gali būti ne jaunesnis kaip šešiolikos metų amžiaus, pakaltinamas darbdavys ar jo įgaliotas asmuo. Pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso 16 straipsnį „Darbdavys gali būti įmonė, įstaiga, organizacija ar kita organizacinė struktūra, nepaisant nuosavybės formos, teisinės formos, rūšies bei veiklos pobūdžio, <...> turinčios darbinį teisnumą ir veiksnumą. Darbdavys taip pat gali būti kiekvienas fizinis asmuo“.[63] Vadovaujantis Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 46 straipsnio 1 dalimi, už darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimą ir saugių ir sveikatai nekenksmingų darbo sąlygų neužtikrinimą, atsako darbdaviui atstovaujantis asmuo ar darbdavio įgaliotas asmuo. To paties įstatymo 2 straipsnyje nurodyta, kad „darbdavio įgaliotas asmuo – padalinio vadovas ar kitas administracijos pareigūnas, kuriam darbdavys ar darbdaviui atstovaujantis asmuo pavedė įgyvendinti darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimus įmonėje ir (ar) įmonės struktūriniame padalinyje.“, o „darbdaviui atstovaujantis asmuo – įmonės, įstaigos, organizacijos ar kitos organizacinės struktūros vadovas arba darbdavys fizinis asmuo“.[64]

Subjektyvieji šios nusikalstamos veikos požymiai pasireiškia trauktino atsakomybėn asmens pakaltinamumu ir kalte. Ši nusikalstama veika gali būti padaryta tiek tyčine, tiek neatsargia kaltės forma. Kadangi darbas yra apie neatsargias nusikalstamas veikas, todėl tyčinė kaltės forma nebus aptariama.

[62] Piesliakas, V., *supra* note 6, p. 291.

[63] Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 64-2569.

[64] Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas. *Valstybinės žinios*. 2003, Nr. 70-3170.

Neatsargi kaltė pasireiškia nusikalstamu pasitikėjimu arba nusikalstamu nerūpestingumu. Šios konkrečios veikos atveju nusikalstamas pasitikėjimas pasireiškia tuo, kad darbdavys (darbdaviui atstovaujantis asmuo) ar jo įgaliotas asmuo supranta, kad savo veiksmais ar neveikimu pažeidžia darbų saugos ar sveikatos apsaugos darbe reikalavimus, numatytus įstatymuose ir poįstatyminiuose teisės aktuose, numato, jog dėl tokių veiksmų ar neveikimo gali kilti BK 176 straipsnio 1 dalyje numatyti padariniai, tačiau lengvabūdiškai tikisi jų išvengti. Kaltininko psichinio santykio su šia nusikalstama veika intelektualinis momentas pasireiškia tuo, kad kaltininkas sąmoningai pažeidžia darbų saugos ar sveikatos apsaugos darbe reikalavimus, suvokdamas, kad toks jo elgesys draudžiamas ir kelia pavojų. Valinis šio santykio momentas pasireiškia tuo, jog asmuo pažeisdamas darbų saugos ar sveikatos apsaugos darbe reikalavimus pavojingų padarinių nesiekia, nenori, tačiau tiki, jog jų neatsiras. Tikėjimas paremtas abstrakčiomis aplinkybėmis, kurios neturi objektyvaus pagrindo užkirsti kelią pavojingų padarinių atsiradimui. Nusikalstamas nerūpestingumas pasireiškia tuo, kad darbdavys (darbdaviui atstovaujantis asmuo) ar jo įgaliotas asmuo nenumato, kad dėl jo veiksmų ar neveikimo gali kilti BK 176 straipsnio 1 dalyje numatyti padariniai, nors turi ir gali tai numatyti. Šiuo atveju intelektualinis momentas pasireiškia tuo, kad kaltininkas nesuvokia daromos veikos pavojingo pobūdžio, nes nevisiškai suvokia daromos veikos faktines aplinkybes. Valinis nusikalstamo nerūpestingumo momentas šiuo konkrečiu atveju reiškia, kad asmuo nenumatė, jog dėl jo veikos gali kilti pavojingi padariniai, tačiau turėjo ir galėjo juos numatyti. Pareiga numatyti savo veikos padarinius kyla iš teisės aktų, reglamentuojančių darbų saugos ar sveikatos apsaugos darbe reikalavimus, o galėjimas juos numatyti yra sąlygojamas užimamų pareigų, asmeninės patirties, esamos situacijos ir kt.

Taigi darbų saugos ar sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimas, kai dėl jo įvyksta nelaimingas atsitikimas darbe ir atsiranda padariniai, numatyti BK 176 straipsnyje, gali užtraukti baudžiamąją atsakomybę specialiajam šios veikos subjektui – darbdaviui ar už darbų saugą atsakingam asmeniui – dėl jo nerūpestingo ar neatsakingo elgesio, kuriuo pažeidžiami darbų saugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimai, nors dažnai tokių įvykių galima išvengti elementariomis priemonėmis, sąmoningu rūpinimusi darbuotojų sauga ir sveikata ar tiesiog žmogišku dėmesiu dirbantiems asmenims. Visuomenėje tokie įvykiai sukelia didelį susidomėjimą, jautrią reakciją, nes darbdavys, kaip visuomenės narys, laikomas atsakingu asmeniu, kuris yra sąmoningas ir rūpestingas darbuotojams, juo pasitikima ir iš jo tikimasi pavyzdingo ir atsakingo elgesio darbo santykiuose.

2.3. Priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimų bendra charakteristika

Kiekvienais metais Lietuvoje vidutiniškai įvyksta apie 14 800 gaisrų, kurių metu žūsta apie 218 žmonių bei yra sužeidžiama apie 233 žmonės (2000 – 2015 m. duomenimis).[65] Lietuvoje įvykstančių gaisrų priežastis galima suskirstyti į tris dideles grupes: 1) žmogiškasis faktorius (neatsargus elgesys su ugnimi, rūkymas, pirotechnikos priemonės, vaikų išdykavimai ir t.t.); 2) techninės priežastys (elektros instaliacijos gedimai, technologinio proceso pažeidimai, krosnių arba dūmtraukių netaisyklingas eksploatavimas ir t.t.); 3) kitos priežastys (žaibo iškrova, savaiminis medžiagų užsiliepsnojimas ir t.t.). Daugiausiai gaisrų kyla dėl neatsargaus žmonių elgesio, žmonės palieka be priežiūros įjungtus elektrinius prietaisus, užmiršta ant viryklės gaminamą maistą ir pan. Daugiausia žmonių gaisruose žūsta dėl neatsargaus rūkymo. Pavyzdžiui 2012 metais dėl neatsargaus rūkymo sukeltuose gaisruose žuvo 52 žmonės (34,67 % visų žuvusių gaisruose), 2013 metais – 59 (36,88 % visų žuvusių gaisruose), 2014 metais – 51 (40,8 % visų žuvusių gaisruose), 2015 metais – 43 žmonės (33,86 % visų žuvusių gaisruose). Verta pažymėti, kad dėl tyčinių žmonių veiksmų (padegimų) žūsta tik apie 1% nuo visų gaisruose žuvusių žmonių.[66] Šios nelaimės ypač skaudžios dar ir dėl to, kad jų išvengti buvo galima būnant nors šiek tiek labiau atsakingu, laikantis bent minimaliausių priešgaisrinės saugos reikalavimų.

Lietuvos Respublikoje gaisrinę saugą reglamentuoja Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymas[67] bei jį detalizuojantys ir įgyvendinimo tvarką nustatantys poįstatyminiai teisės aktai, kuriuos priima Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos ir kt. Priešgaisrinės saugos įstatymas apibrėžia gaisro, gaisrų prevencijos ir priešgaisrinės saugos sąvokas. Pagal šio įstatymo 2 straipsnio 2 punktą „gaisras – nekontroliuojamas, vykstantis ne tam skirtoje vietoje degimas, keliantis pavojų žmogui, turtui ar aplinkai“; 6 punktą „gaisrų prevencija – teisinių, techninių ir organizacinių priemonių, užkertančių

[65] Valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė. *Statistika* [interaktyvus].Vilnius, [žiūrėta 2016-02-10] <http://www.vpgt.lt/go.php/lit/Statistika/284/2/5 >.

[66] Valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė. *Statistika* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2016-02-10] <http://www.vpgt.lt/go.php/lit/Statistika/284/2/5 >.

[67] Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 123-5518.

kelią gaisrams kilti ir plisti bei mažinančių jų galimus padarinius, visuma“; 9 punktą „priešgaisrinė sauga – veikla, kuria įgyvendinama gaisrų prevencija ir jų gesinimas, žmonių ir turto gelbėjimas gaisro metu“.[68] Verta pažymėti, kad Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse nenumatytas atskiras straipsnis įtvirtinantis baudžiamąją atsakomybę už dėl neatsargumo kilusius gaisrus ir jų sukeltus padarinius. Už priešgaisrinės saugos taisyklių pažeidimą[69] yra numatyta administracinė atsakomybė (ATPK 192, 121, 83^1, 83^2 ir kt. straipsniai). Pagrindinis kriterijus, kuriuo atribojama administracinė ir baudžiamoji atsakomybė už priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimus, yra padarinių kilimas, jeigu dėl neatsargumo kilusio gaisro metu žūsta žmogus, kyla atsakomybė pagal BK 132 straipsnį, jeigu sunkiai sutrikdoma sveikata – BK 137 straipsnį, jeigu nesunkiai sutrikdoma sveikata – BK 139 straipsnį, jeigu sugadinamas ar sunaikinamas svetimas turtas ir dėl to kyla didelė turtinė žala arba yra sugadinamos ar sunaikinamos didelės mokslinės vertės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės – BK 188 straipsnį.

Atsižvelgiant į aukščiau apibūdintas sąvokas, priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimas gali būti apibrėžiamas kaip tyčia arba dėl neatsargumo padaroma nusikalstama veika, kuri pasireiškia priešgaisrinės saugos reikalavimus nustatančių teisės aktų pažeidimu, dėl kurio kyla gaisras ir jo pasėkoje sukeliami baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai: žūsta žmonės, yra nesunkiai arba sunkiai sutrikdoma žmonių sveikata, padaroma didelės vertės turtinė žala, sunaikinamos arba sugadinamos didelės mokslinės vertės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės. Baudžiamoji atsakomybė už šią veiką kyla tada, kai joje yra nusikalstamų veikų, numatytų BK 132, BK 137, BK 139 ar BK 188 straipsniuose, sudėties požymiai.

Pažeidus priešgaisrinės saugos reikalavimus ir kilus gaisrui gali būti pažeidžiamos kelios baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės: žmogaus gyvybė, sveikata, nuosavybė. Šios vertybės yra prigimtinės žmogaus teisės, kurias įtvirtina ir Lietuvos Respublikos Konstitucija. Konstitucijos 19 straipsnis įtvirtina žmogaus teisę į gyvybę, 21 straipsnis užtikrina asmens sveikatos neliečiamumą, 23

[68] Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 123-5518.

[69] Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2005 m. vasario 18 d. įsakymas Nr. 64 „Dėl bendrųjų priešgaisrinės apsaugos taisyklių patvirtinimo ir kai kurių Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus įsakymų pripažinimo netekusiais galios“. *Valstybės žinios*. 2005. Nr. 26-852.

straipsnis nurodo, kad nuosavybė yra neliečiama.[70] Reikia pažymėti, kad atsakomybė už aukščiau minėtuose Baudžiamojo kodekso straipsniuose numatytas veikas kyla tik tuomet, kai šios veikos padaromos dėl neatsargumo. Pavojinga veika pasireiškia Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymo, gaisrinės saugos taisyklių ir kitų poįstatyminių teisės aktų reikalavimų pažeidimu.

Nagrinėjamų veikų sudėtys yra materialios, todėl atsakomybei pagal šiuos straipsnius kilti yra būtini pavojingi veikos padariniai ir priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių. Kaip jau minėta, pavojingi padariniai gali būti nesunkiai arba sunkiai sutrikdyta žmonių sveikata, žūtis, didelės vertės turto sugadinimas arba sunaikinimas, sunaikintos arba sugadintos didelės mokslinės vertės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės. Kalbant apie šiuos pavojingus padarinius, reikia pažymėti, kad jų atsiradimas turi būti priežastiniame ryšyje ne tik su kilusiu gaisru, bet ir su priešgaisrinės saugos taisyklių pažeidimu, kuris buvo priežastis šiam gaisrui kilti. Nagrinėjamos veikos priežastiniam ryšiui būdinga tai, kad yra būtina nustatyti, jog gaisrą sukėlė būtent priešgaisrinės saugos taisyklių pažeidimas, o ne kiti veiksniai. Tačiau nepakanka nustatyti vien tik būtinąją padarinių kilimo sąlygą, būtina nustatyti, ar konkreti veika buvo šių padarinių priežastis. Tam reikalingas priežastinio ryšio pobūdžio nustatymas. Priežastinio ryšio pobūdis gali būti dėsningas arba atsitiktinis. Tik nustatytas dėsningasis priežastinis ryšys leidžia daryti išvadą, kad veikoje yra objektyviųjų nusikalstamos veikos požymių.[71]

Šių nusikalstamų veikų subjektu gali būti pakaltinami asmenys sulaukę 16 metų amžiaus. Už nusikalstamas veikas, numatytas BK 132 straipsnio 3 dalyje, BK 137 straipsnio 3 dalyje ir BK 188 straipsnio 2 dalyje atsako ir juridiniai asmenys.

Subjektyvieji šios nusikalstamos veikos požymiai pasireiškia trauktino atsakomybėn asmens pakaltinamumu ir kalte. Šios nusikalstamos veikos gali būti padaromos tik neatsargia kaltės forma. Kaip jau minėta anksčiau, neatsargumas gali pasireikšti nusikalstamu pasitikėjimu arba nusikalstamu nerūpestingumu. Šių konkrečių veikų atveju nusikalstamas pasitikėjimas pasireiškia tuo, kad asmuo, savo elgesiu pažeidžia priešgaisrinės saugos reikalavimus, numatytus įstatymuose ir poįstatyminiuose

[70] Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios. 1992. Nr. 33-1014.

[71] Piesliakas, V., *supra* note 6, p. 291.

teisės aktuose, numato, jog dėl tokių pažeidimų gali kilti baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai, tačiau lengvabūdiškai tikisi jų išvengti. Kaltininko psichinio santykio su šia nusikalstama veika intelektualinis momentas pasireiškia tuo, kad kaltininkas sąmoningai pažeidžia priešgaisrinės saugos reikalavimus, suvokdamas, kad toks jo elgesys draudžiamas ir kelia pavojų. Valinis šio santykio momentas pasireiškia tuo, jog asmuo pažeisdamas priešgaisrinės saugos reikalavimus pavojingų padarinių nesiekia, nenori, tačiau tiki, jog jų neatsiras. Tikėjimas paremtas abstrakčiomis aplinkybėmis, kurios neturi objektyvaus pagrindo užkirsti kelią pavojingų padarinių atsiradimui. Nusikalstamas nerūpestingumas pasireiškia tuo, kad asmuo nenumato, kad dėl jo elgesio gali kilti baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai, nors turi ir gali tai numatyti. Šiuo atveju intelektualinis momentas pasireiškia tuo, kad kaltininkas nesuvokia savo elgesio pavojingo pobūdžio, nes nevisiškai suvokia daromos veikos faktines aplinkybes. Valinis nusikalstamo nerūpestingumo momentas šiuo konkrečiu atveju reiškia, kad asmuo nenumatė, jog dėl jo elgesio gali kilti pavojingi padariniai, tačiau turėjo ir galėjo juos numatyti. Pareiga numatyti savo veikos padarinius kyla iš teisės aktų, reglamentuojančių priešgaisrinės saugos reikalavimus, o galėjimas juos numatyti yra sąlygojamas asmeninės patirties, esamos situacijos, darbinės veiklos ir kt.

Apibendrinant priešgaisrinės saugos taisyklių pažeidimus, dėl kurių kilus gaisrui kyla baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai, galima teigti, kad šie pažeidimai yra ypač skaudūs. Šių veikų pavojingumą lemia tai, kad nesiėmus tinkamų priemonių, padariniai gali būti ypatingai skaudūs, nukentėti daugybė žmonių ar gali būti sugadinta ypač daug turto, nes ugnis, kaip stichija, yra sunkiai tramdoma ir ypatingai pavojinga. Tokių veikų sukeltų padarinių dažnai gali būti išvengiama labai paprastai – laikantis visiems suprantamų saugumo ir atsargumo priemonių, elementarių gaisrinės saugos reikalavimų, kurie dažnai kiekvienam yra skiepijami nuo vaikystės, tačiau pervertinus savo sugebėjimus, pernelyg pasitikint objektyviai neparemtomis aplinkybėmis, yra pamirštami ir suvokiami tik po to, kai dėl neatsargumo ar nerūpestingumo kyla skaudūs, negrįžtami padariniai.

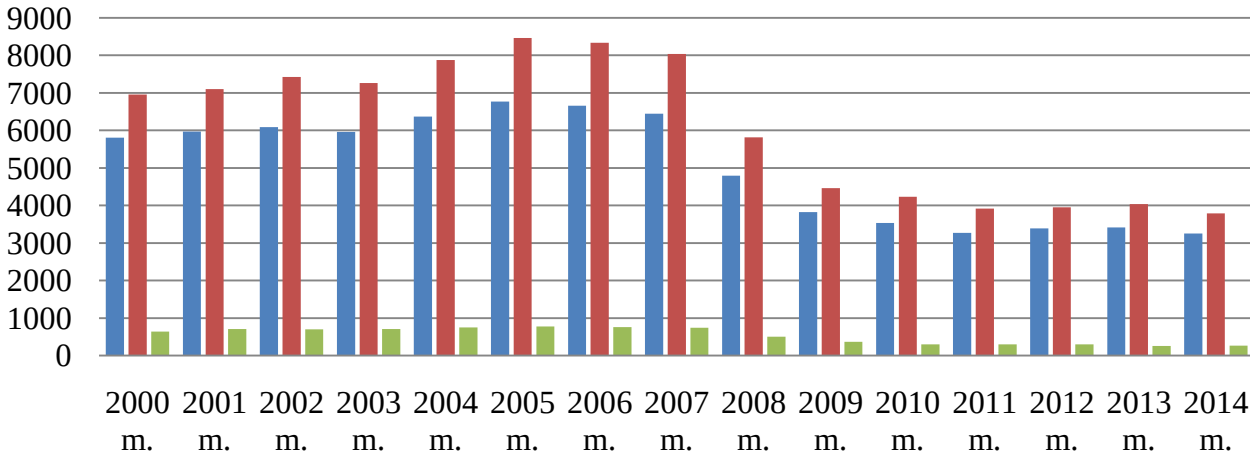
II. NEATSARGUMO NUSIKALSTAMUMO LIETUVOJE STATISTINIAI DUOMENYS

1. Neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje statistinių duomenų analizė

1.1. Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimų, įvykusių 2000-2015 metais, statistinė analizė

Analizuojant 2000 – 2015 metais įvykusių eismo įvykių statistiką, matyti, kad šio laikotarpio pradžioje ir pabaigoje eismo įvykių, juose žuvusių ir sužalotų asmenų skaičius žymiai skiriasi. Per penkiolika metų labai pasikeitė tiek transporto priemonių skaičius keliuose, transporto priemonių techninės charakteristikos, kelių būklė, eismo dalyvių teisinė sąmonė, vairuotojų įgūdžiai, todėl skaičiuoti šių duomenų aritmetinį vidurkį nėra didelės prasmės, nes prieš penkiolika metų ir dabar žymiai skiriasi eismo situacija Lietuvoje ir apibendrintas vidurkis niekaip neleidžia identifikuoti aukščiau išvardintų elementų charakteristikų, pokyčių, sąveikos. Kaip matyti iš pateiktos diagramos (1 diagrama.), 2000 – 2003 metais eismo įvykių skaičius kito labai nežymiai. 2004 ir 2005 metais eismo įvykių žymiai padidėjo. Kiekvienais metais įvyko maždaug 400 įvykių daugiau negu prieš tai buvusiais. 2005 – 2007 metais įvykių skaičius kito nežymiai – išliko didžiausias per visą nagrinėjamą laikotarpį. Didžiausias pokytis užfiksuotas 2008 metais. Lyginant su 2007 m. eismo įvykių skaičius sumažėjo beveik 25 %. 2009 metais bendras įvykusių eismo įvykių skaičius, lyginant su praėjusiais metais, sumažėjo dar 20 %. 2010 – 2011 metais eismo įvykių toliau mažėjo, tačiau ne taip ženkliai. 2012 – 2013 metais matomas nedidelis eismo įvykių padidėjimas, o nuo 2014 metų šis skaičius vėl ėmė mažėti. Eismo įvykių metu sužeistų asmenų skaičius kito analogiškai kaip ir bendras eismo įvykių skaičius. Nuo 2000 iki 2005 metų kiekvienais metais didėjo, 2006 – 2007 metais buvo nedidelis sumažėjimas, o nuo 2008 metų prasidėjo ženklus sužeistųjų mažėjimas. Didžiausias sužeistųjų skaičius pasiektas 2005 – 2007 metais, kaip ir bendras eismo įvykių skaičius. Nagrinėjant eismo įvykiuose žuvusių asmenų statistiką tendencijos išlieka panašios, daugiausiai eismo įvykiuose žuvusių asmenų užfiksuota 2004 – 2007 metais, ženkliausias sumažėjimas 2008 metais, kai, lyginant su praėjusiais, metais žuvusiųjų skaičius sumažėjo 33 %. 2009 metais vėl buvo užfiksuotas gana nemažas žuvusiųjų sumažėjimas – sumažėjo beveik 26 %, lyginant su 2008 metais. 2010 – 2011 metais žuvusiųjų eismo įvykiuose toliau mažėjo, tačiau ne taip ženkliai.

1 diagrama. Eismo įvykių, juose sužeistų ir žuvusių asmenų skaičius 2000-2015 m.

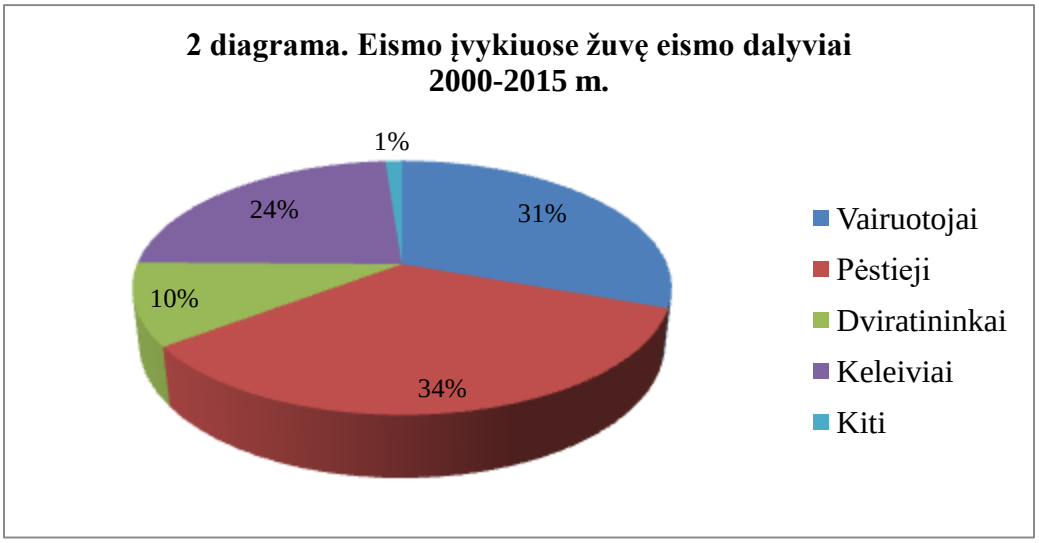
Šaltinis: Sudaryta remiantis Lietuvos automobilių kelių direkcijos prie Susisiekimo ministerijos viešai skelbiamais duomenimis.

100 tūkst. gyventojų 2014 metais Lietuvoje teko 10,6 eismo įvykiuose žuvusių žmonių.[72] Pagal šį skaičių Lietuva užima pirmąją vietą Europoje. Mažiausiai eismo įvykiuose žuvusių žmonių 100 tūkst. gyventojų yra Švedijoje, kur 100 tūkst. gyventojų tenka 2,8 eismo įvykiuose žuvusių žmonių. Pagal žuvusių keliuose asmenų skaičių Lietuva pirmauja Europoje, nes, skirtingai nei daugelyje Europos Sąjungos valstybių, per eismo įvykius gyvybės dažniausiai netenka pėstieji. Pagal nagrinėjamo laikotarpio duomenis, Lietuvoje didžiausią nukentėjusiųjų dalį, net 34 %, sudaro pėstieji, šiek tiek mažiau, 31 % – vairuotojai. Keleiviai sudaro 24 % visų žuvusiųjų, o likusią dalį – dviratininkai (10 %) ir kiti eismo dalyviai (2 diagrama.). Kitaip negu žuvusių eismo dalyvių, eismo įvykiuose dažniausiai sužeidžiami yra keleiviai (3 diagrama). Jie sudaro 34 % visų sužeistų eismo dalyvių. Kitos dvi didelės sužeistųjų grupės yra vairuotojai (29 %) ir pėstieji (28 %). Apie 65 % pėsčiųjų žūsta tamsiu paros metu. Tai yra beveik du kartus daugiau negu žuvusių šviesiu paros metu. Analizuojant sužeistų pėsčiųjų statistiką matyti, kad eismo įvykiuose šviesiu paros metu yra

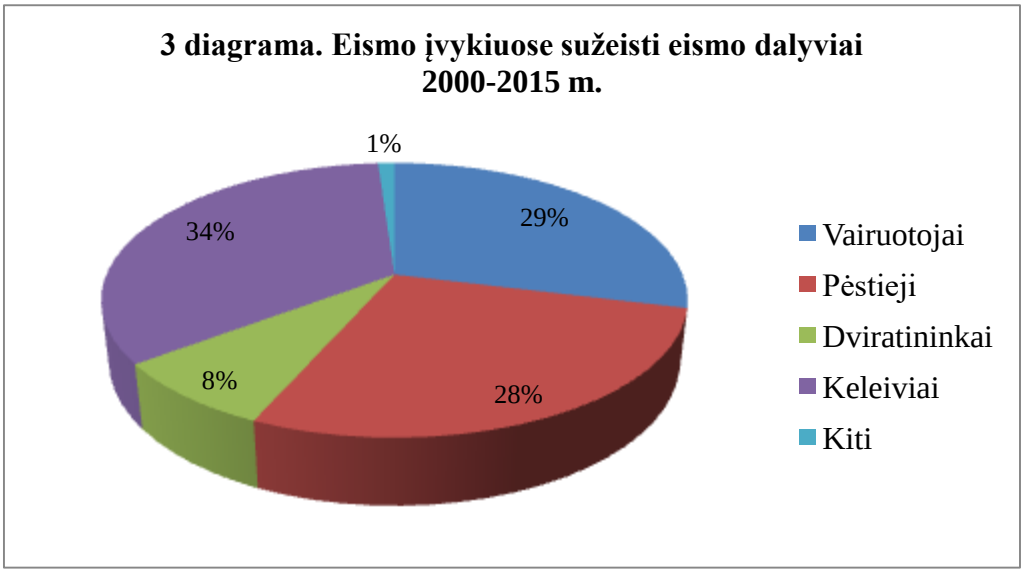
[72] Pasaulinės Sveikatos Organizacijos pasaulinė eismo saugumo ataskaita [interaktyvus]. Ženeva, 2015, [žiūrėta 2016-02-13] < http://www.who.int/violence_injury_prevention/road_safety_status/2015/en/>.

sužeidžiama apie du su puse karto daugiau pėsčiųjų negu tamsiu paros metu. Didelę įtaką eismo įvykių kiekiui šviesiu paros metu turi eismo intensyvumas, kuris dieną būna didesnis negu naktį, todėl šviesiu paros metu eismo įvykių įvyksta daugiau. Eismo saugumui tamsiu paros metu didžiausią įtaką turi matomumas, vairuotojams tamsoje yra daug sunkiau pastebėti pėsčiąjį. Važiuojant transporto priemone su įjungtais tolimųjų šviesų žibintais pėsčiasis, dėvintis šviesą atspindinčią liemenę ar segintis atšvaitą, yra pastebimas iš 300 metrų atstumo, o be atšvaitų – vos iš 100 metrų atstumo. Važiuojant su įjungtomis artimosiomis žibintų šviesomis, pėsčiasis, dėvintis šviesą atspindinčią liemenę ar segintis atšvaitą, yra pastebimas iš 150 metrų atstumo, o be atšvaitų – vos iš 50 metrų atstumo.

2 diagrama. Eismo įvykiuose žuvę eismo dalyviai 2000-2015 m.

Šaltinis: Sudaryta remiantis Lietuvos automobilių kelių direkcijos prie Susisiekimo ministerijos viešai skelbiamais duomenimis.

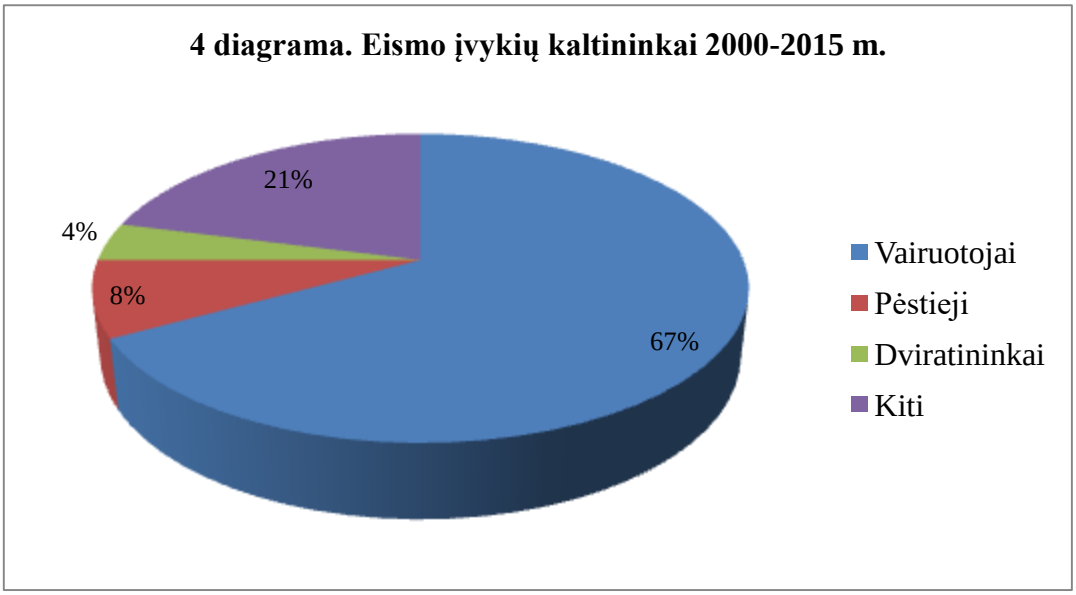

Šaltinis: Sudaryta remiantis Lietuvos automobilių kelių direkcijos prie Susisiekimo ministerijos viešai skelbiamais duomenimis.

Lietuvos automobilių kelių direkcijos duomenimis 2000 – 2015 metais daugiausiai eismo įvykių kilo dėl vairuotojų kaltės – vairuotojai sukėlė net 67 % visų eismo įvykių. 8 % eismo įvykių sukelia pėstieji, 4 % – dviratininkai ir 21 % eismo įvykių kyla dėl kitų eismo dalyvių kaltės (pvz.: laukiniai gyvūnai) (4 diagrama.). Dėl vairuotojų, turinčių mažą vairavimo stažą (0-2 metų) kyla apie 16 % visų vairuotojų sukeltų eismo įvykių. Dėl neblaivių eismo dalyvių kaltės vidutiniškai kyla apie 17 % eismo įvykių, kuriuose žūsta žmonės. Specialistai teigia, kad net ir toks mažas alkoholio kiekis, kaip 0,1 promilės, stipriai paveikia vairuotojų smegenis. Kuo didesnis alkoholio kiekis kraujyje, tuo labiau blogėja vairuotojo reakcija, vairuotojas neteisingai vertina greitį, atstumus, kitų eismo dalyvių veiksmus. Lietuvoje vairuotojams leistinas alkoholio kiekis kraujyje yra 0,4 promilės.[73] Lyginant su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis, tai yra vidutinis dydis, nes, pavyzdžiui, Vengrijoje, Slovakijoje yra nustatytas nulio promilių leistinas alkoholio kiekis kraujyje, o Rumunijoje, Maltoje, Jungtinėje Karalystėje yra nustatytas 0,8 promilių leistinas alkoholio kiekis vairuotojams. Remiantis Pasaulio Sveikatos Organizacijos Pasauline eismo saugumo ataskaita matyti, kad leidžiamas alkoholio kiekis mažai įtakoja tragiškų eismo įvykių skaičių. Jungtinėje Karalystėje, kur vairuotojams leidžiamas 0,8 promilės alkoholio kiekis kraujyje, eismo įvykiuose žūsta tris kartus mažiau žmonių negu Lietuvoje. Rumunijoje, kurioje taip pat vairuotojams leistinas alkoholio kiekis kraujyje yra 0,8 promilės, tik 5 %

[73] Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Vyriausybės žinios*. 1985, Nr. 1-1.

tragiškų eismo įvykių įvyksta dėl alkoholio poveikio, kai tuo tarpu Lietuvoje tokių avarijų yra 16 %.[74] Kaip matyti iš pateiktų duomenų, leistina alkoholio kiekio kraujyje norma nėra svarbiausias veiksnys, lemiantis tragiškų eismo įvykių skaičių. Negalima teigti, kad ši riba yra visiškai nereikšminga, tačiau manytina, jog svarbiau, nei leidžiamas alkoholio kiekis kraujyje, yra žmonių sąmoningumas, degradavimo lygis ir kiti socialiniai veiksniai, įtakojantys asmenų elgesį.

Šaltinis: Sudaryta remiantis Lietuvos automobilių kelių direkcijos prie Susisiekimo ministerijos viešai skelbiamais duomenimis.

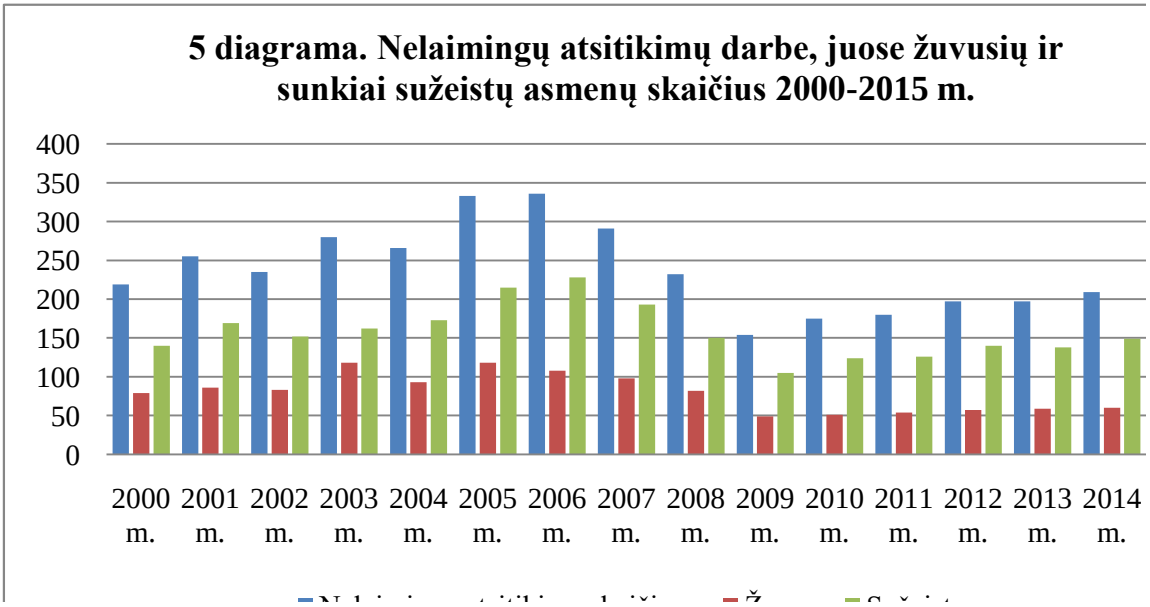
Pažymėtina, kad Lietuvoje per pastaruosius šešiolika metų įskaitinių eismo įvykių sumažėjo 45 %, o nuo 2005 metų, kada buvo užfiksuota daugiausiai eismo įvykių, sumažėjimas yra dar ženklesnis, eismo įvykių sumažėjo daugiau negu du kartus. Analogiškai kito ir sužeistųjų skaičius, o žuvusiųjų skaičius per tą patį laikotarpį sumažėjo net daugiau negu du su puse karto. Kaip matyti iš aukščiau išvardinto, per pastaruosius šešiolika metų eismo saugumo situacija labai pagerėjo, tačiau pagal žuvusiųjų keliuose skaičių, tenkantį 100 tūkst. gyventojų, Lietuva išlieka pirmaujanti Europoje, todėl galima teigti, kad taisytinų dalykų dar yra.

[74] Pasaulinės Sveikatos Organizacijos pasaulinė eismo saugumo ataskaita [interaktyvus]. Ženeva, 2015, [žiūrėta 2016-02-13] < http://www.who.int/violence_injury_prevention/road_safety_status/2015/en/>.

1.2. Darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimų, įvykusių 2000 - 2015 metais, statistinė analizė

Analizuojant 2000 – 2015 metais įvykusių nelaimingų atsitikimų darbe statistiką, matyti, kad šiuo laikotarpiu Lietuvoje per metus vidutiniškai įvyko apie 234 nelaimingi atsitikimai, juose žūdavo vidutiniškai po 78 žmonės ir dar apie 155 buvo sužeista (5 diagrama). Nuo 2000 iki 2005 metų nelaimingų atsitikimų darbe skaičius kito nežymiai – šiek tiek didėjo. 2005 ir 2006 metais pasiekė savo maksimumą, 2007 – 2009 mažėjo, 2009 metais buvo pasiektas mažiausias nelaimingų atsitikimų darbe skaičius, nuo 2010 iki 2014 metų vėl didėjo, o 2015 metais užfiksuotas sumažėjimas. Nuo 2000 iki 2006 metų (maksimumo), nelaimingų atsitikimų darbe skaičius išaugo 53 %, nuo 2006 iki 2009 metų užfiksuotas didžiausias mažėjimas. Šiuo laikotarpiu nelaimingų atsitikimų darbe sumažėjo 46 %. Nelaimingų atsitikimų darbe metu sužeistų asmenų skaičius nagrinėjamu laikotarpiu kito analogiškai įvykių pokyčiui. Pažymėtina, kad nuo 2005 – 2006 metų, kuomet buvo pasiektas didžiausias nelaimingų atsitikimų darbe skaičius, iki dabar sužeistų ir žuvusių asmenų skaičius sumažėjo beveik dvigubai.

5 diagrama. Nelaimingų atsitikimų darbe, juose žuvusių ir sunkiai sužeistų asmenų skaičius 2000-2015 m.

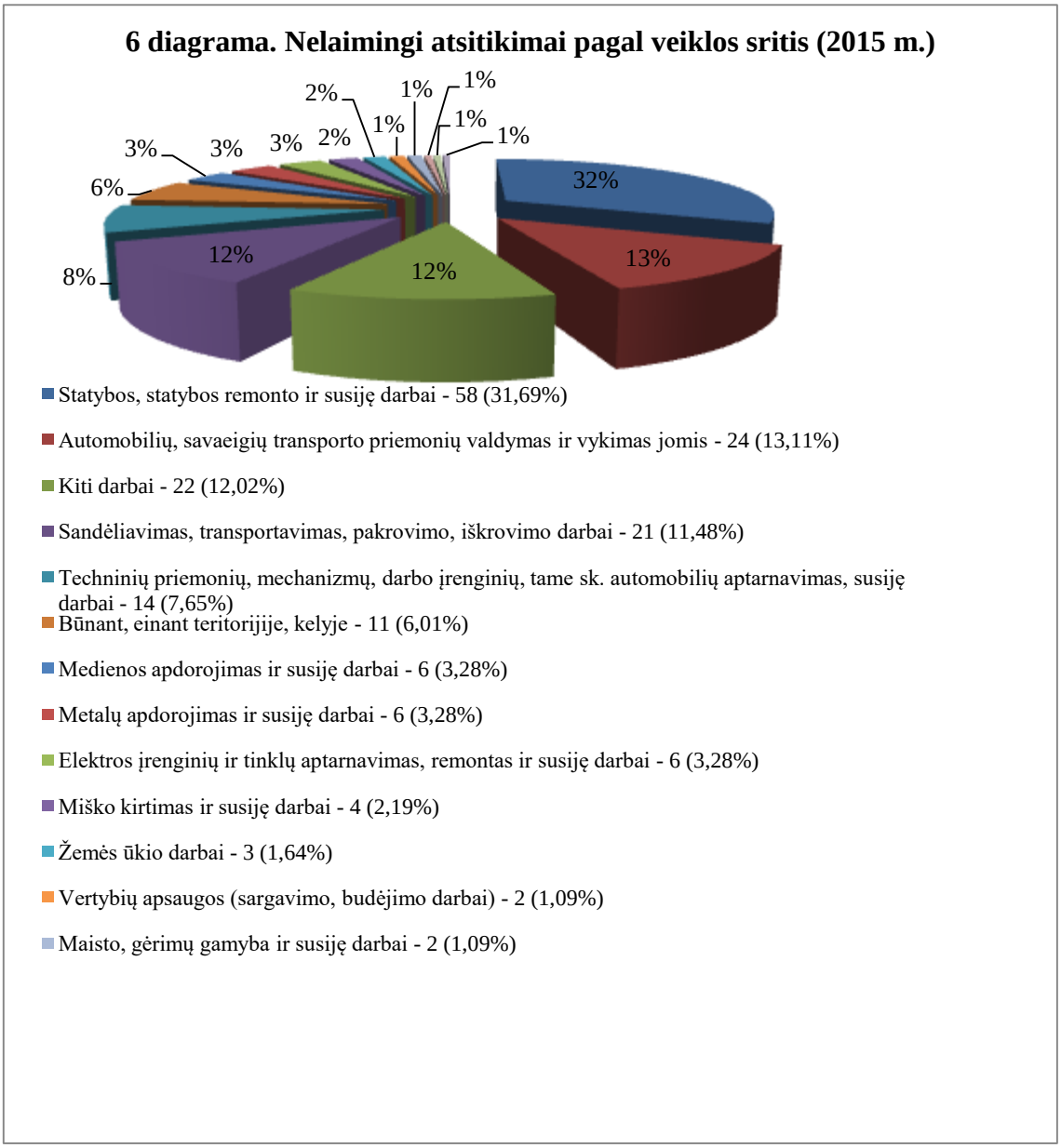
Šaltinis: Sudaryta remiantis Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos viešai skelbiamais duomenimis.

Pasaulinės darbo organizacijos duomenimis, kas penkiolika sekundžių pasaulyje 153 darbuotojai patiria nelaimingą atsitikimą darbe.[75] Valstybinės darbo inspekcijos duomenimis, 2014 metais 100 tūkst. dirbančiųjų teko 10 sunkių nelaimingų atsitikimų darbe ir 5,1 mirtinų.[76] Vidutiniškai 10 % visų per metus įvykstančių nelaimingų atsitikimų darbe įvyksta dėl neblaivių darbuotojų kaltės, 17 % žuvusių darbuotojų buvo neblaivūs. Pažymėtina, kad daugelyje įvykių asmenų blaivumas iš viso nebuvo nustatytas. Vidutiniškai per metus įvyksta 38 sunkūs ir mirtini nelaimingi atsitikimai darbe, darbuotojui nukritus iš aukščio. Tai sudaro apie 20 % visų nelaimingų atsitikimų darbe.

Naujausiais duomenimis, 2015 metais daugiausiai nelaimingų atsitikimų įvyko vykdant statybos ir statybos remonto darbus (31,69 %). Taip pat ženklią dalį sudaro automobilių, savaeigiu transporto priemonių valdymas ir vykimas jomis (13,11 %), sandėliavimas, transportavimas, parkovimo, iškrovimo darbai (11,48 %) (6 diagrama).

[75] International Labor Organization. *Safety and Health at Work* [interaktyvus]. Geneva, [žiūrėta 2016-02-14] <http://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/lang--en/index.htm>.

[76] Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. *Darbuotojų saugos ir sveikatos bei darbo įstatymų vykdymo būklė. Pokyčių tendencijos 2010-2014 metais* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2016-02-14] < http://www.vdi.lt/PdfUploads/DSS_2010-2014analize.pdf >.

Šaltinis: Sudaryta remiantis Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos viešai skelbiamais duomenimis.

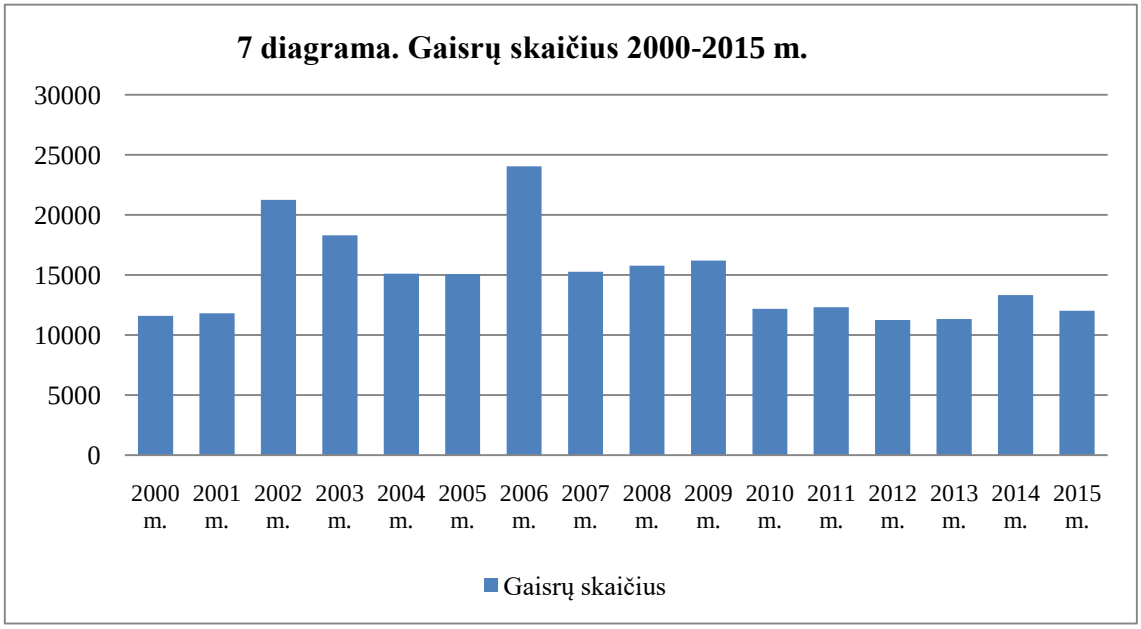
Pagrindinės priežastys, dėl kurių įvyksta sunkūs ir mirtini nelaimingi atsitikimai darbe yra saugos ir sveikatos vidinės kontrolės nepakankamumas, netinkamas darbų organizavimas bei vykdymas, eismo taisyklių pažeidimas, darbuotojo pareigų nevykdymas, darbo priemonės neatitikimas.

Nagrinėjamas laikotarpis, šešiolika metų, yra pakankamai ilgas, o lyginant laikotarpio pradžios ir pabaigos duomenis, bendras nelaimingų atsitikimų darbe skaičius sumažėjo tik penktadaliu,

sužeistųjų septintadaliu, o žuvusiųjų ketvirtadaliu, galima daryti prielaidą, kad priemonės, kuriomis siekiama pagerinti padėtį darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe srityje, yra nepakankamai veiksmingos arba nukreiptos neteisinga linkme.

1.3. Priešgaisrinės saugos taisyklių pažeidimų, įvykusių 2000-2015 metais, statistinė analizė

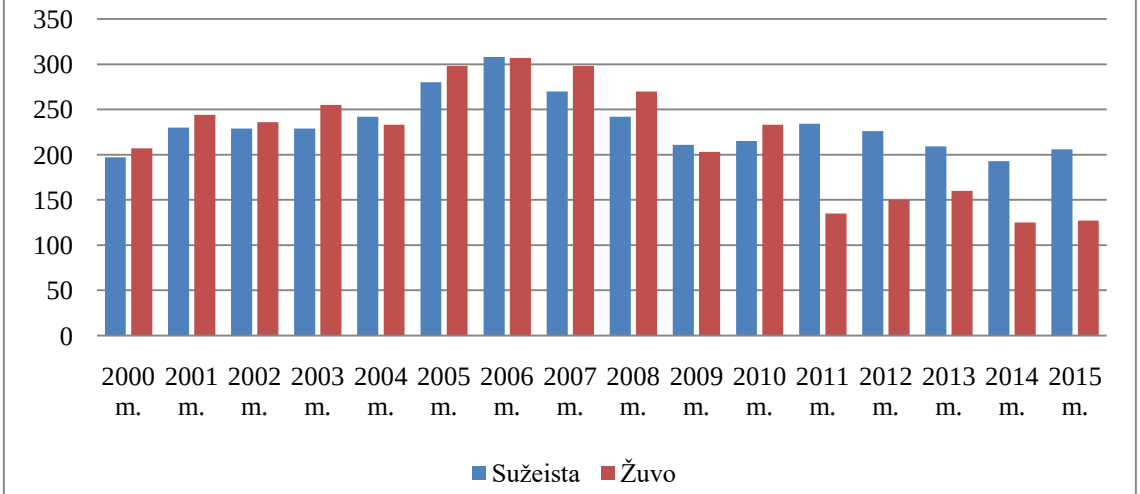
Analizuojant 2000 – 2015 metais įvykusių gaisrų statistiką, matyti, kad šiuo laikotarpiu Lietuvoje per metus vidutiniškai įvyko apie 14798 gaisrų, juose žūdavo vidutiniškai po 218 žmonių ir dar apie 233 buvo sužeista. 2000 – 2001 metais gaisrų skaičius buvo vienas iš mažiausių visu nagrinėjamu laikotarpiu nuo 2000 iki 2015 metų. 2002 metais ženklus šių įvykių padidėjimas. Gaisrų skaičius padidėjo 45 % lyginant su 2001 metais. 2003 ir 2004 metais gaisrų skaičius mažėjo maždaug po tris tūkstančius gaisrų kasmet. 2005 metais gaisrų skaičius paveik nekito, o 2006 metais užfiksuotas rekordinis kiekis gaisrų. Per vienerius metus gaisrų skaičius padidėjo 37% lyginant su praėjusiais metais, sekančiais metais beveik tiek pat sumažėjo. Nuo 2007 iki 2009 metų bendras gaisrų skaičius šiek tiek pakilo, vėliau, 2010 metais, sumažėjo 25 % ir nuo 2010 metų iki dabar gaisrų skaičius svyruoja nežymiai, išlieka apie 12 000 gaisrų per metus (7 diagrama).

Šaltinis: Sudaryta remiantis Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos viešai skelbiamais duomenimis.

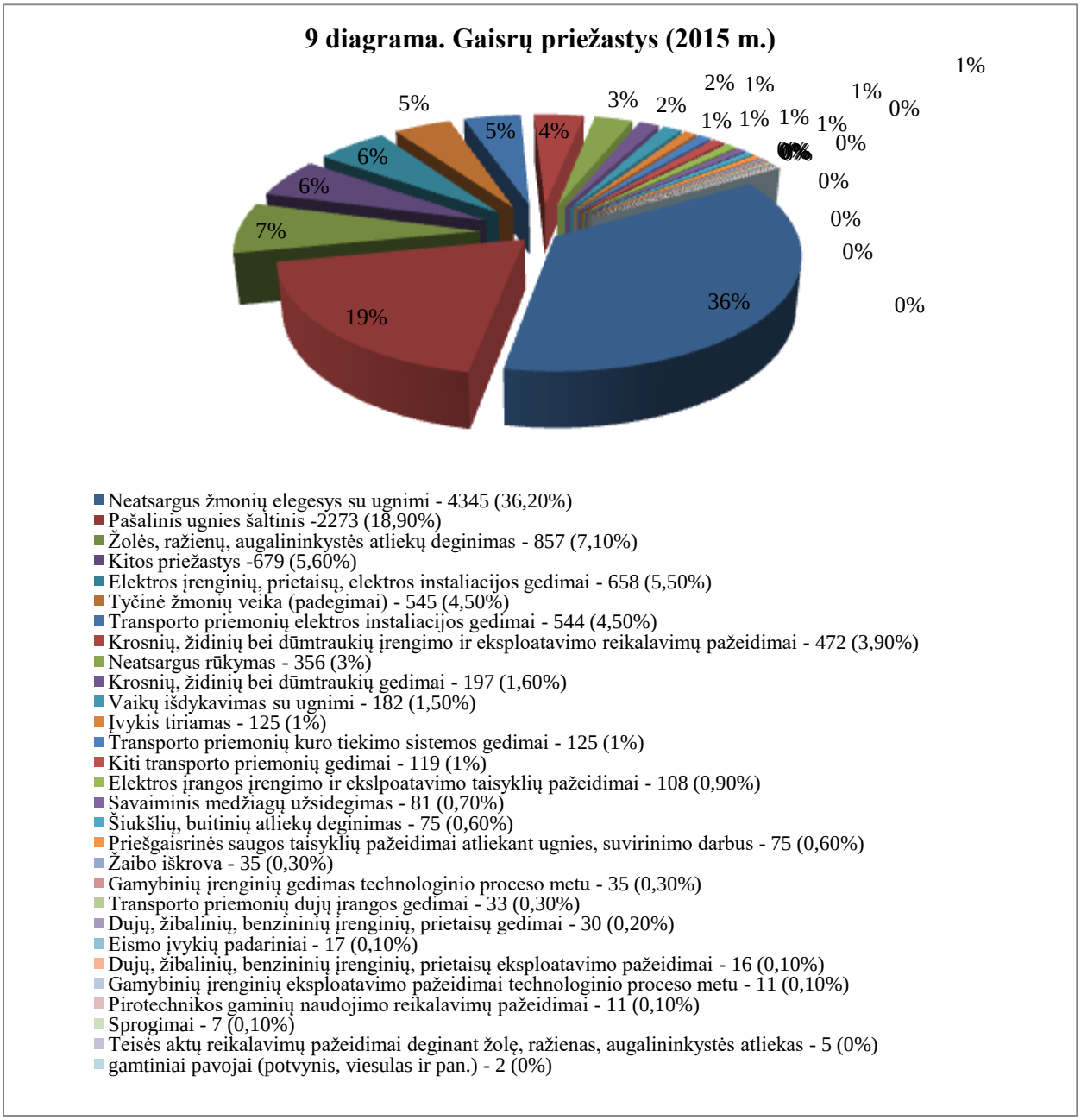
Analizuojant gaisruose žuvusių ir sužeistų asmenų statistiką matyti, kad gaisrų skaičius ne visada įtakojo juose žuvusių ir sužeistų asmenų skaičių. 2002 metais įvyko 21243 gaisrai, kurių metu žuvo 236 žmonės, bei buvo sužeisti 229 žmonės, o 2001 metais įvyko beveik dešimčia tūkstančių mažiaus gaisrų, bet žuvo ir buvo sužeista daugiau žmonių. Daugiausiai žmonių žuvo ir buvo sužeista 2006 metais, kai įvyko daugiausiai gaisrų. Didžiausias gaisruose žuvusių asmenų pokytis įvyko 2011 metais, kai šis skaičius sumažėjo 42 % lyginant su 2010 metais. Mažiausias žuvusiųjų ir sužeistųjų skaičius užfiksuotas 2014 metais, nors gaisrų skaičius šiais metais nebuvo mažiausias per nagrinėjamą laikotarpį (8 diagrama).

8 diagrama. Gaisruose žuvusių ir sužeistų asmenų skaičius 2000-2015 m.

Šaltinis: Sudaryta remiantis Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos viešai skelbiamais duomenimis.

Remiantis naujausiais statistiniais duomenimis matyti, kad 2015 metais pagrindinės gaisrų priežastys buvo – neatsargus žmonių elgesys su ugnimi (36,20 %), pašalinis ugnies šaltinis (18,90 %), žolės deginimas (7,10 %), elektros įrenginių, prietaisų, elektros instaliacijos gedimai (5,50%), transporto priemonių elektros instaliacijos gedimai (4,50 %), krosnių, židinių bei dūmtraukių įrengimo ir eksploatavimo reikalavimų pažeidimai (3,90 %), neatsargus rūkymas (3 %). Taip pat 2015 metais Lietuvoje buvo užfiksuoti 542 padegimai (4,50 %), 182 (1,50 %) gaisrai kilo dėl vaikų neatsargaus elgesio su ugnimi, 679 (5,60 %) gaisrai kilo dėl kitų priežasčių (9 diagrama). Reikia paminėti, kad tokios pačios pagrindinės gaisrų priežastys išlieka jau eilę metų, kinta tik jų procentinė dalis.

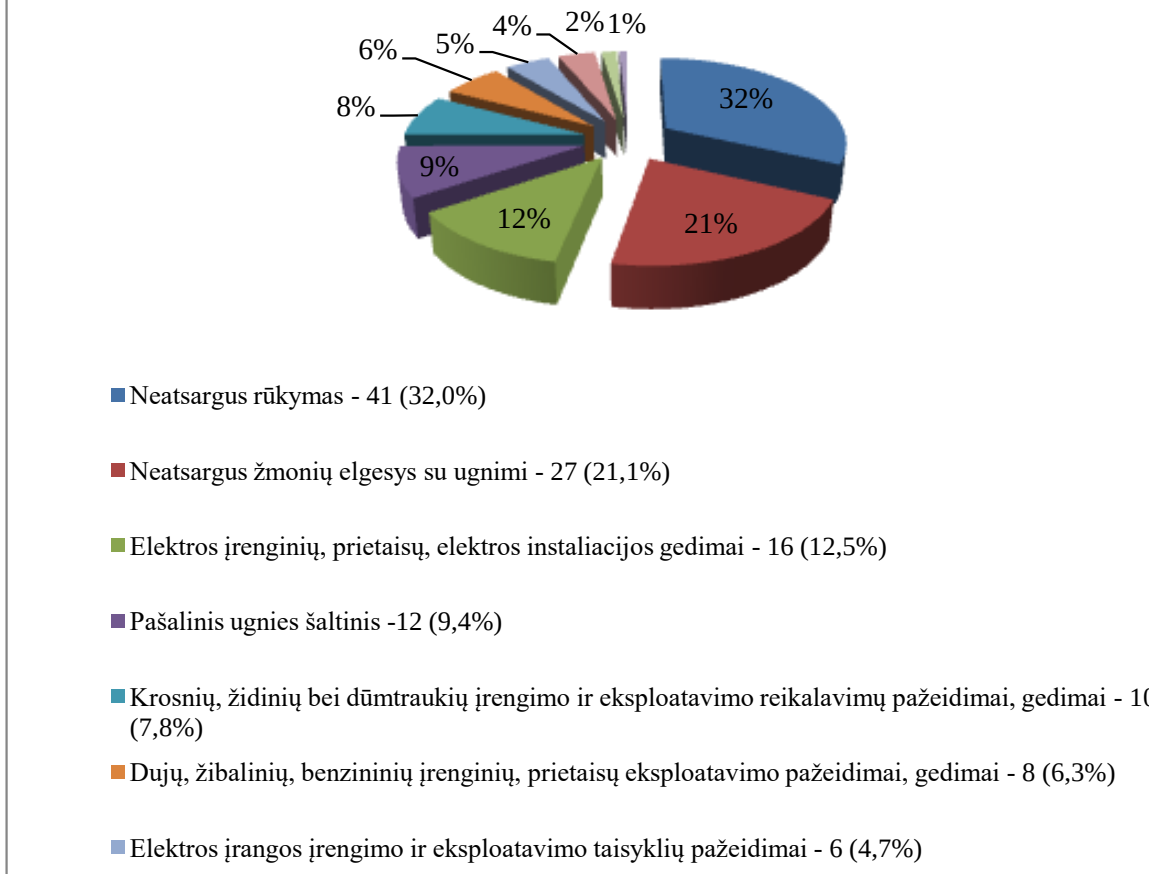

Šaltinis: Sudaryta remiantis Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos viešai skelbiamais duomenimis.

2015 metais pagrindinės žūčių gaisruose priežastys buvo neatsargus rūkymas (32 %), neatsargus žmonių elgesys su ugnimi (21,10 %), elektros įrenginių, prietaisų, elektros instaliacijos gedimai (12,50 %), pašalinis ugnies šaltinis (9,40 %), krosnių, židinių bei dūmtraukių įrengimo ir eksploatavimo reikalavimų pažeidimai ir gedimai (7,8 %), dujų, žibalinių, benzininių įrenginių,

prietaisų eksploatavimo pažeidimai ir gedimai (6,3 %), elektros įrangos įrengimo ir eksploatavimo taisyklių pažeidimai (4,7 %). Verta pažymėti, kad per 2015 metus dėl tyčinės asmenų veikos (padegimo) gaisruose žuvo tik vienas asmuo (0,8 %). Neatsargus rūkymas ir neatsargus žmonių elgimasis su ugnimi kiekvienais metais nusineša daugiausiai žmonių gyvybių (10 diagrama).

10 diagrama. Žūčių gaisruose priežastys (2015 m.)

Šaltinis: Sudaryta remiantis Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos viešai skelbiamais duomenimis.

2. Neatsargumo nusikalstamumo kaitą Lietuvoje įtakojantys veiksniai

2.1. Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimus įtakojantys veiksniai ir jų prevencija

Didelio avaringumo ir saugaus eismo problemos Lietuvos keliuose yra jau įsisenėjusios. Paskutiniu metu mūsų šalyje pastebimas ženklus avaringumo mažėjimas, kas yra pagirtina, tačiau bendra avaringumo situacija šalies keliuose vis dar nėra patenkinama. Sparčiai kintant Lietuvos transporto sistemai, esant dideliam automobilių skaičiui (vienam gyventojui tenka 0,509 automobilio)[77], didėjant pervežimų poreikiui auga eismo intensyvumas, o kartu ir tikimybė avaringumo didėjimui.[78] Kelių eismo saugumą įtakoja daug faktorių, kurie sudaro sistemą, ir galima išskirti keturias jos sudedamąsias dalis: transporto priemonė, eismo dalyvis, kelias ir aplinka. Šios sudedamosios dalys gali būti veikiamos įvairiomis priemonėmis: administracinėmis, teisinėmis, inžinerinėmis, švietėjiškomis ar mokslo tiriamaisiais darbais. Visos šios sistemos sudedamosios dalys yra vienodai svarbios saugiam eismui ir tiesiogiai priklausomos nuo efektyvaus valstybės skiriamų lėšų naudojimo, šalies ekonomikos, visuomenės kultūros, eismo dalyvių saugaus eismo sampratos, visuomeninių ir valstybinių institucijų požiūrio eismo saugumo problemų sprendimo procese.[79]

Eismo įvykis gali būti sąlygojamas kelio būklės ar transporto priemonės būklės, tačiau, išanalizavus statistiką ir remiantis eismo saugumo problemas nagrinėjančių autorių nuomone, galima teigti, kad daugiausiai eismo įvykių įvyksta dėl žmogaus veiksmų. „Žmogus yra blogiausiai veikianti sistemos „eismo dalyvis – transporto priemonė – kelias“ grandis“.[80] Didelę dalį eismo įvykių sąlygoja kelias ir jo aplinka. Dažniausiai eismo įvykiams kylant dėl nepakankamai tinkamos kelio aplinkos pagrindinės priežastys būna susietos su kelio dangos specifika, pėsčiųjų ir dviračių takų nebuvimu, netinkamu ženklinimu arba jo nebuvimu, nepakankamu apšvietimu. Meteorologinės sąlygos – kita

[77] Lietuvos automobilių kelių direkcija prie susisiekimo ministerijos., *supra* note 35, p. 10.

[78] Dainauskas, S., Bražukienė, I., Lietuvos automobilių kelių avaringumo analizė. *Geografija.* Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2013 (Nr. 49) p. 82.

[79] Tumas, V., Čigrin, V., Kelių eismo saugumo užtikrinimo ypatumai. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2010 (4), p. 269.

[80] Dainauskas, S., Bražukienė, I., *op.cit.*, p. 84.

svarbi eismo įvykių priežastis. Pagal tai, kokį poveikį meteorologiniai reiškiniai daro eismo saugumui, juos galima suskirstyti į: 1) turinčius įtakos matomumui (rūkas, pūga, krituliai); 2) tiesiogiai įtakojančius kelio dangos kokybę (krituliai, plikledis, lijundra); 3) turinčius įtakos transporto priemonės stabilumui kelyje (stiprus vėjas).[81]

Kadangi eismo saugumas yra priskiriamas prie visuomenės gėrių, o didelis avaringumas yra visos visuomenės problema, todėl šiam reiškiniui labai svarbi visuomenės kultūra. Valstybinėje saugaus eismo automobilių keliais 2002 – 2004 metų programoje teigiama, kad „žema eismo dalyvių kultūra ir menka drausmė, visuomenės nusišalinimas sprendžiant saugaus eismo problemas – svarbiausios priežastys, dėl kurių didėja avaringumas šalyje“.[82] Šiuo atveju reikėtų vartoti terminą – vairavimo kultūra. Šis terminas turėtų būti siejamas su eismo kultūra. Pagal tai, kaip vairuojamas automobilis, galima nustatyti vairuotojo asmenybę, atsakingumą, išauklėjimą, drausmę, santūrumą, budrumą, pagarbą kitiems eismo dalyviams. Jeigu vairuotojas sąmoningai gerbia kitus eismo dalyvius, vairuoja tvarkingai, vengia greičio viršijimo ir laikosi kitų KET taisyklių, tikimybė pakliūti į nelaimingą eismo įvykį tokiam vairuotojui yra mažesnė.[83] Tačiau negalima visos atsakomybės perkleti visuomenės nariams. Pripažindami, kad visuomenės mentaliteto lygis yra viena svarbiausių avaringumo priežasčių, valstybės valdžios atstovai nesiekia giliau išanalizuoti eismo saugumo padėties. Pripažinus, kad pagrindinė didelio avaringumo priežastis yra eismo dalyvių kultūros stoka, yra laukiama, kol, kylant visuomenės kultūros lygiui, problema išsispręs pati savaime.[84]

Lietuvos Respublika, siekdama sumažinti eismo įvykių, juose sužalotų ir žuvusių asmenų skaičių, kuria atitinkamas prevencines programas. Europos Sąjunga 2003 m. birželio 2 d. priimtu Europos Bendrijos komunikatu „Dvigubas aukų skaičiaus sumažinimas Europos Sąjungos kelių eismo įvykiuose – bendra pareiga“ įpareigojo valstybes nares iki 2010 metų per pusę sumažinti kelių eismo įvykiuose žuvusių žmonių skaičių. Lietuva, vykdydama šį įsipareigojimą, 2005 m. liepos 8 d. priėmė Valstybinę saugaus eismo automobilių keliais 2005 – 2010 metų programą. Šioje programoje buvo

[81] Dainauskas, S., Bražukienė, I., *supra* note 76, p. 84.

[82] Babachinaitė, G. *et. al., supra* note 36, p. 656.

[83] Dainauskas, S., Bražukienė, I., *op.cit.,* p. 85.

[84] Babachinaitė, G. *et. al., op. cit.,* p. 656.

numatytas veiksmų planas, kuris apėmė daugybės priemonių taikymą: modernių inžinerinių priemonių, skirtų pagerinti eismo aplinkos kokybę, eismo kontrolės keliuose sugriežtinimas, nuobaudų ir kitų teisinių priemonių optimizavimas, valstybės institucijų, galinčių prisidėti prie eismo saugumo gerinimo, sutelkimas.[85] Reikia pažymėti, kad įgyvendinant 2005 – 2010 metų Valstybinę eismo saugumo programą buvo įgyvendinta nemažai edukacinių projektų, socialinių akcijų, taikytos ypač šokiruojančios reklamos kampanijos („Stop karui keliuose“, „Būk matomas“ ir kt.). Remiantis aukščiau išanalizuotais statistiniais duomenimis, matome, kad nuo 2004 iki 2010 metų, aukščiau minėtos programos įgyvendinimo laikotarpiu, eismo įvykių sumažėjo 43 %, eismo įvykiuose sužeistų asmenų skaičius sumažėjo daugiau nei 45 %, o žuvusiųjų – net 60 %. Matyti, kad Lietuvai pavyko įvykdyti 2005 – 2010 metų programoje iškeltą tikslą ir žuvusiųjų kelių eismo įvykiuose skaičių sumažinti daugiau negu dvigubai.

Įgyvendinus 2005 – 2010 metų Valstybinę saugaus eismo automobilių keliais programą ir pasiekus puikių rezultatų, 2011 m. kovo 2 d. Vyriausybės nutarimu „Dėl valstybinės saugaus eismo plėtros 2011 – 2017 metų programos patvirtinimo“ buvo nutarta tęsti pradėtus darbus ir priimti naują, su Europos Komisijos 2010 m. liepos 26 d. komunikatu „Kuriama saugi Europos kelių eismo erdvė. 2011 – 2020 m. kelių eismo saugos politikos kryptys“ suderintą Valstybinę saugaus eismo plėtros 2011 – 2017 metų programą.[86] Pagrindinis šios programos tikslas – toliau gerinti saugaus eismo Lietuvoje būklę, siekti, kad pagal eismo įvykiuose žuvusių žmonių skaičių vienam milijonui gyventojų Lietuva atsidurtų tarp dešimties Europos Sąjungos valstybių, pasižyminčių geriausiais rezultatais.[87] Šiam tikslui pasiekti 2011 – 2017 metų Valstybinėje saugaus eismo plėtros programoje numatyti penkios prioritetinės sritys: 1) saugus eismo dalyvių elgesys; 2) saugūs keliai; 3) saugios transporto priemonės; 4) greita ir kokybiška pirmoji pagalba eismo dalyviams; 5) šiuolaikiškos informacinės technologijos.[88]

---

[85] Dainauskas, S., Bražukienė, I., *supra* note 76, p. 86.

[86] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. kovo 2 d. nutarimas Nr. 257 „Dėl valstybinės saugaus eismo plėtros 2011 – 2017 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 29-1368.

[87] Pasaulinės sveikatos organizacijos duomenimis, 2014 metais Lietuvoje teko didžiausias skaičius žuvusiųjų eismo įvykiuose šimtui tūkstančių gyventojų, lyginant su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis (*aut. pastaba*).

[88] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. kovo 2 d. nutarimas Nr. 257 „Dėl valstybinės saugaus eismo plėtros 2011 – 2017 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 29-1368.

Matome, kad šios prioritetinės kryptys apima visas saugaus eismo sistemos sudedamąsias dalis: eismo dalyvius, transporto priemones, kelių ir aplinkos infrastruktūrą. Siekiant įgyvendinti nurodytus prioritetus, bus skiriamas dėmesys eismo dalyvių švietimui saugaus eismo srityje, eismo dalyvių kontrolei, kelių infrastruktūros saugumui, transporto priemonių saugumui didinti ir greitos bei kokybiškos pagalbos nukentėjusiems asmenims užtikrinimui. Kaip matyti iš dabartinės situacijos, šios programos pagrindinio tikslo pasiekti greičiausiai nepavyks, nes Lietuva vis dar pirmauja tarp ES valstybių, kuriose žuvusių eismo dalyvių skaičius, tenkantis vienam milijonui gyventojų, yra didžiausias. Valstybė, bandydama įgyvendinti užsibrėžtus tikslus eismo saugumo gerinimo srityje, imasi eismo dalyvių atsakomybės griežtinimo. Nuo 2016 m. balandžio 1 d. Baudžiamojo kodekso 281 straipsnis bus papildytas nauja 7 dalimi, kuri nustatys, kad „tas, kas vairavo kelių transporto priemonę arba mokė praktinio vairavimo būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, kai jo kraujyje buvo daugiau negu 1,5 promilės alkoholio, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų“.[89] Taip pat 2015 metų gruodžio 9 dieną Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija pateikė Seimui „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 34, 416, 420, 422, 423, 427, 428, 430, 609 ir 611 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą“, kuriuo siūloma įteisinti draudimą vairuoti transporto priemonę esant neblaiviam (daugiau kaip 0 promilių).[90]

Verta pažymėti, kad valstybė, norėdama pagerinti situaciją eismo saugumo srityje, turėtų į susidariusią situaciją pažiūrėti plačiau ir neužsiimti vien bausmių griežtinimu, bet ir skirti didesnius išteklius visuomenės švietimui ir vairavimo kultūros formavimui, kelių infrastuktūros gerinimui ir modernizavimui, kas duotų norimą ilgalaikį rezultatą.

[89] Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios.* 2000, Nr. 89.

[90] Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 34, 416, 420, 422, 423, 427, 428, 430, 609 ir 611 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas [interaktyvus]. Vilnius, 2015, [žiūrėta 2016-02-17] <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/320b25129e5811e591078486468c1c39?positionInSearchResults=8&searchModelUUID=22446940-848a-4ad3-a13d-f68ab2d1361b>.

2.2. Darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimus įtakojantys veiksniai ir jų prevencija

Nelaimingi atsitikimai darbe tai socialinis reiškinys, kurio išvengti nepavyksta nei vienai valstybei. Atskirose šalyje skiriasi jų būklė ir prevencijos metodai. Visa tai priklauso nuo šalies ekonominių, teisinių, religinių socialinių ir įvairių kitų priežasčių.[91] Priežastis, dėl kurių įvyksta nelaimingi atsitikimai darbe, galima suskirstyti į žmogaus veiksmus ir organizacines priežastis. Pirmajai grupei priklauso darbuotojų amžius, darbuotojų skatinimas, darbuotojų nesirūpinimas savo saugumu, neteisingas pavojingų medžiagų ir įrangos naudojimas, asmeninių apsaugos priemonių naudojimas, o antrajai grupei priskirtina darbo organizavimas, darbo vietos ergonomiškumas, rizikos vertinimas darbo vietoje.[92] Jaunesni darbuotojai dažniau patiria nelaimingus atsitikimus nei vyresni darbuotojai. Manytina, kad tai lemia vyresnių darbuotojų patirtis ir suvokimas apie saugos reikalavimus. Darbuotojų skatinimas veikia dvejopai, kai darbuotojai už didesnius darbo rezultatus skatinami pinigine forma, jie labiau skuba, taip pamiršdami savo ir aplinkinių saugumą. Nelaimingiems atsitikimams darbe reikšmės turi darbuotojo pasitikėjimas darbdaviu. Suprasdami, kad darbdavio pareiga užtikrinti saugą ir sveikatą darbo aplinkoje ir visiškai juo pasitikėdami, darbuotojai patys nesirūpina savo saugumu. Srityse, kuriose darbo procesui yra naudojamos pavojingos medžiagos arba įrenginiai, nelaimingiems atsitikimams darbe įtakos turi žinių stoka apie naudojamus įrenginius ir medžiagas, nes darbuotojai apmokomi tik tada, kai jau reikia naudoti pavojingą medžiagą arba įrenginį. Manymas, kad bent koks asmeninių apsaugos priemonių naudojimas padės išvengti nelaimingų atsitikimų darbe yra nepakankamas. Tam reikalingos žinios, kaip apsaugos priemonės turi būti teisingai naudojamos, kada ir kaip turi būti dėvimos. Dažnai šių, atrodytų elementarių, žinių stoka įtakoja skaudžių padarinių atsiradimą. Kone svarbiausias veiksnys, tiesiogiai įtakojantis nelaimingus atsitikimus darbe, yra neteisingas darbo organizavimas. Šiuo atveju svarbiausias vaidmuo tenka darbdaviui, kuris privalo užtikrinti darbų saugą ir sveikatos apsaugą darbe. Tam rengiami saugos planai, atliekamas rizikos valdymas, vykdomi darbuotojų mokymai saugos klausimais ir kt. Prie organizacinių nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių galima priskirti ir ergonomiškos darbo vietos

[91] Stankuvienė, A., *Nelaimingų atsitikimų rizikos valdymas ir optimizavimas statyboje*. Daktaro disertacija. Vilnius: VGTU leidykla „Technika“. 2008, p. 2.

[92] *Ibid.,* p. 17.

įrengimą: tinkamo apšvietimo, temperatūros parinkimą, saugių darbo priemonių ir asmeninių apsaugos priemonių suteikimą. Taip pat norint užtikrinti saugias darbo sąlygas, yra būtinas nuolatinis rizikos vertinimas darbo vietoje.[93] Nors, atrodytų, kad darbo santykiai yra tik darbdavio ir darbuotojo valioje, tačiau nelaimingų atsitikimų darbe, kaip socialinio reiškinio, kontrolieriaus vaidmuo tenka valstybei. Siekdama pagerinti situaciją šioje srityje, valstybė įpareigoja darbdavius užtikrinti saugias ir sveikas darbo sąlygas visuose ekonominės veiklos sektoriuose.

Iki įsigaliojant Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymui 2000 metais, nelaimingų atsitikimų darbe nebuvo tiek daug. Po šio įstatymo įsigaliojimo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų draudimo vykdytoju tapo Valstybinio socialinio draudimo fondas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir dėl draudiminių įvykių darbe negautas pajamas kompensuodavo SODRA, skirtingai negu galiojus ankstesnei tvarkai, kai tai buvo darbdavio rūpestis. Ši tvarka leido darbdaviams mažiau rūpintis nelaimingų atsitikimų darbe prevencija.[94] Valstybė, reaguodama į besiklostančią situaciją, 2003 m. liepos 1 d. priimtu Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymu nustatė „profesinės rizikos įvertinimo, nelaimingų atsitikimų darbe bei profesinių ligų tyrimo tvarkos bendrąsias nuostatas“, „<...> darbdavių, darbdavių atstovų ir darbuotojų teises bei pareigas siekiant sudaryti saugias ir sveikas darbo sąlygas, taip pat darbuotojų atstovų teises, sudarant darbuotojams saugias ir sveikas darbo sąlygas“.[95] Šio įstatymo 11 straipsniu darbdaviai įpareigoti darbuotojams sudaryti saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas, vykdyti nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų prevenciją.[96]

Išanalizavus sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe statistiką, matyti, kad 2009 metais užfiksuotas ženklus nelaimingų atsitikimų darbe sumažėjimas. Manytina, kad tam įtakos galėjo turėti nuo 2005 metų suteikta galimybė įmonėms gerinti darbo sąlygas Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto lėšomis, surinktomis iš nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo, skirtomis nelaimingų atsitikimų prevencijai. Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 metų

[93] Stankuvienė, A., *supra* note 89, p. 17.

[94] *Ibid.,* p. 2.

[95] Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 70-3170.

[96] *Ibid.*

birželio 25 dienos nutarimu Nr. 669 „Dėl darbuotojų saugos ir sveikatos 2009 - 2012 metų strategijos ir jos įgyvendinimo 2009-2010 metų priemonių plano patvirtinimo“ patvirtinta Darbuotojų saugos ir sveikatos 2009-2012 metų strategija matyti, kad nuo 2006 metų iki 2008 metų šiam tikslui buvo skiriama vis daugiau lėšų. Šia galimybe 2006 metais pasinaudojo 42 įmonės, 2007 metais – 60, o 2008 metais – 70.[97] Šiai strategijai įgyvendinti taip pat buvo parengtas priemonių planas, jo vykdytojais paskirtos įvairios institucijos: Valstybinė darbo inspekcija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Higienos institutas ir kt. Šie dokumentai parengti atsižvelgiant į 2007 metų vasario 21 dieną priimtą Europos Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui „2007 – 2012 m. Bendrijos darbuotojų sveikatos ir saugos strategija: gerinti darbo kokybę ir našumą“. Šios strategijos pagrindu 27 Europos Sąjungos valstybės narės vykdė nacionalines darbų saugos ir sveikatos strategijas ir tai padėjo 27,9 % sumažinti nelaimingų atsitikimų darbe skaičių. Pradedant įgyvendinti darbuotojų saugos ir sveikatos 2009 - 2012 metų strategiją, buvo užsibrėžtas tikslas mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe skaičių, tenkantį 100 tūkst. dirbančiųjų, sumažinti nuo 8,4 (2006 metais) iki 6,3 (2012 metais), o sunkių nelaimingų atsitikimų darbe skaičių, tenkantį 100 tūkst. dirbančiųjų, sumažinti nuo 17,8 (2006 metais) iki 13,4 (2012 metais). Remiantis Valstybinės darbo inspekcijos duomenimis buvo pasiekta geresnių negu planuota rezultatų. 2012 metais 100 tūkst. dirbančiųjų teko 5,1 mirtinų nelaimingų atsitikimų ir 11,9 sunkių nelaimingų atsitikimų darbe.[98] Pasiekus užsibrėžtų tikslų, buvo nuspręsta tęsti pradėtus darbus.

Norėdama tęsti pradėtus darbus, darbuotojų saugos ir sveikatos srityje, ir apsaugoti daugiau negu 217 mln. Europos Sąjungoje dirbančių asmenų nuo nelaimingų atsitikimų darbe, Europos Komisija 2014 metų birželio 6 dieną pateikė naują 2014-2020 metų Europos Sąjungos darbuotojų saugos ir sveikatos strateginę programą. Pagrindiniai šios programos strateginiai tikslai, siejami su darbuotųjų saugos ir sveikatos užtikrinimu darbe, yra „toliau stiprinti nacionalines strategijas“, „padėti

[97] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 669 „Dėl darbuotojų saugos ir sveikatos 2009 - 2012 metų strategijos ir jos įgyvendinimo 2009-2010 metų priemonių plano patvirtinimo“ patvirtinta Darbuotojų saugos ir sveikatos 2009-2012 metų strategija. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 80-3345.

[98] Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. *Darbuotojų saugos ir sveikatos bei darbo įstatymų vykdymo būklė. Pokyčių tendencijos 2010-2014 metais* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2016-02-14] < http://www.vdi.lt/PdfUploads/DSS_2010-2014analize.pdf >.

laikytis DSS teisės aktų, ypač labai mažoms ir mažoms įmonėms“, „užtikrinti, kad valstybės narės tinkamiau vykdytų DSS teisės aktus“.[99] Kol kas, atsižvelgdama į šią naują strategiją, Lietuva nėra priėmusi nacionalinės darbuotojų saugos ir sveikatos strategijos.

Kaip matyti iš aukščiau išanalizuotos nelaimingų atsitikimų darbe statistikos, vykdant 2007 – 2012 metų ES darbuotojų saugos ir sveikatos strategiją buvo pasiekta tikrai ženklių rezultatų mažinant nelaimingų atsitikimų darbe skaičių, tačiau pastaraisiais metais, kai Lietuva neturi galiojančios nacionalinės strategijos, situacija beveik nekinta. Akivaizdu, kad šioje srityje reikalinga imtis ryžtingų veiksmų, siekiant dar labiau sumažinti nelaimingų atsitikimų darbe skaičių.

2.3. Priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimus įtakojantys veiksniai ir jų prevencija

Išanalizavus gaisrų, juose žuvusių ir sužeistų asmenų skaičiaus pokyčius nuo 2000 metų iki 2015 metų, matyti, kad nors situacija ir gerėja, tačiau Lietuvoje, lyginant su Europos Sąjungos vidurkiu, žuvusių gaisruose skaičius tris kartus didesnis.[100]

Lietuvoje gaisrų prevencija yra nukreipta į gaisrų priežasčių eliminavimą. Pagal Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų išvykčių apskaitos taisykles, patvirtintas Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2012 metų gruodžio 28 dienos įsakymu Nr. 1-406, visos gaisrų priežastys gali būti suskirstytos pagal jų pobūdį į technines, gamtines ir žmogiškąsias. Techninės priežastys yra: elektros instaliacijos gedimai, savaiminis medžiagų užsidegimas, įrenginių gedimai, technologinio proceso pažeidimai, priešgaisrinės saugos taisyklių pažeidimai eksploatuojant įrenginius, prietaisus ir kt. Gamtinėmis priežastimis yra laikoma žaibo iškrova ir įvairūs gamtiniai pavojai (viesulai, sausros ir pan.). Žmogiškosios priežastys yra žmonių veika, dėl kurios kyla gaisras: neatsargus rūkymas, neatsargus elgesys su ugnimi, pirotechnikos

[99] Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui „2014-2020 metų Europos Sąjungos darbuotojų saugos ir sveikatos strateginė programa“ [interaktyvus]. Briuselis, 2014, [žiūrėta 2016-02-18] <http://www.vdi.lt/PdfUploads/ES_DSSstrategija2014_2020.pdf>.

[100] *Ieškota sprendimų, kurie padėtų sumažinti žūstančiųjų gaisruose skaičių* [interaktyvus] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė, 2015 [žiūrėta 2016-02-19]. <https://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/ieskota-sprendimu-kurie-padetu-sumazinti-zustanciuju-gaisruose-skaiciu>.

gaminių naudojimas, pažeidžiant taisykles, priešgaisrinės saugos taisyklių pažeidimai, atliekant ugnies ar suvirinimo darbus, vaikų išdykavimas su ugnimi, žolės ar ražienų deginimas ir t.t.[101]

Pagrindinės prevencijos priemonės, nukreiptos į techninių gaisrų priežasčių rizikos vertinimą yra priešgaisrinės saugos reikalavimų nustatymas ir jų laikymosi kontrolė. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos teritoriniai padaliniai visoje šalies teritorijoje yra įgalioti pagal savo kompetenciją tikrinti statybos ar rekonstravimo projektų atitiktį teisės aktuose nustatytiems priešgaisrinės apsaugos reikalavimams. Taip pat teritoriniai padaliniai dalyvauja statybos užbaigimo procedūrose,[102] kontroliuoja kaip fiziniai ir juridiniai asmenys laikosi priešgaisrinę saugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, konsultuoja asmenis priešgaisrinės saugos klausimais, periodiškai tikrina pavojingųjų ir ypatingųjų statinių priešgaisrinę būklę. Taip pat gali būti atliekami operatyviniai objektų patikrinimai, kai yra pagrįstas įtarimas dėl priešgaisrinę saugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų pažeidimų arba yra gautas pranešimas ar skundas. Objektuose, kuriuose yra taikomos šios prevencinės priemonės, įvyksta mažiau gaisrų, kuriuose žūsta žmonės, palyginus su gyvenamosios paskirties pastatais, kuriuose nėra atliekama periodiškų patikrinimų. Ši priemonė yra pakankamai efektyvi, tačiau priklauso nuo ekonominių ir žmogiškųjų išteklių.[103]

Kaip matyti iš surinktų statistinių duomenų, 2006 metais buvo užfiksuotas didžiausias gaisrų skaičius per visą nagrinėjamą laikotarpį. Tokį didelį kiekį gaisrų lėmė tai, kad 2006 metai buvo labai sausringi ir dėl to kilo labai daug gaisrų atvirose teritorijose. Šie gaisrai kilo dėl to, jog žmonės elgėsi nepakankamai atsargiai, neįvertino esamų aplinkybių. Gamtines gaisrų kilimo priežastis kontroliuoti yra ypatingai sunku, nes tiesiogiai gamtai poveikio padaryti neįmanoma, vienintelis būdas, siekiant sumažinti tokių gaisrų skaičių, yra didinti žmonių sąmoningumą. Valstybė su žolės deginimu kovoja didindama baudas ir įkainius už padarytą žalą gamtai. 2008 buvo dvigubai padidintos baudos už ATPK

[101] Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2012 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. 1-406 „Dėl priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų išvykčių apskaitos taisyklių ir priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų išvyktiems apskaitos kortelės formos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2013. Nr. 1-23.

[102] Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugsėjo 28 d. įsakymas Nr. D1-828 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.11.01:2010 „Statybos užbaigimas“ patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 116-5947.

[103] Gero piliečių aptarnavimo ir gaisrų prevencijos programa [interaktyvus]. Vilnius, 2011, p. 58 [žiūrėta 2016-02-19] <http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_Gaisru_prevencijos_programa.pdf>.

83^1 straipsnyje numatytą aplinkos apsaugos reikalavimų pažeidimą deginant sausą žolę, nendres, šiaudus, laukininkystės ir daržininkystės atliekas,[104] 2014 metais buvo trigubai padidintas įkainis už žalą padarytą gamtai deginant žolę ir kitas gamtines atliekas.[105] Baudų veiksmingumas ilgalaikiam laikotarpiui priklauso nuo žmonių požiūrio ir sąmoningumo, kiek bauda įtakos tolimesnį žmogaus elgesį. Kiti gamtos reiškiniai, galintys turėti įtakos gaisrų kilimui, yra nekontroliuojami. Vienintelė tokių gaisrų kontrolė yra gyventojų supratimas, kad jie tik patys gali ir turi imtis priemonių, padėsiančių apsisaugoti nuo gamtos stichijų. Valstybė nėra įpareigojusi gyventojus įsirengti žaibo apsaugą – tai yra savanoriškas kiekvieno gyventojo apsisprendimas. Esant tokiam reguliavimui, valstybė turėtų skirti kuo daugiau dėmesio žmonių švietimui ir informavimui apie apsaugos priemonių veiksmingumą, taip pat galėtų būti priimami valstybinio lygmens sprendimai, galintys sumažinti apsaugos priemonių įsirengimo finansinę naštą.

Kita priežasčių, įtakojančių gaisrų kilimą, grupė yra pati svarbiausia, tai yra žmogiškieji veiksniai. Išanalizavus gaisrų statistiką matyti, kad didžioji dalis žmonių žūsta gyvenamųjų patalpų gaisruose. Šie gaisrai dažniausiai kyla dėl pačių žmonių neatsakingo elgesio, neatsargaus rūkymo ir neatsargaus elgesio su ugnimi. Gyvenamosios paskirties statiniai nėra periodiškai tikrinami, nėra vertinama jų priešgaisrinė būklė. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad dažniausiai žūstantys gaisruose žmonės priklauso socialinės rizikos grupėms, mažai dėmesio skiria ne tik savo buičiai, bet ir gaisrinei saugai. Daugiausiai žūčių užfiksuoja gaisruose, įvykstančiuose šaltuoju metų laiku, nuo spalio mėnesio iki balandžio mėnesio. Tam įtakos turi ne tik neatsargus rūkymas ir neatsargus elgesys su ugnimi, bet ir netinkamas krosnių, dūmtraukių parengimas šildymo sezonui ir jų eksploatavimas. Dėl sunkios materialinės padėties dažnai gyventojai negali pasirūpinti priešgaisrine sauga savo būstuose, pakeisti pasenusios elektros instaliacijos, netvarkingų krosnių, įsirengti žaibolaidžių ar autonominių dūmų daviklių. Nors pastaruoju metu yra vykdomos prevencijos programos, kurių metu lankomi socialinės rizikos grupėms priklausantys asmenys, jų namuose įrengiami autonominiai dūmų davikliai, tačiau kol

[104] Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Vyriausybės žinios*. 1985, Nr. 1-1.

[105] Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. kovo 12 d. įsakymas Nr. D1-269 „Dėl žalos aplinkai, sunaikinus ar sužalojus gamtinius kraštovaizdžio kompleksus ir objektus, skaičiavimo metodikos patvirtinimo“. *Teisės aktų registras*. 2014, Nr. 3057.

kas asmenims dar trūksta savimonės gaisrinės saugos srityje, atsakingo požiūrio į savo turtą, sveikatą.[106]

Įgyvendinant Europos Sąjungos lėšomis remiamą projektą „Viešųjų paslaugų kokybės gerinimas diegiant „Vieno langelio“ principą“ Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos užsakymu 2011 metais buvo parengta Gero piliečių aptarnavimo ir gaisrų prevencijos programa. Šios programos pagrindinis strateginis tikslas yra iki 2020 metų 25 procentais sumažinti riziką žūti gaisre ir riziką kilti gaisrui, lyginant su 2010 metais, kai tokia rizika buvo 7 žuvusieji 100 tūkst. gyventojų, 66 gaisrai gyvenamojo sektoriaus statiniuose ir 3 gaisrai pramonės sektoriaus statiniuose 100 tūkst. gyventojų. Šiems tikslams pasiekti programoje numatyti pagrindinai uždaviniai yra „ugdyti ir stiprinti gyventojų (visuomenės) savisaugos kultūros lygį gaisrinės saugos srityje“, „užtikrinti esminio statinio gaisrinės saugos reikalavimo įgyvendinimą (ir kontrolę) statinių statybos procese“, „plėsti ir gerinti gaisrų prevenciją gyvenamajame sektoriuje“, „tobulinti gaisrų prevenciją visuomeniname sektoriuje“ ir kt.[107]

Išanalizavus gaisrų statistiką galima įvertinti kaip vykdoma aukščiau minėta programa. Remiantis Valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos duomenimis matyti, kad 2015 metais 100 tūkst. gyventojų teko 4,39 žuvusiųjų, 62 gaisrai gyvenamojo sektoriaus statiniuose ir 3 gaisrai pramonės sektoriaus statiniuose.[108] Remiantis šiais duomenimis galima teigti, kad aukščiau minėta prevencinė programa svariai prisidėjo prie gaisrų, juose žuvusių, sužeistų asmenų skaičiaus sumažinimo. Programos užsibrėžti įvykdyti iki 2020 metu tikslai yra pasiekti jau 2015 metais, tačiau nereikia galvoti, kad šioje srityje situacija yra gera. Lietuvoje, kaip anksčiau minėta, žuvusiųjų gaisruose skaičius trigubai viršija Europos Sąjungos vidurkį. Ši programa veiks dar keturis metus, todėl toliau sistemingai vykdant visus užsibrėžtus uždavinius galima pasiekti žymiai geresnių rezultatų.

---

[106] Gero piliečių aptarnavimo ir gaisrų prevencijos programa, *supra* note 101, p. 53.

[107] *Ibid.*, 89.

[108] Valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos 2015 metų gaisrų ir gelbėjimo darbų ataskaita [interaktyvus],Vilnius, [žiūrėta 2016-02-19] <http://www.vpgt.lt/go.php/lit/Statistika/284/2/5#met>.

III. NEATSARGUMO NUSIKALSTAMUMO LIETUVOJE BŪKLĖS TYRIMAS

1. Tyrimo metodika

Siekiant visiškai atskleisti tiriamos problemos specifiką, pasiekti užsibrėžtus darbo tikslus, buvo atliktas tyrimas, kurio metu apklausti nagrinėjamų sričių specialistai – eismo įvykių, gaisrų ir nelaimingų atsitikimų darbe specialistai. Individualus interviu metodas pasirinktas todėl, kad tiriamoje temoje netikslinga ir praktiškai neįmanoma pritaikyti objektyvių skaičiuojamųjų ar empirinių tyrimų modelių.

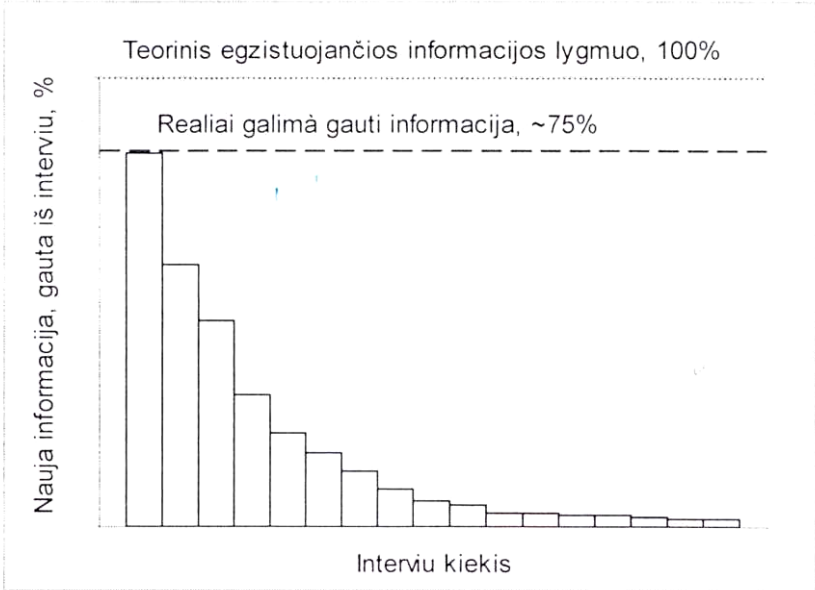
Tyrimo tikslas – įvertinti neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje būklę, pagrindines nusikalstamų veikų, padaromų dėl neatsargumo, priežastis, įvertinti taikomas prevencijos priemones, atskleisti praktikoje egzistuojančias problemas ir pasiūlyti galimus sprendimo būdus remiantis apklaustų specialistų nuomone.

Tyrimo duomenų rinkimo būdas – interviu metodas. Šis metodas yra palyginti paprastas. Dažniausiai jo duomenys kokybinio pobūdžio ir nebūtinai jam taikomi statistiniai metodai. Šiuo metodu dažniausiai formuluojamos mokslinės sąvokos, siekiama mokslinio objektyvumo, patikslinamas tyrimo objektas (pilotiniuose tyrimuose), prognozuojamos reiškinio kitimo tendencijos, įvertinami kitais metodais gauti duomenys. Tai savita apklausos metodo rūšis, turinti daugybę ypatybių. Vietoje standartizuoto klausimų rinkinio dažniausiai pateikiama tam tikra problema, nurodomas tyrimo objektas, ir apie jį ekspertas tyrėjui pateikia savo nuomonę. Ji dažniausiai pateikiama netrumpais atsakymais, o vertinimais, pakankamai išsamiais ir argumentuotais. Ekspertų vertinimo metodas – specialiai parinktos grupės žmonių, kurie išmano tam tikrą sritį, apklausa. Tokiomis apklausomis siekiama mokslinio objektyvumo[109].

Šiuo atveju pasirinktas tyrimo duomenų rinkimo būdas – struktūrizuotas individualus interviu. Šis metodas pakankamai informatyvus: pagrindiniai duomenys surenkami atlikus 5-8 interviu. Reprezentatyvioms išvadoms parengti užtenka 7-10 interviu. Atliekant daugiau interviu informacija

[109] Tidikis, R. *Socialinių mokslinių tyrimų metodologija*. Vilnius:Lietuvos Teisės universitetas. 2003, p. 514.

paprastai kartojasi, o sugaišto laiko ir gautos naujos informacijos santykis nėra palankus apklausos atlikėjui.[110]

Šaltinis: Hickman, Longman (1994) p. 116.

1 paveikslas. *Interviu kiekio informacinė vertė*.

Tyrimui atlikti naudoti klausimynai (Žr. Priedas Nr. 1, Nr. 2, Nr. 3). Klausimai buvo sudaryti atlikus teorinę temos analizę bei statistinių duomenų analizę ankstesniuose šio darbo skyriuose ir iškilus tam tikroms įžvalgoms, kurias siekta pagrįsti kompetentingų tiriamoje srityje asmenų nuomone. Kadangi tiriami trijų rūšių neatsargūs nusikaltimai, todėl atskirų sričių specialistams klausimai buvo suformuluoti pritaikant konkrečių nusikalstamų veikų formuluotes, išlaikant bendrą klausimų tendenciją ir esmę.

Šiam tyrimui parinkti asmenys, kurie praktiškai tiria nagrinėjamų rūšių neatsargius nusikaltimus, vykdo jų prevenciją. Respondentai atrinkti remiantis asmeninėmis žiniomis ir viešai skelbiama informacija apie respondentų praktinę veiklą neatsargių nusikaltimų tyrimo bei prevencijos vykdymo srityje. Į šiuos asmenis buvo kreiptasi tiesiogiai telefonu, prašant sutikimo dalyvauti tyrime.

[110] Hickman, L., Longman, C., *Business Interviewing*. Wokingham, 1994, p. 116.

Asmenims pageidaujant, interviu klausimai siųsti elektroniniu paštu. Reikėtų pabrėžti, jog atlikti kokybinį empirinį tyrimą buvo pakankamai sudėtinga, nes dėl itin didelio užimtumo, didelė dalis potencialių respondentų atsisakė dalyvauti tyrime.

Iš viso apklausti pavyko trisdešimt, po dešimt kiekvienos rūšies neatsargių nusikaltimų, specialistų, tarp kurių: Alytaus apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos Druskininkų priešgaisrinės gebėjimo tarnybos Valstybinės priešgaisrinės priežiūros skyrių ir poskyrių viršininkai, inspektoriai, AB „Snaigė“ saugos skyriaus vadovas, Alytaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato (toliau Alytaus AVPK) Kelių policijos skyriaus viršininkas, Kelių patrulių būrio vadas, Kriminalinės policijos nusikaltimų tyrimo skyriaus vyresnioji tyrėja, UAB „SDG“ specialistai ir kiti specialistai. Pažymėtina, kad Valstybinės darbo inspekcijos specialistai tyrime dalyvauti nesutiko.

2. Tyrimo rezultatų analizė

2.1. Kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimų Lietuvoje būklės tyrimo rezultatų analizė

Apklausti specialistai pagrindines eismo įvykių priežastis nurodo beveik identiškai. Kaip pagrindinės eismo įvykių priežastys yra įvardijama nepakankamas eismo dalyvių sąmoningumas, vairavimo kultūros stoka, nesugebėjimas pasirinkti saugaus važiavimo greičio ir saugos priemonių nenaudojimas. Alytaus AVPK kelių policijos skyriaus viršininkas Andrius Rupeikis kaip vieną iš pagrindinių eismo įvykius įtakojančių aplinkybių nurodo eismo dalyvių mąstymą apie bausmės už kelių eismo taisyklių pažeidimą išvengimą ir negalvojimą apie galimas to pažeidimo pasekmes. Taip pat kalbant apie eismo įvykių priežastis, kaip vienas iš pagrindinių eismo įvykius įtakojančių veiksnių buvo nurodyta sunki ekonominė – materialinė asmenų padėtis, dėl kurios asmenys neišgali nusipirkti naujų, saugių automobilių. Reikia paminėti, kad tik du iš apklaustų specialistų nurodė mažas nuobaudas, kaip vieną iš priežasčių, įtakojančių eismo įvykių kilimą.

Galima teigti, kad specialistai, kiekvieną dieną tiriantys eismo įvykius, vykdantys jų prevenciją, vieningai nurodo, kokios yra pagrindinės priežastys sukeliančios skaudžius eismo įvykius. Respondentų atsakymai nurodo sritis, į kurias reikia labiau atkreipti dėmesį, siekiant mažinti eismo įvykių, juose žuvusių ir nukentėjusių asmenų skaičių.

Respondentams pateikus klausimą apie šiuo metu Lietuvoje vykdomą saugaus eismo prevenciją, jos veiksmingumą, nuoseklumą, absoliuti dauguma respondentų buvo vieningi ir nurodė, jog šiuo metu vykdoma saugaus eismo prevencija yra ir gana veiksminga, ir nuosekli. Aštuoni iš dešimties apklaustų specialistų, nurodo, kad prevencija yra veiksminga, nukreipta į reikiamas visuomenės dalis, tokius savo atsakymus respondentai grindžia per pastaruosius keletą metų sumažėjusiu žuvusių ir sužeistų asmenų skaičiumi, mažesniu avaringumu, taip pat pateikia praėjusių metų (2015 m.) ir šių metų (2016 m.) žuvusių keliuose asmenų statistiką, nurodydami, kad per tą patį laikotarpį šiemet keliuose žuvo dvigubai mažiau žmonių negu pernai. Atsakant į šį klausimą priešingą atsakymą pateikė du respondentai. Respondentė, norėjusi likti anonimiška, nurodo (čia ir toliau respondentų kalba netaisyta – a*ut. pastaba*) „*Nemanau, kad yra pakankamai veiksminga (prevencija – aut. pastaba) <...> Nuolat vykdomi reidai neužtikrina saugaus eismo Lietuvos keliais, nors yra sugriežtintos baudos ir bausmės už automobilio vairavimą esant neblaiviems, tačiau tai visiškai negąsdina nuolatinių neblaivių vairuotojų <...> dauguma vairuotojų yra baudžiami keletą kartų per metus už vairavimą esant neblaiviems. Baudos už greičio viršijimą taip pat nesustabdo vairuotojų nuo tokių pačių pažeidimų. Manau, kol Lietuvos žmonės nepradės elgtis sąmoningai, pagal visas nustatytas elgesio normas, iki to laiko ir nebus jokio rezultato dėl saugios aplinkos.“* Alytaus AVPK Lazdijų rajono policijos komisariato Viešosios policijos skyriaus Patrulių būrio vadas Eugenijus Sušinskas nurodo, jog prevencija yra sąlyginai veiksminga, tačiau siekiant dar labiau sumažinti eismo įvykiuose žuvusių ir sužeistų žmonių skaičių, ji turėtų būti vykdoma šiek tiek kitaip. Respondentas teigia, jog Lietuvoje labai didelė prevencijos dalis yra perduota policijai, kuri vykdo įvairias saugaus eismo prevencijos programas, kurios yra nukreiptos į bandymą perauklėti eismo dalyvius, išmokyti juos laikytis kelių eismo taisyklių. E. Sušinskas teigia, jog, jo nuomone, siekiant dar labiau sumažinti avaringumą, žuvusių bei sužeistų asmenų skaičių, reikia daugiau dėmesio skirti kelių infrastruktūrai, transporto priemonių saugumui, asmenų skatinimui naudotis naujomis transporto priemonėmis su naujausiomis saugumo sistemomis.

Iš apklaustų respondentų atsakymų į minėtą klausimą matyti, kad dauguma jų apie prevenciją sprendžia vadovaudamiesi tik Lietuvos nacionaline statistika eismo saugumo srityje. Verta sutikti, kad situacija eismo saugumo srityje tikrai gerėja, bet, vertinant Lietuvos duomenis Europos mastu, toli gražu dar nėra gera. Tą nurodo ir du aukščiau paminėti specialistai, kurie nurodo pagrindines kryptis į

kur turėtų būti nukreipta saugaus eismo prevencija, t. y. į žmonių mąstymo, sąmoningumo didinimą bei į kelių infrastruktūros gerinimą.

Kai kalba pereina prie konkrečių saugaus eismo prevencijos problemų, čia jų iškyla ganėtinai įvairių. Kaip matyti iš pateiktų atsakymų, respondentai pagrindine eismo saugumo prevencijos problema nurodo neteisingą asmenų ugdymą, iš kurio kyla prasta vairavimo kultūra. Respondentai nurodo, jog potencialių eismo dalyvių ugdymas turėtų prasidėti nuo vaikystės, vaikai turėtų būti mokomi saugaus eismo taisyklių, tokiu mokymu turėtų būti suinteresuota ne tik valstybė, mokyklos, bet ir tėvai, kurie savo pavyzdžiais turėtų ugdyti, mokyti ir pratinti vaikus laikytis saugaus eismo taisyklių. Taip būtų ugdomas sąmoningas, rūpestingas eismo dalyvis. Kaip viena iš saugaus eismo problemų taip pat yra nurodomas per menkas finansavimas, skiriamas kelių infrastruktūros gerinimui. Vienas iš respondentų, norėjęs, kad jo atsakymai būtų nuasmeninti, nurodė, jog eismo saugumo prevencijos problema slypi tame, kad „*valstybėje yra susiformavusi tokia praktika, jog labiau yra bandoma spręsti susidariusias problemas, o ne dirbti, kad jų nekiltų*.“

Pasiteiravus respondentų, ar valstybės taikomos represinės priemonės duoda siekiamų rezultatų, nesikaltimų transporto eismo saugumui mažėjimui, respondentų nuomonės išsiskyrė ir pasidalijo po lygiai. Respondentas, kuris norėjo, kad jo nuomonė būtų pateikiama nuasmenintai, nurodė: *„Deja, bet mūsų visuomenės didžioji dalis „gražaus žodžio“ nesupranta.“*. Kita anonimiška respondentė taip pat nurodo, jog represinės priemonės duoda rezultatų nusikaltimų transporto eismo saugumui mažėjimui. Respondentė taip pat nurodo, jog, jos nuomone, gerų rezultatų šioje srityje turėtų duoti nuo 2016-04-01 įsigaliosiantys Baudžiamojo kodekso 281 straipsnio pakeitimai.

Kita grupė apklaustųjų nurodė, jog represinės priemonės neduoda siekiamų ilgalaikių rezultatų. Alytaus AVPK Kelių policijos skyriaus viršininkas A. Rupeikis teigia „<...> *kad didindami sankcijas tikrai neišvengsime skaudžių pasekmių. Kaip ir minėjau, eismo dalyviai turi suprasti nustatytų taisyklių paskirtį, žinoti, kad neišvengiamai atsakys už padarytą pažeidimą, o ne lengvabūdiškai tikėtis išvengti pasekmių ir atsakomybės.*“ Alytaus AVPK Varėnos policijos komisariato Kelių policijos grupės vyr. specialistas R. Platūkis teigia, jog represinės priemonės duoda tik trumpalaikius rezultatus, ilgainiui asmenys prie jų prisitaiko ir jos tampa ne tokios veiksmingos. Respondento nuomone, tik kompleksinės prevencijos priemonės gali duoti teigiamų rezultatų. Tokios

pačios nuomonės laikosi ir E. Sušinskas, kuris nurodo, jog *„<...> vyrauja toks požiūris, kad jei kažkas kažką padarė, turi būti nubaustas kuo griežčiausia bausme. Tačiau mažai kas nori gilintis, kas iki to privedė – galbūt (anti) socialinis gyvenimas, vairavimo kultūra, alkoholio vartojimo ir toleravimo visuomenėje problemos <...>. Represinės priemonės turi būti tik viena iš prevencijos krypčių <...>. Kartais man atrodo, kad einama pigiausiu keliu, kadangi sugalvoti ir pasiūlyti griežtesnę nuobaudą ar bausmę faktiškai nieko nekainuoja, nei su tuo, kad įrengti daugiau saugos kalnelių, atitvarų, greičio matuoklių ir pan.“*

Nors respondentų nuomonė šiuo klausimu išsiskyrė, tačiau labiau pritartina tų specialistų nuomonei, kurie teigia, jog griežtos represinės priemonės neduoda siekiamų rezultatų eismo saugumo srityje. Pastarosios nuomonės yra labiau motyvuotos, paremtos ilgamete darbo patirtimi.

Paskutinis klausimas specialistams buvo apie prevencijos priemones, kurios, jų manymu, leistų sumažinti nusikaltimų transporto eismo saugumui skaičių Lietuvoje. Šiuo klausimų apklaustų asmenų nuomonės taip pat buvo ne vienodos. Didesnioji apklaustųjų dalis nurodė, kad reikėtų labiau užsiimti asmenų švietimu saugaus eismo srityje, auklėjimu, skirti didesnį finansavimą pažangių sistemų kelių infrastruktūroje diegimui, taip pat labiau orientuotis ne į bausmių griežtinimą, o į bausmės neišvengiamumo sistemą. Alytaus AVPK Kelių policijos skyriaus Kelių parulių būrio vadas V. Nedzveckas teigia: „*Pagrindinės priemonės – tai eismo dalyvių kontrolė ir švietėjiška veikla, ugdant būsimą eismo dalyvių kartą*.“. Panašios nuomonės laikosi ir kitas respondentas, teigiantis: „*Pirma ir pagrindinė priemonė, tai privalomos saugaus eismo pamokos pradinėje mokykloje*.“ Alytaus AVPK Kelių policijos skyriaus viršininkas A. Rupeikis atsakydamas į šį klausimą pateikia konkrečias priemones, kurių reikėtų imtis, siekiant geresnių rezultatų eismo saugumo srityje Lietuvoje: *„<...> galbūt reikėtų sugriežtinti reikalavimus transporto priemonėms dėl jų techninio stovio (dažnai remontuojame automobilį ne tam, kad saugiai važiuotume, o tam, kad praeitume techninę apžiūra ir pan.). Priklausomai nuo vairuotojo amžiaus, vairavimo stažo, būtų galima trumpinti vairuotojo pažymėjimo galiojimo terminą ir keičiant vairuotojo pažymėjimą atlikti privalomus žinių patikrinimus, išklausyti kursus ir pan.“* Pažymėtina, kad tik vienas iš respondentų nurodė, jog, norint pagerinti situaciją eismo saugumo srityje, reikėtų griežtinti bausmes.

2.2. Darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimų Lietuvoje būklės tyrimo rezultatų analizė

Apklausiami UAB „SDG“ specialistai pageidavo, kad jų nuomonė būtų pateikiama nuasmenintai, todėl toliau pateikiami respondentų atsakymai bus nuasmeninti.

Specialistų pasiteiravus apie pagrindines priežastis, įtakojančias darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimus, kurie perauga į BK 176 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką, specialistai buvo vieningi ir nurodė, kad pagrindinės priežastys yra įsisenėjęs klaidingas mąstymas, abejingumas, nekompetencija, noras viską daryti kuo greičiau, darbdavio pareigų nevykdymas. Respondentas teigia: *„Tiek darbdaviai, tiek darbuotojai neturi tinkamų žinių ir nesistengia jų įgyti. Darbdavys nereikalauja, o darbuotojas nerodo noro kelti kvalifikaciją, laikytis instrukcijų ir t. t. Dėl didelių darbų apimčių darbdavys verčia darbuotojus dirbti greitai, taip visai nesirūpindamas darbuotojų saugumu“*.

Specialistų pateikti atsakymai rodo šiuo metu esančią padėtį, kad tiek darbuotojai, tiek darbdaviai ne iki galo atlieka savo pareigas. Darbdaviai taupydami lėšas ir laiką nesirūpina darbuotojų saugumu, o darbuotojai aklai pasitiki darbdaviais, patys nesiimdami atsargumo priemonių.

Respondentai, pateikdami savo nuomonę apie šiuo metu vykdomos prevencijos veiksmingumą ir nuoseklumą, taip pat buvo gana vieningi. Kalbėdami apie prevencijos veiksmingumą specialistai išskyrė per mažą Valstybinės darbo inspekcijos dėmesį, pačių įmonių rodomą nedidelį norą laikytis darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų. UAB „SDG“ konsultacijų departamento vyr. specialistė teigia: *„Reikėtų didesnės kontrolės iš VDI pusės. Šiuo metu vykdoma per mažai planinių patikrinimų. <...> Esama situacija susirūpinama tik įvykus nelaimingam atsitikimui“.* Specialistai taip pat nurodė, kad prevencija nėra iki galo veiksminga, trūksta didesnio darbuotojų ir darbdavių švietimo darbų saugos srityje, didesnį dėmesį reikėtų atkreipti į sezoninius darbus, kuriuose dažnai dirba jauni asmenys, kurie neturi darbo praktikos ir tinkamų įgūdžių, dėl ko kyla didelis pavojus nelaimingam atsitikimui kilti.

Paklausti apie problemas, esančias darbų saugos ir sveikatos apsaugos reikalavimų pažeidimų prevencijos sityje, respondentai išskyrė dvi problemų grupes, t. y. per maža informacijos apie įvykusius

nelaimingus atsitikimus sklaidą ir per mažą darbdavių kontrolę. Minėta UAB „SDG“ specialistė nurodo: *„Reikėtų stiprinti darbdavių kontrolę, kad darbdaviai būtų suinteresuoti užtikrinti saugų darbą. Taip pat reikalinga plačiai skleisti informaciją apie įvykusius nelaimingus atsitikimus. Tokia informacija priverstų kiekvieną dirbantįjį labiau pagalvoti apie savo ir kitų saugumą darbo metu“.*

Šie specialistų atsakymai parodo, kad šiuo metu Lietuvoje vykdoma prevencija nėra ideali. Specialistai, remdamiesi savo patirtimi, nurodo sritis, į kurias reikėtų atsižvelgti, siekiant sumažinti nelaimingų atsitikimų darbe skaičių.

Respondentų teiraujantis apie represinių priemonių veiksmingumą, jų nuomonės išsiskyrė. Mažesnė respondentų dalis nurodė, kad represinės priemonės yra veiksmingos. Respondentė teigia: *„Represinės priemonės duoda teigiamų rezultatų. Kiekvienas bijo ir nenori būti nubaustas. Jeigu tokios priemonės nebūtų taikomos, retas kuris darbdavys laikytųsi darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų“.* Tačiau didesnė respondentų dalis nurodė, kad represinės priemonės siekiamų ilgalaikių rezultatų neduoda. Darbdaviai pripranta prie jiems taikomų baudų ir apribojimų bei toliau organizuoja darbą nekreipdami didelio dėmesio į darbuotojų saugą, rūpindamiesi tik kuo didesniu ir greitesniu pelnu.

Nors respondentų nuomonė šiuo klausimu ir išsiskyrė, tačiau didesnė respondentų dalis nurodė, kad siekiant ilgalaikių teigiamų rezultatų reikia rinktis ne griežtas represines, o kitokias prevencijos priemones.

Paprašius respondentų įvardinti, kas, jų nuomone, leistų sumažinti nelaimingų atsitikimų darbe skaičių specialistai buvo vieningi ir nurodė, kad, siekiant geresnių rezultatų šioje srityje, reikia prevenciją organizuoti dvejomis kryptimis. Pirma, svarbiausia yra ugdyti bendrą saugos kultūrą, antra, reikia didesnį dėmesį skirti darbdaviams, griežtinti atestavimo sąlygas, stiprinti įrenginių kontrolę ir kt. Vienas iš respondentų teigia: *„Svarbiausia yra bendra saugos kultūra. Būtina diegti individualias ir grupines vertybes, keisti įsisenėjusį požiūrį, netinkamus įsitikinimus. Kai šiuo metu vyraujantis mąstymas pasikeis, tada pasieksime geresnių rezultatų“.*

Apibendrinant galima teigti, kad norint sumažinti nelaimingų atsitikimų darbe skaičių, pirmiausia reikia dirbti, siekiant pakeisti dirbančiųjų mąstymą, nes dauguma problemų kyla iš to.

Apklausti specialistai turi didelę darbo patirtį šioje srityje, todėl jų nuomonės yra vertingos ir į jas reikėtų atsižvelgti siekiant pagerinti situaciją, esančią nelaimingų atsitikimų prevencijos srityje.

2.3. Priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimų Lietuvoje būklės tyrimo rezultatų analizė

Apklausiant priešgaisrinės saugos specialistus apie pagrindines priežastis, įtakojančias bendrųjų gaisrinės saugos taisyklių pažeidimus, kurie perauga į BK numatytus neatsargius nusikaltimus, jų nuomonė buvo vieninga. Pagrindinėmis priežastimis respondentai nurodė gyventojų aplaidumą, elementarių gaisrinės saugos taisyklių nesilaikymą ir jų nežinojimą, neatsakingą elgesį, žalingus įpročius (alkoholio vartojimas, rūkymas lovoje), atsakomybės stoką, sunkią materialinę situaciją. Varėnos priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos Valstybinės priešgaisrinės priežiūros skyriaus viršininkas Vaidas Petkevičius teigia *„<...> kad pagrindinės priežastys, dėl kurių gaisrinės saugos pažeidimai perauga į neatsargius nusikaltimus yra žmonių abejingumas ir skurdas. Nuomonė pagrįsta praktiniais pavyzdžiais – su minėtomis situacijomis susiduriame gaisrų tyrimo metu. Pvz.: savo sodyboje uždegusi žolę moteris pakilus vėjui liepsnos nesuvaldė, bet ugniagesių nekvietė. Dėl jos abejingumo sudegė 5 hektarai kito asmens pievos ir ūkinis pastatas. Kitu atveju, pastovios gyvenamosios vietos neturintis asmuo įsikūrė negyvenamos sodybos daržinėje ir dėl neatsargaus rūkymo ją sudegino.“*

Respondentų atsakymai į šį klausimą atspindi aukščiau išnagrinėtą gaisrų Lietuvoje statistiką ir dar kartą patvirtina, kad pagrindinės gaisrų, juose žūstančių ir sužeidžiamų asmenų skaičių įtakojančios priežastys yra žmonių abejingumas, prasta finansinė situacija ir asocialus gyvenimo būdas.

Respondentai, paklausti apie Lietuvoje vykdomos gaisrinės saugos taisyklių pažeidimų prevencijos veiksmingumą, nurodė, kad prevencija yra ganėtinai veiksminga. Jie teigia, kad gaisrų prevencijos veiksmingumas vertinamas pagal gaisrų, juose žuvusių ir sužeistų asmenų skaičių, kadangi, pasak specialistų, šis skaičius mažėja, jie nurodo, kad prevencija yra veiksminga. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad keletas respondentų mano, jog veiksmingumo trūksta tam tikrose asmenų grupėse. Alytaus apskrities Priešgaisrinės gelbėjimo valdybos Valstybinės priešgaisrinės priežiūros inspektorė Aldona Valiukevičienė atkreipė dėmesį, kad *„prevencija, vykdoma suaugusių gyventojų, ypač turinčių žalingų įpročių, tarpe, nėra veiksminga, kadangi pakeisti įsisenėjusius įpročius (rūkymas lovoje) misija*

neįmanoma“. Varėnos Priešgaisrinės gelbėjimo valdybos Valstybinės priešgaisrinės priežiūros inspektorė Rasa Česnulienė mano, kad gaisrinės saugos taisyklių prevencijos veiksmingumas per mažas ir todėl, kad *„gyventojams trūksta informacijos apie saugų elgesį, kai kurie paprasti gaisrinės saugos reikalavimai neretai jiems yra nežinomi <...>.“*.

Kaip matyti iš respondentų atsakymų bei anksčiau išanalizuotos gaisrų statistikos, prevencija vykdoma gana veiksmingai, nes gaisrų, žuvusių ir sužeistų žmonių skaičius mažėja. Atkreipus dėmesį į šios srities specialistų pastebėjimus apie sritis, kuriose prevencija nėra tokia veiksminga ir padarius tinkamas išvadas, būtų galima pasiekti dar geresnių rezultatų.

Kalbant apie prevencijos nuoseklumą ir subjektus, į kuriuos nukreipta dabar vykdoma gaisrų prevencija, specialistai teigia, kad prevencija vykdoma nuosekliai ir yra nukreipta tinkama linkme. Didžiausias dėmesys skiriamas vaikams, kaimo gyventojams, socialinės rizikos šeimoms. Šioms asmenų grupėms didžiausias dėmesys skiriamas todėl, kad, kaip pažymi specialistai, šių grupių asmenys dažniausiai tampa gaisrų aukomis arba jų sukėlėjais. A. Valiukevičienė teigia, kad *„prevencija vykdoma vaikų ir jaunimo tarpe yra veiksminga ir vykdoma nuosekliai, tačiau vyresnio amžiaus gyventojų tarpe ji nėra efektyvi, kadangi suaugę žmonės nelinkę keistis“*. AB „Snaigė“ saugos skyriaus vadovas Alvydas Rakštys šioje srityje mato problemą: *„<...> deja prevencinės kampanijos atsiranda „po kažko skausmingo“. Nuoseklumo čia nėra, bet prevencija, kaip tokia, yra.“*.

Respondentai, paprašyti įvardinti problemas, esančias gaisrinės saugos taisyklių pažeidimų prevencijos srityje, išsiskyrė į tris dalis. Pirmieji mano, kad reikėtų didinti visuomenės susidomėjimą gaisrine sauga, pasitelkiant žiniasklaidos priemones. Druskininkų priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos Valstybinės priešgaisrinės priežiūros poskyrio viršininkas Rimas Rūkštelis pažymi, jog *„norėtųsi, kad būtų transliuojami prevenciniai klipai per televiziją ir internetą (kaip pavyzdys galėtų būti klipai apie greičio mėgėjus). Toliau norėtųsi, kad būtų skiriama lėšų sutvarkyti šildymo, elektros įrenginius daugiavaikėms arba turinčioms mažamečių vaikų šeimoms, kurios yra socialiai remtinos.“* Kita dalis respondentų pagrindine problema įvardija žmonių mentalitetą. R. Česnulienė atkreipia dėmesį į tai, kad *„<...> vykdomų prevencinių akcijų metu susiduriame su tokiais gyventojais, kuriems pareigūnų pateikiama informacija neįdomi (vartojantys alkoholį ar kitas psichiką veikiančias medžiagas). Minėti asmenys sunkiai pakeičia savo gyvenimo būdą ir įpročius nepriklausomai nuo to, ar jie yra mokomi*

elgtis saugiai, ar ne, todėl ir žuvusiojo gaisre portretas kasmet nesikeičia (socialinės rizikos, bedarbis, neblaivus asmuo) <...>“. Mažiausia dalis respondentų (du) gaisrinės saugos taisyklių pažeidimų prevencijoje problemų neįžvelgia.

Apibendrinant išskirtas problemas galima teigti, kad visos išskirtos problemos kyla iš pačių žmonių mąstymo, sąmoningumo, todėl valstybė turėtų daugiau priemonių nukreipti į visuomenės narių sąmoningumo formavimą, siekiant ilgalaikių rezultatų. Kitu atveju situacija keisis nežymiai.

Pasiteiravus respondentų apie jų nuomonę, ar valstybės taikomos represinės priemonės duoda teigiamų rezultatų, didžioji dalis mano, kad ne. Kaip teigia V. Petkevičius, *„<...> represinės priemonės taikomos tais atvejais, kai pažeidimas ar nusikaltimas jau padarytas, turtas sunaikintas ar sugadintas. Yra tikimybė, kad nubaustas asmuo nesielgs analogiškai, žinodamas tokio elgesio pasekmes, tačiau bendram gaisrinės saugos taisyklių pažeidimų, kurie perauga į neatsargius nusikaltimus, skaičiui didelės įtakos tai neturės.“* Kiti teigia, kad griežtos represinės priemonės privatiems asmenims didelio poveikio neturi, tačiau kalbant apie juridinius asmenis situacija yra kitokia. R. Rūkštelis pažymi: *„<...> jau jaučiamas įmonių nenoras investuoti į gaisrinę saugą, nes tai finansiškai neapsimoka. Šiuo metu įmonei labiau apsimoka sumokėti administracinę baudą nei atlikti ugnies gesintuvų, gaisrinės signalizacijos priežiūrą, įžeminimų matavimus, patikrinti elektros instaliaciją ir t.t. Vykdant projektavimo darbus stengiamasi įvairiais būdais mažinti gaisrinių sistemų įrengimą.“*.

Kaip matyti iš specialistų pateiktų atsakymų, griežtos represinės priemonės, taikomos privatiems asmenims, neduoda arba duoda tik trumpalaikį poveikį gaisrinės saugos taisyklių pažeidimų, kurie perauga į BK numatytus neatsargius nusikaltimus, mažėjimui. Specialistų teigimu juridinių asmenų situacija yra visai kitokia, jiems taikomos represinės priemonės gali būti veiksmingos.

Respondentai, paklausti apie tai, kokios prevencijos priemonės, jų nuomone, padėtų ženkliai sumažinti gaisrų, juose žuvusių ir sužeistų asmenų skaičių, pagrinde nurodė tokias pačias prevencijos priemones. Respondentai pažymėjo, kad siekiant geresnių rezultatų šioje srityje reikėtų ugdyti žmonių sąmoningumą ir atsakomybės jausmą, daugiau aktualios informacijos pateikti per visuomenės informavimo priemones, valstybė turėti skirti didesnį finansavimą, kuriuo remiantis būtų galima pasitelkti didesnius žmogiškuosius išteklius bei organizuoti daugiau prevencinių programų. R. Rūkštelis pažymi: *„Pirmiausia didinti prevencinių klipų transliavimą. Prieš apdraudžiant pastatus*

įvertinti jų atitiktį gaisrinės saugos reikalavimams. Skirti lėšų prevencinių priemonių įgyvendinimui (remontuoti šildymo ir elektros įrenginius, įrengti autonominius dūmų detektorius šeimoms, turinčioms mažamečių vaikų), Pradėti tikrinti gyvenamąjį būstą, kad gyventojai privalėtų įsirengti autonominius dūmų detektorius. Griežtinti projektavimo taisykles bei aukštinti statybos produktų, naudojamų gyvenamajame bei visuomeniniame sektoriuje, degumo klases.“.

Apibendrinant galima teigti, jog siekiant geresnių rezultatų gaisrų prevencijos srityje, būtų ypač naudinga atsižvelgti į asmenų, savo kasdieniame darbe susiduriančių su gaisrų tyrimu, pastebėjimus. Jų įžvalgos būtų naudingos, nes yra paremtos daugiamete praktine patirtimi, kasdien susidurdami su gaisrais, jie glaudžiai bendrauja su nukentėjusiaisiais, gaisrų kaltininkais ir kitais suinteresuotais asmenimis, todėl gali tiksliau identifikuoti esamas problemas ir potencialiai veiksmingas priemones.

3. Tyrimo apibendrinimas

Atlikus specialistų interviu tyrimą buvo pasiektas aukščiau užsibrėžtas tyrimo tikslas – identifikuotos pagrindinės nusikalstamų veikų, padaromų dėl neatsargumo, priežastys, įvertintos taikomos prevencijos priemonės, atskleistos praktikoje egzistuojančios problemos ir pasiūlyti galimi sprendimo būdai. Specialistai dauguma pateiktų klausimų pasisakė pakankamai vieningai. Tai rodo, kad jų įžvalgos yra objektyvios, racionalios, pagrįstos ilgalaike darbo patirtimi. Kadangi visi apklaustieji yra kompetentingi tiriamais klausimais, o jų nuomonės beveik visais atvejais sutapo, galima teigti, jog tyrimo duomenys yra reprezentatyvūs, nepaisant mažo respondentų skaičiaus. Išanalizavus interviu duomenis galima daryti tokius apibendrinimus:

- Pagrindinės priežastys, įtakojančios neatsargius nusikaltimus, yra asmenų sąmoningumas, jų vidinė kultūra ir savybės. Kalbant apie nusikaltimus kelių transporto eismo saugumui ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių reikalavimų pažeidimus, tai pasireiškia nepakankamu eismo dalyvių sąmoningumu, vairavimo kultūros stoka, nesugebėjimu pasirinkti saugaus važiavimo greičio ir saugos priemonių nenaudojimu. Priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimų atveju, tokios priežastys yra gyventojų aplaidumas, elementarių gaisrinės saugos taisyklių ignoravimas

ir jų nežinojimą, neatsakingas elgesys, socialinių įgūdžių stoka ir sunki materialinė padėtis. Darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimų srityje pagrindinės priežastys yra vyraujantis neteisingas dirbančiųjų mąstymas, požiūris į darbų saugą, abejingumas, nekompetencija.

- Tiek kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimų, tiek priešgaisrinės saugos taisyklių pažeidimų prevencija, vykdoma šiuo metu, yra pakankamai veiksminga, nuosekli, teigiamai įtakoja eismo saugumo bei gaisrų būklę Lietuvoje. Kalbant apie darbų saugą, specialistai pažymėjo, kad šioje srityje pasigendama veiksmingumo ir nuoseklumo.

- Pagrindinės problemos kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimų prevencijos srityje yra neteisingas asmenų ugdymas, kuris vėliau įtakoja žemą vairavimo kultūros lygį, nepakankamą eismo dalyvių sąmoningumą, nepakankamas finansavimas, skiriamas kelių infrastruktūros gerinimui.

- Priešgaisrinės saugos taisyklių pažeidimų prevencijos srityje pagrindinės problemos yra menkas visuomenės susidomėjimas gaisrine sauga, žmonių nenoras keisti savo žalingus, ydingus įpročius ir gyvenimo būdą.

- Pagrindinės darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimų prevencijos problemos yra nepakankama informacijos apie įvykusius nelaimingus atsitikimus sklaida ir per maža darbdavių kontrolė.

- Valstybės taikomos represinės priemonės, siekiant sumažinti neatsargių nusikaltimų skaičių, ilguoju laikotarpiu teigiamų rezultatų neduoda, neužtikrina teigiamo poveikio visuomenės narių sąmoningumui ir mentalitetui. Vienintelė sritis, kurioje griežtomis represinėmis priemonėmis galima pasiekti teigiamų rezultatų, yra verslo subjektų priešgaisrinės saugos reikalavimų laikymasis.

- Kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimų bei tokių pažeidimų pasėkoje žuvusių ir sužeistų asmenų skaičių leistų sumažinti aktyvesnis asmenų švietimas ir auklėjimas saugaus eismo srityje, kelių infrastruktūros gerinimas ir modernizavimas, bausmių neišvengiamumo sistemos tobulinimas.

- Pagrindinės priemonės, kuriomis būtų galima pasiekti geresnių rezultatų priešgaisrinės saugos srityje, yra aktyvesnis asmenų sąmoningumo ir atsakomybės jausmo ugdymas, pasitelkiant visuomenės informavimo priemones, didesnių valstybės finansinių išteklių skyrimas didinant žmogiškuosius išteklius ir organizuojant aktyvesnes prevencines programas.

- Nelaimingų atsitikimų darbe skaičių leistų sumažinti bendros saugos kultūros ugdymas ir didesnė visapusiška darbdavių kontrolė.

Pagal padarytas išvadas matome, kad tyrimo tikslas pasiektas. Įvertinta neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje būklė, identifikuotos pagrindinės nusikalstamų veikų, padaromų dėl neatsargumo, priežastys, įvertintos taikomos prevencijos priemonės, atskleistos praktikoje egzistuojančios problemos ir pasiūlyti galimi sprendimo būdai. Galima teigti, jog statistinių duomenų ir juos įtakojančių veiksnių analizės metu išryškėję tendencijos buvo patvirtintos specialistų interviu tyrimo metu.

IŠVADOS

1. Neatsargumas Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje suprantamas kaip viena iš kaltės formų. Neatsargi kaltė, atsižvelgiant į jos sampratą, yra mažiau pavojinga kaltės forma negu tyčinė kaltė. Neatsargumas gali pasireikšti nusikalstamu nerūpestingumu arba nusikalstamu pasitikėjimu. Svarbu pažymėti, kad taip neatsargumas buvo apibrėžiamas ir anksčiau galiojusiame 1961 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamajame kodekse.

2. Tokios nusikalstamos veikos yra įtakojamos neatsakingo asmenų požiūrio, nedrausmingumo, neatidumo, netinkamo požiūrio į atsargumo saugumo taisykles. Nagrinėjant nusikaltimus, padaromus dėl neatsargumo, yra būtina atskleisti asmens intelektualinį ir valinį santykius su daroma nusikalstama veika. Asmenys, veikdami neatsargiai, numato tik menką neigiamų savo veikos padarinių kilimo galimybę arba visai jos nenumato, nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turi ir gali tai numatyti.

3. Lyginant tyčines nusikalstamas veikas žmogaus gyvybei, sveikatai ir turtui su tapačiomis veikomis, padaromomis dėl neatsargumo, matyti, kad nors neatsargūs nusikaltimai yra mažiau pavojingi negu tyčiniai nusikaltimai, tačiau jų padariniai dažnai būna labai sunkūs, tokių veikų pasėkoje sužalojama, žūsta daug daugiau žmonių, sunaikinama daug daugiau turto negu dėl tyčinių veikų.

4. Tiek bendrosios, tiek kontinentinės teisės tradicijas turinčiose valstybėse neatsargi kaltė savo turiniu suprantama vienodai. Išskiriamas nusikalstamas lengvabūdiškumas ir nusikalstamas nerūpestingumas sutampa su Lietuvos baudžiamojoje teisėje vartojamomis neatsargumo rūšimis.

5. Dažniausiai pasitaikantys nusikaltimai, padaromi dėl neatsargumo, yra kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimai, darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimai ir priešgaisrinės apsaugos reikalavimų pažeidimai, dėl kurių kyla sunkūs padariniai, sužeidžiami ar žūsta žmonės, sunaikinamas didelės vertės turtas. Pagal Lietuvos Respublikos įstatymus visos šios veikos gali užtraukti tiek administracinę, tiek baudžiamąją atsakomybę. Šios atsakomybės rūšys yra atribojamos pagal kilusių padarinių rūšį ir dydį, o kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimų atveju dar ir

pagal kaltininko apsvaigimą nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų.

6. Kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimai iš kitų nusikalstamų veikų išsiskiria dviem aspektais: pirma, šios nusikalstamos veikos subjektas turi specialiuosius požymius, yra baigęs vairavimo kursus ir išlaikęs teorijos bei įgūdžių ir elgsenos patikrinimo egzaminus, todėl preziumuojama, kad išmano kelių eismo taisykles ir žino, kaip saugiai elgtis, dalyvaujant eisme, antra, dalyvaudamas eisme valdo padidinto pavojaus šaltinį. Tarp šių dviejų aspektų įsiterpus žmogiškajam faktoriui – subjektui esant nepakankamai atidžiam, rūpestingam, sąmoningam – kyla pavojus eismo saugumui.

7. Darbų saugos ir sveikatos reikalavimų darbe pažeidimai, kaip nusikalstama veika, sukelianti BK numatytus padarinius ir užtraukianti baudžiamąją atsakomybę, išsiskiria tuo, kad darbdaviui, kaip specialiajam šios nusikalstamos veikos subjektui, visuomenėje yra keliami ypatingi rūpestingumo ir atsakingumo reikalavimai. Šios nusialkstamos veikos padarinių išvengti galima nesudėtingomis priemonėmis, tereikia, kad tiek darbdavys, tiek darbuotojas savo pareigas atliktų tinkamai.

8. Priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimas, kaip nusikalstama veika, sukelianti BK numatytus padarinius ir užtraukianti baudžiamąją atsakomybę, yra ypatinga tuo, kad gaisrinės saugos reikalavimų laikymasis yra savaime suprantamas dalykas, tačiau asmenys tam neskiria reikalingo dėmesio, į gaisrinę saugą žiūri aplaidžiai.

9. Apžvelgus neatsargių nusikaltimų statistinius duomenis matyti, kad nagrinėtu 2000-2015 metų laikotarpiu nusikaltimų, padaromų dėl neatsargumo, juose žuvusių ir sužeistų asmenų skaičius mažėja. Nors atrodytų, kad situacija yra gera, tačiau šiuos duomenis lyginat Europos Sąjungos mastu matyti, kad Lietuvoje situacija yra viena iš prastesnių.

10. Kaip ir daugelio socialinių problemų priežastys, pagrindinės priežastys, dėl kurių kyla neatsargūs nusikaltimai yra susijusios su žmonių mentalitetu ir socialine kultūra. Taip pat didelę reikšmę turi gyventojų ekonominė padėtis bei socialinės rizikos veiksniai. Skaudžiausius padarinius sukelia alkoholio vartojimo sąlygoti neatsargūs nusikaltimai, nepriklausomai nuo jų rūšies.

11. Tiek tarptautinė bendruomenė, tiek valstybė prie neatsargumo nusikalstamumo problemos sprendimo prisideda kurdamos prevencines programas, strategijas, kurių sėkmingas įgyvendinimas sąlygoja šių nusikaltimų skaičiaus mažėjimą.

12. Pati paprasčiausia priemonė, kurios pagalba valstybė siekia sumažinti neatsargių nusikaltimų skaičių, yra represinės priemonės (baudų didinimas, transporto priemonių konfiskavimas, tam tikrų teisių suvaržymas ir t.t.). Tačiau jų realus poveikis yra abejotinas. Vertinant statistinius duomenis, specialistų nuomonę matyti, jog represinių priemonių taikymas, siekiant sumažinti neatsargių nusikaltimų skaičių, neduoda teigiamų rezultatų arba duoda tik trumpalaikius teigiamus rezultatus. Svarbiau yra ne baudos dydis, o jos neišvengiamumas.

PASIŪLYMAI

1. Siekiant lengviau stebėti neatsargumo nusikalstamumo pokyčius Lietuvos statistikos departamento oficialios statistikos portale pateikiant bendrojo registruoto nusikalstamumo statistiką išskirti neatsargius nusikaltimus skyriumi.

2. Siūloma Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos, remiantis Lietuvos automobilių kelių direkcijos prie susisiekimo ministerijos pavyzdžiu, didinti visuomenės sąmoningumą priešgaisrinės saugos srityje, nuolatos kuriant ir visuomenės informavimo priemonėmis transliuojant prevencinio pobūdžio vaizdo ir garso klipus.

3. Siūloma į pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas įtraukti privalomą „Saugaus eismo“ ugdymo dalyką.

4. Siūloma Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos reguliariai tikrinti gyvenamųjų patalpų atitiktį priešgaisrinę saugą reglamentuojantiems teisės aktams.

LITERATŪRA

Monografijos

1. Abramavičius A. *et al*. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai).* Vilnius: VĮ Registrų centras. 2009.

2. Abramavičius A. *et al*. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213-330 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras. 2010.

3. Abramavičius, A.; Mikelėnas, V. *Autotransporto priemonių valdytojų teisinė atsakomybė*. Vilnius: Registrų centras, 2010.

4. Abramochkin, V. *Rassledovanie dorozhno-transportnyk prestuplenij* [Investigation of Infringements of Road Traffic Rules]. Moskva: Shhit-M, 2010.

5. Babachinaitė, G., *et. al. Kriminologija: vadovėlis.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.

6. Bluvšteinas, J. (ats. red.), *et. al. Kriminologija*. Vilnius: Pradai, 1994 m.

7. Boklander, M. *Principles of German Criminla Law.* Oregon: Oxford and Portland. 2009.

8. Borzenkov, G. *Kvalifikacija prestuplenij protiv zhizni i zdorovja* [Qualification of Crimes Against Life and Health]. Moskva: Zercavo-M, 2006.

9. Borzenkov, G. *Kvalifikacija prestuplenij protiv zhizni i zdorovja* [Qualification of Crimes Against Life and Health]. Moskva: Zercavo-M, 2005.

10. Borzenkov, G. *Prestuplenija protiv zhizni i zdorovja: zakon i pravoprimenitelnaja praktika* [Crimes Against Life and Health: Law and Practice]. Moskva: Zercalo-M, 2009.

11. Cooper, S.; Orme, M. *Road traffic law.* Oxford ; New York (N.Y.): Oxford University Press, 2006.

12. *Crime and Control in Comparative Perspectives* [interaktyvus]. Berlin: Walter de Gruyter, 2012 [žiūrėta 2015-08-26] < http://site.ebrary.com/lib/mrulibrary/reader.action?docID=10598262>.

13. Demidova, T. *Vzaimodejstvie sledovatelja s sotrudnikami ekspertno-kriminalisticheskikh podrazdelehij pri rassledovanii dorozhno-transportnykh prestuplenij* [Interaction

Between Investigators and Forensic Experts in Vehicle Accidents Investigating Process]. Moskva: Jurlitinform, 2010.

14. Daurova, T. *Ugolovnaja otvetstvennost za legkie telesnye povrezhdenija* [Criminal Liability for Inconsiderable Bodily Injury]. Saratov : Izdatelstvo Saratovskogo universiteta, 1980.

15. *Elektosauga ir priešgaisrinė sauga*. Vilnius: Valstybinė darbo inspekcija, 1999.

16. Fletcher, G. *Basic Concepts of Criminal Law* [interaktyvus]. Oxford: Oxford University Press, 1998 [žiūrėta 2015-11-02] < http://site.ebrary.com/lib/mrulibrary/reader.action?docID=10142357>.

17. Girdenis, T., Gutauskas, A., Kujalis, P. *Baudžiamoji teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.

18. Hickman, L., Longman, C., *Business Interviewing*. Wokingham, 1994.

19. Kichigina, E. *Otvetstvennost za narushenie bezopasnosti dvizhenija gorodskogo transporta* [Liability for Infirngements of Public Transport]. Moskva: Juridicheskaja literatura, 1966.

20. Klimka, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai*. Vilnius: Mintis, 1964.

21. Kraujalis, S,. *et al. Gaisravietės apžiūra ir techninės gaisrų ekspertizės skyrimas*. Vilnius: Lietuvos teismo ekspertizės institutas, 1994.

22. Kremenov, I. *Ugolovnaja otvetstvennost za transportnye prestuplenija* [Criminal Liability for the Crimes of Transport]. Tashkent: TVSH MVD SSSR, 1990.

23. Kurinov, B. *Avtotransportnye prestuplenija*: (kvalifikacija i otvetstvennost) [Vehicle Crime: (Qualification and liability)]. Moskva: Juridicheskaja literatura, 1970.

24. Kuznecova, N. F. *Problemy kriminologicheskoj determinacini*. Moskva, 1984.

25. Lobanov, V. *Ugolovno-pravovaja i kriminologicheskaja kharakteristika bytovykh prestuplenij* [Criminological and Criminal Law Characteristic of Domestic Crimes]. Minsk: MVSH MVD SSSR, 1982.

26. Matkevičius, E.; Radzevičius, L. *Žmonių sauga : laboratorinių darbų metodikos nurodymai*. Vilnius: Technika, 2007.

27. Naktinienė, G. (vyr. red.) *Lietuvių kalbos žodynas: elektroninis variantas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008.

28. Nocius, J. *Nusikaltimai žmogui*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.

29. Ovchinskij, S. *Prestupnoe nasilie; Prestupnost v gorodakh: [kriminologicheskue trudy]*[Criminal Violence; Urban Crime (Criminological Works)]. Moskva: Infra-M, 2007.

30. Pavilonis, V., *et. al. Baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas. 2001.

31. Pėstininkas, A. *Nusikaltimai asmeniui*. Vilnius: Mintis, 1984.

32. Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2009.

33. Pradel, J. *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas. 2001.

34. Rivers R. W. *Traffic crash investigator's manual*. Springfield (Ill.): Charles C Thomas, 2011.

35. Robinson, P.; Garvey, S.; Ferzan, K. *Criminal Law Conversations* [interaktyvus]. New York: Oxford University Press, 2009 [žiūrėta 2015-11-02] <http://site.ebrary.com/lib/mrulibrary/reader.action?docID=10476938>.

36. Radaev, V; Fedjaeva, N. *Metodika rassledovanija prestuplenij, sovershennykh s icspolzovaniem avtotrancsportnykh sredstv* [Investigation Methods of Motor Vehicle Crimes]. Volgograd: Volgogradskaja akademija, 2000.

37. Skljarov, E. *Vina i motivy prestupnogo povedenija* [Guilt and Motives of Criminal Behavior]. Sankt-Peterburg: Juridicheskij centr Press, 2004.

38. Smith, J. C., Hogan, B., *Criminal Law*, London: Butrerworth, 6th ed., 1988.

39. Suurmond, G. *Enforcing Fire Safety in the Catering Industry: An Economic Analysis* [interaktyvus]. Amsterdam: Leiden University Press, 2008 [žiūrėta 2015-10-25] <http://site.ebrary.com/lib/mrulibrary/reader.action?docID=10346678>.

40. Sakharova, E. *Rassledovanie prichinenija vreda zdorovju* [Research of Damage to Health]. Moskva: Jurlitinform, 2007.

41. Tidikis, R. *Socialinių mokslinių tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas. 2003.

42. *Tjazhkie i osobotjazhkie prestuplenija: kvalifikacija i passledovanie* [Serious and Very Serious Crimes: Qualification ant Investigation]. Moskva: Spark, 2001.

43. *Vairuotojų teisinė atsakomybė*. Vilnius: S. Vasiljevo gamybinė-prekybinė firma, 2001.

44. Wessels, J. *Baudžiamoji teisė. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas. 2003.

45. Ovchinskij, S. *Prestupnoe nasilie; Prestupnost v gorodakh: [kriminologicheskue trudy]*[Criminal Violence; Urban Crime (Criminological Works)]. Moskva: Infra-M, 2007.

Moksliniai straipsniai ir mokslo darbai

1. Aliukonienė, R. *Severe Health Impairment: Theoretical and Practical Problems of Qualification.* Summary of Doctoral Dissertation. Social sciences (law). Vilnius: VU, 2007.

2. Aliukonienė, R; Milinis, A. Kitų žmonių gyvybei pavojingas būdas kaip nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojamasis požymis. *Teisė* [interaktyvus]. 2006, 59, 18-27 [žiūrėta 2015-10-25] <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154881094/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.

3. Bėčienė, V. *Baudžiamoji atsakomybė už kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimus*. Magistro darbas [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008 [žiūrėta 2015-11-11] <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2008~D_20090128_113019-54539/DS.005.0.01.ETD>.

4. Bikelis, S. Baudžiamoji atsakomybė už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia – kelias link nuoseklesnės ir pagrįstesnės baudžiamosios politikos?. *Socialinių mokslų studijos.* 2009, 4(4), 107–120.

5. Bikelis, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje.* Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas, 2007

6. Binavince, E. Theory of Negligent Offenses in the Anglo-American CriminalLaw. *Philippine Law Journal* [interaktyvus]. 38, 428-476 [žiūrėta 2015-11-11] <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/philplj38&start_page=428&id=430>.

7. Brown, D. Criminal Law Reform and the Persistence of Strict Liability. *Duke Law Journal* [interaktyvus]. 62, Issue 2 (November 2012), 285-338 [žiūrėta 2015-11-11] <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/duklr62&start_page=285&id=295>.

8. Dainauskas, S., Bražukienė, I., Lietuvos automobilių kelių avaringumo analizė. *Geografija.* Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, 2013 (Nr. 49), 82-92.

9. Fletcher, G. The Theory Of Criminal Negligence: A Comparative Analysis. *University of Pennsylvania Law Review*. 1971, 19, 401-438.

10. Galinytė, J., Rudzkis, T. Šiuolaikinio nusikalstamumo sampratos problema. *Jurisprudencija.* 2005, 70(62): 134-140.

11. Gordon, C. Interpreting Begay after Sykes: Why Reckless Offenses Should Be Eligible to Qualifyas Violent Felonies under the ACCA's Residual Clause. *Duke Law Journal* [interaktyvus]. 63, Issue 4 (January 2014), 955-998 [žiūrėta 2015-11-11] <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/duklr63&start_page=955&id=973>.

12. Jakimavičius, A. *Kriminalistinė eismo įvykių profilaktika.* Magistro darbas [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009 [žiūrėta 2015-11-11] <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20090217_110156-87385/DS.005.0.02.ETD>.

13. Juozapavičienė, O. *Nelaimingi atsitikimai darbe: teorija, praktika, problemos*. Magistro darbas [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2006 [žiūrėta 2015-11-11] <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2006~D_20081203_194154-93513/DS.005.1.01.ETD>.

14. Laskevičiūtė, J. *Kaltės samprata baudžiamojoje teisėje*. Magistro darbas [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008 [žiūrėta 2015-11-12] <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20090122_134041-98748/DS.005.0.02.ETD>.

15. Liaudanskienė, R. Evaluation of construction process safety solutions using the TOPSIS method. *Inžinerinė ekonomika.* 2009, 4(64), 32-40.

16. Middendorff, W. Criminology of Traffic Offenses. *Federal Probation.* 27, Issue 3 (September 1963), 36-42 [žiūrėta 2015-11-11] <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/fedpro27&start_page=36&id=200>.

17. Mikučionytė, D. *Nusikaltimai žmogaus gyvybei ir kaltininko asmenybė (kriminologiniai aspektai)*. Magistro darbas [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009 [žiūrėta 2015-11-12] <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1928173/datastreams/MAIN/content>.

18. Milinis, A. Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje. *Teisė* [interaktyvus]. 2006, 59, 57-71 [žiūrėta 2015-10-25]

<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367155621986/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.

19. Milinis, A; Baranskaitė A; Abramavičius A. Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste. *Jurisprudencija*, 2011, 18(3), 1123–1143.

20. Moriarty, D. Dumb and Dumber: Reckless Encouragement to Reckless Wrong doers. *Southern Illinois University Law Journal* [interaktyvus]. 34, Issue 3 (Spring 2010), 647-702 [žiūrėta 2015-11-11] <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/siulj34&start_page=647&id=661>.

21. Narbutaitė, I. *Eismo įvykių tyrimo metodika ir tobulinimo perspektyvos*. Magistro darbas [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009 [žiūrėta 2015-11-12] <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20141223_173936-12122/DS.005.0.01.ETD>.

22. Nevera, A. Gaisrinės saugos taisyklių pažeidimas. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. [T.] XX, Rėv - Sal., 744 .

23. Piesliakas, V. Kaltės turinio nustatymo problemos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Socialinių mokslų studijos* [interaktyvus]. 2009, 4, 7-24 [žiūrėta 2015-10-02] <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367169242905/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.

24. Radzevičius, E. Pagrindiniai įvykio vietos apžiūros trūkumai tiriant nusikalstamus darbų saugos taisyklių reikalavimų pažeidimus. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė.* 2007, 157-162.

25. Radzevičius, E. *Specialių žinių panaudojimas tiriant nusikalstamus darbų saugos taisyklių reikalavimų pažeidimus: teorija ir praktika Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius, 2006.

26. Radzevičius, E. *Specialių žinių panaudojimas tiriant nusikalstamus darbų saugos taisyklių reikalavimų pažeidimus: teorija ir praktika Lietuvoje*. Daktaro disertacijos santrauka. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius, 2006.

27. Radzevičius, E. Specialių žinių taikymas tiriant nusikalstamus darbų saugos taisyklių pažeidimus. *Jurisprudencija.* 2003, 43(35), 127-136.

28. Radzevičius, E. Specialių žinių taikymo problemos tiriant nusikalstamų darbų saugos pažeidimų įvykius Lietuvoje. *Jurisprudencija.* 2005, 66(58), 130-139.

29. Radzevičius, E.; Radzevičius, L. Apsaugos nuo elektros sukeliamų pavojingų ir kenksmingų veiksnių teisinis ir norminis reguliavimas Lietuvoje. *Elektros saugos taisyklių raida ir jų taikymo problemos.* 2006, 16-20.

30. Radzevičius, E.; Radzevičius, L. Elektros sukeliamų pavojingų ir kenksmingų veiksnių teisinio reguliavimo sąvoka ir poreikis. *Elektros saugos taisyklių raida ir jų taikymo problemos.* 2006, 46-49.

31. Radzevičius, L. Nelaimingo atsitikimo įvykio vietos apžiūros ypatumai prieš skiriant darbų saugos techninę ekspertizę. *Jurisprudencija.* 1999, 11(13), 37-42.

32. Riaubaitė, E. Tyčinės ir neatsargios kaltės atribojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Jurisprudencija.* 2008, Nr. 11(113), 91-99.

33. Stankuvienė, A., *Nelaimingų atsitikimų rizikos valdymas ir optimizavimas statyboje*. Daktaro disertacija. Vilnius: VGTU leidykla „Technika“. 2008.

34. Šukytė, J. Neatsargios kaltės numatymo nusikalstamų veikų sudėtyse problemos. *Socialinių mokslų studijos.* 2013, 5(2), 655-669.

35. Tartilaitė, A. *Darbų saugos ir sveikatos teisinis reguliavimas*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010.

36. Tartilaitė, A. *Darbų saugos ir sveikatos teisinis reguliavimas*. Daktaro disertacijos santrauka. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: MRU, 2010.

37. Tartilas, J. Darbų saugos teisiniai aktai kritiniu aspektu. *Jurisprudencija.* 2008, 8(110), 13-17.

38. Truncienė, I. Kaltė ir jos nustatymas bylose, susijusiose su kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais. *Jurisprudencija* [interaktyvus]. 2004, 53 (45), 33-42 [žiūrėta 2015-10-02] <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367186009844/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.

39. Truncienė, I. *Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas ir jo baudžiamasis teisinis vertinimas*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė).Vilnius, 2005.

40. Truncienė, I. *Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas ir jo baudžiamasis teisinis vertinimas*. Daktaro disertacijos santrauka. Socialiniai mokslai (teisė).Vilnius, 2005.

41. Tumas, V., Čigrin, V., Kelių eismo saugumo užtikrinimo ypatumai. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2010 (4), 269-276.

42. Usonis, J. Saugos ir sveikatos darbe reglamentavimo problemos kelių transporto srityje. *Jurisprudencija.* 2007, 1(91), 59-64.

43. Vitkutė-Zvezdinienė, I.; Šukytė, J. Kai kurie neatsargios kaltės reglamentavimo probleminiai aspektai Lietuvos nacionalinėje ir Europos Sąjungos teisėje. *Ekonomikos, teisės ir studijų aktualijos.* 2012, 210-215.

44. Zdanavičiūtė I. Baudžiamosios atsakomybės už transporto eismo saugumo taisyklių pažeidimus problemos pagal naująjį Lietuvos respublikos baudžiamąjį kodeksą. *Jurisprudencija*. 2003, 45(37), 116-122.

Teisės aktai

1. Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui „2014-2020 metų Europos Sąjungos darbuotojų saugos ir sveikatos strateginė programa“ [interaktyvus]. Briuselis, 2014, [žiūrėta 2016-02-18] <http://www.vdi.lt/PdfUploads/ES_DSSstrategija2014_2020.pdf>.

2. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 34, 416, 420, 422, 423, 427, 428, 430, 609 ir 611 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas [interaktyvus]. Vilnius, 2015, [žiūrėta 2016-02-17] <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/320b25129e5811e591078486468c1c39?positionInSearchResults=8&searchModelUUID=22446940-848a-4ad3-a13d-f68ab2d1361b>.

3. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Vyriausybės žinios*. 1985, Nr. 1-1.

4. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugsėjo 28 d. įsakymas Nr. D1-828 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.11.01:2010 „Statybos užbaigimas“ patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 116-5947.

5. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. kovo 12 d. įsakymas Nr. D1-269 „Dėl žalos aplinkai, sunaikinus ar sužalojus gamtinius kraštovaizdžio kompleksus ir objektus, skaičiavimo metodikos patvirtinimo“. *Teisės aktų registras*. 2014, Nr. 3057.

6. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89.

7. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 64-2569.

8. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas. *Valstybinės žinios*. 2003, Nr. 70-3170.

9. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992. Nr. 33-1014.

10. Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 123-5518.

11. Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 128-5213.

12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 16 d. nutarimas Nr. 768 „Dėl kelių eismo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 7-263.

13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 669 „Dėl darbuotojų saugos ir sveikatos 2009 - 2012 metų strategijos ir jos įgyvendinimo 2009-2010 metų priemonių plano patvirtinimo“ patvirtinta Darbuotojų saugos ir sveikatos 2009-2012 metų strategija. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 80-3345.

14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. kovo 2 d. nutarimas Nr. 257 „Dėl valstybinės saugaus eismo plėtros 2011 – 2017 metų programos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 29-1368.

15. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 1961, Nr. 18-148.

16. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2005 m. vasario 18 d. įsakymas Nr. 64 „Dėl bendrųjų priešgaisrinės apsaugos taisyklių patvirtinimo ir kai kurių Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus įsakymų pripažinimo netekusiais galios“. *Valstybės žinios*. 2005. Nr. 26-852.

17. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2012 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. 1-406 „Dėl priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų išvykčių apskaitos taisyklių ir priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų išvyktiems apskaitos kortelės formos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2013. Nr. 1-23.

Teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 “Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose”. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21

Kiti šaltiniai

1. BNS spaudos centras. *Daugiausia eismo įvykių kyla dėl vairavimo įgūdžių ir žinių stokos* [interaktyvus]. Vilnius, 2014, [žiūrėta 2016-02-16]< http://sc.bns.lt/view/item.php?id=166395>.

2. European Commission Directorate General for Mobility and Transport. *Road Safety evolution in EU* [interaktyvus]. February 2016, [žiūrėta 2016-02-08] <http://ec.europa.eu/transport/road_safety/pdf/observatory/historical_evol.pdf>.

3. Gero piliečių aptarnavimo ir gaisrų prevencijos programa [interaktyvus]. Vilnius, 2011, [žiūrėta 2016-02-19] <http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_Gaisru_prevencijos_programa.pdf>.

4. *Ieškota sprendimų, kurie padėtų sumažinti žūstančiųjų gaisruose skaičių* [interaktyvus] Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė, 2015 [žiūrėta 2016-02-19]. <https://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/ieskota-sprendimu-kurie-padetu-sumazinti-zustanciuju-gaisruose-skaiciu>.

5. International Labor Organization. *Safety and Health at Work* [interaktyvus]. Geneva, [žiūrėta 2016-02-14] <http://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/lang--en/index.htm>.

6. Kai nelaimę darbe sukelia nelemta smulkmena. *Alfa.lt* [interaktyvus]. Vilnius, 2015 [žiūrėta 2016-02-08] <http://www.alfa.lt/straipsnis/49809597/kai-nelaime-darbe-sukelia-nelemta-smulkmena>.

7. Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos. *Eismo įvykių ir nukentėjusiųjų dinamika Lietuvoje 1980-2015 m*. [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2016-02-08] <http://www.lakd.lt/lt.php/eismo_saugumas/eismo_ivykiu_statistika/27>.

8. Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos. *Įskaitinių eismo įvykių statistika Lietuvoje, 2011-2014 metai* [interaktyvus]. Vilnius, 2015, p. 104 [žiūrėta 2016-02-16] < http://www.lakd.lt/files/avariju_statistika/statistika_2011-2014.pdf>.

9. Pasaulinės Sveikatos Organizacijos pasaulinė eismo saugumo ataskaita [interaktyvus]. Ženeva, 2015, [žiūrėta 2016-02-13] <http://www.who.int/violence_injury_prevention/road_safety_status/2015/en/>.

10. Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos informacija. *Praėjusiais metais šalies keliuose žuvo beveik dešimtadaliu mažiau eismo dalyvių, per pusę sumažintas žuvusių nepilnamečių skaičius*. [interaktyvus]. Vilnius, 2016-01-04 [žiūrėta 2016-01-06]. <http://www.policija.lt/index.php?id=36577>.

11. Sociologinis tyrimas. *Lietuvos Respublikos gyventojų patirtis, elgesys bei nuostatos eismo atžvilgiu* [interaktyvus]. Vilnius, 2012, [žiūrėta 2016-02-16] <http://sumin.lrv.lt/uploads/sumin/documents/files/Veikla/Veiklos_sritys/Saugus_eismas/Kita_informacija/LR%20SM_GfK_prezentacija_III%20etapas.pdf>.

12. Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. *Darbuotojų saugos ir sveikatos bei darbo įstatymų vykdymo būklė. Pokyčių tendencijos 2010-2014 metais* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2016-02-14] <http://www.vdi.lt/PdfUploads/DSS_2010-2014analize.pdf >.

13. Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. *Darbuotojų saugos ir sveikatos bei darbo įstatymų vykdymo būklė. Pokyčių tendencijos 2010-2014 metais* [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2016-02-14] <http://www.vdi.lt/PdfUploads/DSS_2010-2014analize.pdf >.

14. Valstybinės darbo inspekcijos informacija apie įvykius darbe, kurių metu buvo sunkiai pakenkta darbuotojų sveikatai arba darbuotojai mirė, 2015 m. [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2016-01-29] <http://www.vdi.lt/PdfUploads/NAinfo2015.pdf >.

15. Valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainė. *Statistika* [interaktyvus].Vilnius, [žiūrėta 2016-02-10] <http://www.vpgt.lt/go.php/lit/Statistika/284/2/5 >.

16. Valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos 2015 metų gaisrų ir gelbėjimo darbų ataskaita [interaktyvus],Vilnius, [žiūrėta 2016-02-19] <http://www.vpgt.lt/go.php/lit/Statistika/284/2/5#met>.

DIAGRAMŲ SĄRAŠAS

1 diagrama. Eismo įvykių, juose sužeistų ir žuvusių asmenų skaičius 2000 – 2015 m. 37

2 diagrama. Eismo įvykiuose žuvę eismo dalyviai 2000 – 2015 m. 38

3 diagrama. Eismo įvykiuose sužeisti eismo dalyviai 2000 -2015 m. 39

4 diagrama. Eismo įvykių kaltininkai 2000 – 2015 m. 40

5 diagrama. Nelaimingų atsitikimų darbe, juose žuvusių ir sunkiai sužeistų asmenų skaičius 2000 – 2015 m. 41

6 diagrama. Nelaimingi atsitikimai pagal veiklos sritis (2015 m.) 43

7 diagrama. Gaisrų skaičius 2000 – 2015 m. 44

8 diagrama. Gaisruose žuvusių ir sužeistų asmenų skaičius 2000 – 2015 m. 45

9 diagrama. Gaisrų priežastys (2015 m.) 46

10 diagrama. Žūčių gaisruose priežastys (2015 m.) 47

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 paveikslas. Interviu kiekio informacinė vertė.....60

PRIEDAI

Priedas Nr. 1. Interviu klausimai saugaus eismo specialistams.

Esu Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto baudžiamosios teisės ir kriminologijos magistrantūros studijų studentas. Rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje kriminologinė analizė“, kurio tikslas – apibendrinus neatsargumo nusikalstamumo mastą ir priežastis, naudojantis (analizuojant) statistiniais duomenimis, pateikti pasiūlymus dėl neatsargių nusikaltimų prevencijos priemonių taikymo ir galiojančios sistemos tobulinimo.

Jūsų vardas, pavardė:

Užimamos pareigos:

Darbo stažas šioje srityje:

Ar sutinkate, kad analizuojant tyrimo duomenis ir pateikiant tyrimo rezultatus, Jūsų nuomonė nebūtų nuasmeninta?

Taip/Ne

1. Kokios pagrindinės priežastys įtakoja kelių eismo taisyklių pažeidimų (greičio viršijimo, transporto priemonių eksploatavimo taisyklių nesilaikymo ir t.t.), kurie perauga į BK 281 str. numatytos nusikalstamos veikos, padarymą? Kodėl taip manote?
2. Ar šiuo metu Lietuvoje vykdoma saugaus eismo prevencija yra veiksminga? Plačiau išdėstykite savo nuomonę.
3. Ar šiuo metu Lietuvoje saugaus eismo prevencija vykdoma nuosekliai? Ar ji nukreipta į reikiamas visuomenės grupes? Kodėl taip manote?
4. Kokias problemas matote saugaus eismo prevencijos srityje? Kodėl išskiriate būtent šias problemas?
5. Ar, Jūsų nuomone, valstybės taikomos represinės priemonės duoda siekiamų rezultatų nusikaltimų transporto eismo saugumui mažėjimui? Kodėl taip manote?
6. Kokios, Jūsų nuomone, prevencijos priemonės leistų ženkliau sumažinti šių nusikaltimų mastą Lietuvoje? Plačiau išdėstykite savo nuomonę.

Priedas Nr. 2. Interviu klausimai darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe specialistams.

Esu Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto baudžiamosios teisės ir kriminologijos magistrantūros studijų studentas. Rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje kriminologinė analizė“, kurio tikslas – apibendrinus neatsargumo nusikalstamumo mastą ir priežastis, naudojantis (analizuojant) statistiniais duomenimis, pateikti pasiūlymus dėl neatsargių nusikaltimų prevencijos priemonių taikymo ir galiojančios sistemos tobulinimo.

Jūsų vardas, pavardė:

Užimamos pareigos:

Darbo stažas šioje srityje:

Ar sutinkate, kad analizuojant tyrimo duomenis ir pateikiant tyrimo rezultatus, Jūsų nuomonė nebūtų nuasmeninta?

Taip/Ne

1. Kokios pagrindinės priežastys įtakoja darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimus, kurie perauga į BK 176 str. numatytos nusikalstamos veikos, padarymą? Kodėl taip manote?
2. Ar šiuo metu Lietuvoje vykdoma darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimų prevencija yra veiksminga? Plačiau išdėstykite savo nuomonę.
3. Ar ši prevencija vykdoma nuosekliai? Ar ji nukreipta į reikiamas visuomenės grupes? Kodėl taip manote?
4. Kokias problemas matote darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimų prevencijos srityje? Kodėl išskiriate būtent šias problemas?
5. Ar, Jūsų nuomone, valstybės taikomos represinės priemonės duoda siekiamų rezultatų darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimų mažėjimui? Kodėl taip manote?
6. Kokios, Jūsų nuomone, prevencijos priemonės leistų ženkliau sumažinti šių nusikaltimų mastą Lietuvoje? Plačiau išdėstykite savo nuomonę.

Priedas Nr. 3. Interviu klausimai priešgaisrinės saugos specialistams.

Esu Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto baudžiamosios teisės ir kriminologijos magistrantūros studijų studentas. Rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje kriminologinė analizė“, kurio tikslas – apibendrinus neatsargumo nusikalstamumo mastą ir priežastis, naudojantis (analizuojant) statistiniais duomenimis, pateikti pasiūlymus dėl neatsargių nusikaltimų prevencijos priemonių taikymo ir galiojančios sistemos tobulinimo.

Jūsų vardas, pavardė:

Užimamos pareigos:

Darbo stažas šioje srityje:

Ar sutinkate, kad analizuojant tyrimo duomenis ir pateikiant tyrimo rezultatus, Jūsų nuomonė nebūtų nuasmeninta?

Taip/Ne

1. Kokios pagrindinės priežastys įtakoja bendrųjų gaisrinės saugos taisyklių pažeidimų, kurie perauga į BK numatytus neatsargius nusikaltimus, padarymą? Kodėl taip manote?

2. Ar šiuo metu Lietuvoje vykdoma gaisrinės saugos taisyklių pažeidimų prevencija yra veiksminga? Plačiau išdėstykite savo nuomonę.

3. Ar ši prevencija vykdoma nuosekliai? Ar ji nukreipta į reikiamas visuomenės grupes? Kodėl taip manote?

4. Kokias problemas matote gaisrinės saugos taisyklių pažeidimų prevencijos srityje? Kodėl išskiriate būtent šias problemas?

5. Ar, Jūsų nuomone, valstybės taikomos represinės priemonės duoda siekiamų rezultatų gaisrinės saugos taisyklių pažeidimų, kurie perauga į BK numatytus neatsargius nusikaltimus, mažėjimui? Kodėl taip manote?

6. Kokios, Jūsų nuomone, prevencijos priemonės leistų ženkliau sumažinti šių nusikaltimų mastą Lietuvoje? Plačiau išdėstykite savo nuomonę.

ANOTACIJA

Šiame magistro baigiamajame darbe kriminologiniu aspektu analizuota neatsargumo nusikalstamumo situacija Lietuvoje. Šiame darbe yra atskleidžiama Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamojoje teisėje vyraujanti neatsargumo samprata, aptariamos skaudžiausias pasekmes sukeliančios ir dažniausiai įvykstančios veikos, padaromos dėl neatsargumo. Toliau darbe analizuojami neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje statistiniai duomenys 2000 – 2015 metais, vertinant surinktus statistinius duomenis, nagrinėjama, kokios priežastys įtakoja neatsargumo nusikalstamumo kaitą Lietuvoje. Paskutiniojoje darbo dalyje aprašoma interviu metodu atlikta specialistų apklausa, analizuojama apklausos metu gauti duomenys, pateikiamas atlikto tyrimo apibendrinimas.

Reikšminiai žodžiai: neatsargumas, neatsargus nusikaltimas, prevencija.

ANNOTATION

This master's thesis analyzes negligence crime situation in Lithuania by the criminological aspect. This work it is discloses the prevailing concept of negligence in Lithuanian and foreign countries criminal law, discusses the effects of the most severe and the most commonly occurring causes offence, resulting from the negligence. The following paper analyzes negligence crime in Lithuania for the period from 2000 to 2015, the evaluation of statistical data collected, analyzed the reasons that influence criminal negligence changes in Lithuania. The last part of work is the research - specialist survey done by interview method, analyzed the survey findings, presented summary of the study.

Key words: negligence, negligence crime, prevention.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe, tema „Neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje kriminologinė analizė“, kriminologiniu aspektu analizuota neatsargumo nusikalstamumo būklė Lietuvoje. Nors neatsargūs nusikaltimai ir neužima didelės dalies bendroje nusikalstamumo statistikoje, tačiau šie nusikaltimai dažnai sukelia labai skaudžias pasekmes, kurias dar skaudesnėmis daro žinojimas, jog tokių pasekmių buvo galima išvengti elgiantis apgalvotai ir sąmoningai, pasirūpinant bent menkiausiomis atsargumo priemonėmis. Nors ši tema yra aktuali, ypatingai pastaruoju metu, kai įvyksta daug labai skaudžių neatsargių nusikaltimų, kurie žiniasklaidos yra paviešinami ir sukelia didelį atgarsį visuomenėje, o valdžios institucijos sprendžia klausimus, kokių priemonių imtis, siekiant sumažinti tokių nusikaltimų skaičių, tačiau moksliniu lygiu ji yra ganėtinai mažai nagrinėta. Šio tyrimo objektas – neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje mastas, pokyčiai ir to priežastys. Tyrimo tikslas – apibendrinus neatsargumo nusikalstamumo mastą ir priežastis, naudojantis (analizuojant) statistinius duomenis, pateikti pasiūlymus dėl neatsargių nusikaltimų prevencijos priemonių taikymo ir galiojančios sistemos tobulinimo.

Siekiant minėto tikslo aptarta neatsargumo samprata, vyraujanti Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamojoje teisėje, aptartos nusikalstamos veikos, padaromos dėl neatsargumo, surinkti ir analizuoti neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje 2000 – 2015 metų statistiniai duomenys, atlikta specialistų apklausa interviu metodu. Atliekant tyrimą naudoti mokslinės ir teisinės literatūros analizės metodas, statistinių duomenų analizės metodas bei atliktas empirinis tyrimas interviu metodu. Atlikus tyrimą, analizuojant surinktus statistinius duomenis bei specialistų apklausos metu gautus duomenis, nustatytos pagrindinės priežastys, įtakojančios neatsargių nusikaltimų padarymą, nustatyti trūkumai šiuo metu esantys neatsargių nusikaltimų prevencijos srityje ir pateikti pasiūlymai, kaip gerinti neatsargumo nusikalstamumo būklę Lietuvoje.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

This master's thesis "Criminological Analysis of the Negligence Crime in Lithuania" analyzes negligence crime situation in Lithuania by the criminological aspects. Although negligent crimes does not take up a large part of the overall crime statistics, but these crimes often have serious consequences, which still makes more painful knowing that such a result could have been avoided treating it intentionally and deliberately, taking care at the slightest precautions. Although this topic is relevant, especially in recent times, when there are a lot of very painful negligent crimes, which are released to media and caused great repercussions in the society, and the authorities decides issues what measures it is the best to take to reduce the number of such crimes, but it is quite little investigated by the scientific level. The object of the thesis – extent of negligence crime in Lithuania, the changes and the reasons of it. The goal of the research – to generalize the extent and causes of negligence crime, using (analyzing) the statistics to submit proposals for negligence crime prevention measures and to improve the current system.

In order to achieve the objective, it was discussed the prevailing concept of negligence in Lithuanian and foreign countries criminal law, discussed the offence, resulting from the negligence, analyzed negligence crime in Lithuania for the period from 2000 to 2015, also specialist survey by the interview method was done. During the investigation, it was used scientific and legal literature analysis method, statistical data analysis method and empirical research by the interview method. After the research, the collected statistical data and expert survey findings are being analyzed, defining the main reasons that influence the negligent crimes, identifying the existing limitations in negligence crime prevention and presenting the proposals to improve the state of negligence crime in Lithuania.

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr. 1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2016-04-29
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės ir proceso instituto Baudžiamosios teisės ir kriminologijos studijų programos studentas Justinas Bieliauskas, patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Neatsargumo nusikalstamumo Lietuvoje kriminologinė analizė“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

Justinas Bieliauskas